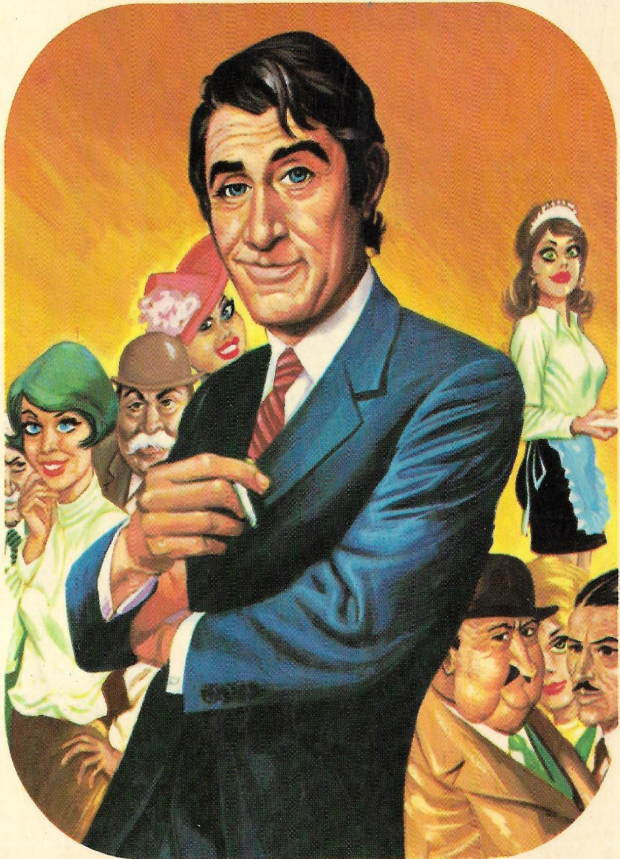

Milliyet

YAYINLARI

MİZAH

Odamda Yolculuk

ANDRÉ DAHL

ODAMDA YOLCULUK

André DAHL

MİLLİYET YAYIN LTD. ŞTİ. YAYINLARI

Mizah Dizisi : 7

●

Yayın hakkı (Copyright): Milliyet Yayın Ltd. Şti.

●

Kapak resmi : Bedri KORAMAN

●

Birinci baskı : Nisan 1973

ANDRÉ DAHL

Odamda Yolculuk

Türkçesi :

Vedat G. ÜRETÜRK

Milliyet
YAYINLARI

—

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ KİTAP

BİRİNCİ BÖLÜM

Doğumum 15

İKİNCİ BÖLÜM

Lyon Şehri Övgüsü 24

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Alın Yazım Üstüne Söylenenler 34

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Kehanetin Vergisi 43

BEŞİNCİ BÖLÜM

Okuyucuyu Belki Şaşırtacak Olan 57

ALTINCI BÖLÜM

Savaş - Bütün Eksişim Coşkudan Yana 66

YEDİNCİ BÖLÜM

Fauvel Teyzemden Haberler 79

İKİNCİ KİTAP

SEKİZİNCİ BÖLÜM

Okuyucuyu, Kahramanın Paris'e Gelişinin 91

DOKUZUNCU BÖLÜM

Krallığım 104

ONUNCU BÖLÜM

Halkımın Mutluluğu için Didinimlerim 117

ON BİRİNCİ BÖLÜM

Çabalarımın Gerisi 131

ON İKİNCİ BÖLÜM

Çabalarımın Gerisi 140

ON ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Kocasını Aldatan Kadının Geriye
Çekilmiş Sınırları 153

ON DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Çabaların Gerisi 165

ON BEŞİNCİ BÖLÜM

Güzel Sanatları Koruma 177

ON ALTINCI BÖLÜM

Çabalarımın Gerisi 188

ON YEDİNCİ BÖLÜM

Çabalarımın Sonu 198

Marie,

Artık hiç anlayamadığım bir coşkuyla, içinde, yürekten sevgi, saygı, içtenlik, ilgi, iyilik bilme, korku ve iyice geçerli sağlam bir listesini önünüze sermeye çalışacağım başka duygular da bulunan bir coşkuyla bu kitabı size adıyorum.

Birazdan bunu, içine düşüncelerinizi gömdüğünüz hafif karanlık odacığa götüreceğim. Dudak boyanızı, pudranızı ve gizemli kısaltmalarla dolu defterinizi çekmecesine alçak gönüllülükle yerleştirdiğiniz, başından hiç ayrılmadığınız o küçük masanın üzerine koyacağım. Şu ilk sayfasından açacağım kitabı. Az sonra kolunuzda sebze sepetinizle pazardan döndüğünüzde, sevinçli şaşkınlık çığlığınızı duyayım diye de hemen gizleneceğim.

Haksızlıkları onarmak, görüyorsunuz, bende bir saplantıdır.

Bundan önceki romanımı cumhurbaşkanına, gazetelerin ancak geziye çıktığında sözünü ettiği unutulmuş bir insancığa adamıştım. İçimden, «Bu neşeli kitabın söylevlerinde iyi bir etkisi olur da hazrete, Fransa'nın hep cafcıflı bayağılıklar ülkesi olmadığını hatırlatır belki,» diyordum.

Demez olaymışım! Başkanı geçende, Languedoc papazlarının yıllık şöleninde dinledim, hiç bir yaratma gücü göremedim; bakışında bir sevinç parıltısı da yoktu. Yemeğin sonunda, kendisine «toplumsal bir ilerleme politikasına candan bağlılık» ı söyletmek için, içine bir bardak şampanya boca edilen o siyah beyaz vernikli ponograftan başkası değildi yine.

Bizim kralların ne de olsa başka bir havası varmış! I.- François'yı Chenonceaux'da¹ görmeyen dünyada bir şey görmemiştir! IV. Henri, büyükelçileri dört ayak kabul ediyormuş; yüzükoyun yere yatıp karşılamaktan daha iyiymiş böylesi! XIV. Louis, Versailles'da, Molière'in beş para etmez skeçlerini oynuyor ve oynaşlarını değiştirmeleri için merdivende, bangır bangır bağıırıyor-muş! XV. Louis -hadi ağzımızdan baklayı çıkaralım - adını yatak odalarına bırakmış.

İşte, tatlı yiyip tatlı konuşarak Epinal'ın gelecekteki resimlerine, konu olmak için didinen, keyiflerine düşkün kişiler! Cumhuriyetin ilk devlet büyüğü, bir Vieille Jardinière kataloğuna, dokunaklı bir poz verir gibidir.

İşte bunun içindir ki, ağır başlılıktan şakaya, büyüklükten alçak gönüllülüğe geçerek, bu romanın sunuluşunu sizden, hizmetçim Marie, kabul buyurmanızı rica ederim.

Buna ilkin, yanımdaki eskiliğinizle hak kazanıyorsunuz. Bakın, neredeyse, iki aydır yanımdasınız. Çok korkunç.. Fakirhanede ve arkadaşlarımdan çoğunun evinde hizmetçi-

(1) Fransa'nın Tours şehrinde bulunan, adı geçen kral zamanında yapılmış bir şato.

ler, üç günden çok durmazlar; sonunda çekip giderlerken, ne pişmanlık ne de gümüş takımı bırakırlar arkalarında. İnsan bunları, size kap kacağın nasıl haklandığını göstermeye gelen, derslerini belletir belletmez de başka öğrencilerin kapısını çalan öğretmenler sanır.

Siz, Marie, kaldınız ve bu roman biraz da sizin eserinizdir.

Çalışma odamdan, beni oyalayabilen her şeyi kaldırmakla işe başladınız: Toz süpürge-siyle üç vuruşta küçük Japon vazosunu nakavt ettiniz. Artık neyi gösterdiğini seçemeyeceğim kadar tozlanmasına göz yumduğunuz bir tabloyla tembellik saatlarında, zavallı kalçalarımın üzerinde unutulmuş bir iğneyi yemekten her zaman, illâllah dediği divan kaldı.

Bunları, bütün hünerlerinizi bir bir anlatayım mı, Marie? Bu kitabın, bunları sayıp dökebileceğim kadar sayfaları olacak mı? «Beyefendi çalışmak üzere olduğundan» elim ertesi gün tutuşturduğunuz soluk mektup; artık umulmadık zamanlarda gelen gazeteler; çağırdığım birkaç dostun, evime bir daha ayaklarını atmayacaklarına yemin ettikleri akşam, önümüze çıkardığınız bulaşık suyu gibi içki; bir de, her cuma gelen, ama o gün kapıları ardına kadar açık bırakarak çamaşır yıkayıp aşk okşayışlarını hızlandıracı hiç bir özelliği olmayan Javel suyunun kokusunu ortalığa yaydığınız için, artık bir daha uğramayan kadıncağız.

Yalnızlık ve iş canınıza tak ettiğinden, kuşkulu saatlarda beni yine rahatlatmak ge-

rektiğini anladınız. Bir sabah kâğıtlarımı düzeltirken bir bölümüne göz atıp bana: «Bilmem ki, Beyefendi bu zırvaları nereden bulup çıkarıyor!» dediniz. Bu acı dil beni yüreklendirdi.

Uzatmayayım, her cumartesi, içi, salatanın, pırzolanın ve brie peynirinin boyuna artış rekorları kırdığını gösterir ıvır zıvır notlar dolu cep defterini elime tutuşturdunuz. Bu romanı nasıl, masanızın üzerinde ilk sayfası açık bulacaksınız, bendeniz de cep defterinizi, yazı masamda, öyle açık buluyordum; doğruluğunun ölçülüp biçilmesi olanaksız bir toplumla birlikte, korkunç bir yer sarsıntısı izlenimi veren sayılar sütununun yükselmesi gerekiyordu defterde. Bir punduna getirip size gelecek ay ne para vereceğimi sorsaydım, bana hiç bir ineğin dünyada yutmayacağı bir fiyat üzerinden tereyağının hesabını vere vere, şu kitabı bitirmenize bakın gibisinden nedenler sıraladım önüme.

İşte bu, kısacası, size Odamda Yolculuk'ü sunarak ödediğim kutsal bir borçtur.

Sizden gelecek için dilediğim anlı şanlı bir özürdür de bu ayrıca. Çünkü, şimdi kebabi yakabilir, salçaları karıştırabilir ve terliklerimi bir dolabın içine atabilirsiniz. Pantolonlarım artık düğme yüzü görmezler ve salata tabağında sümüklüböcekler cirit atabilirler. Bağırdım mı, bana yalnızca: «Dalmışım. Beyefendinin romanını okumak üzereydim...» demek zorunda kalacaksınız.

Ben kendimi bilirim, Marie, bu hoşuma gidecek.

André DAHL

BİRİNCİ KİTAP

İşi başından aşkın okurlar, yalnızca 89. sayfadan başlayan II. Kitap'ı okuyabilirler, ama sonradan 'biz pek anlamadık' diye sızlanmaya kalkmamalılar...

BİRİNCİ BÖLÜM

DOĞUMUM - İLK İZLENİMLER - FAUVEL
TEYZEMİN AŞIRI DİRETİŞLERİ - BABA-
MIN KEYFİ.

İÇLERİ heyecanla kaynayan ana - babamın arasında, dağınık bir odada, 22 temmuz 1894'te dünyaya geldim. Babam, gömleğinin kolları sıvalı, kız mı oğlan mı kazanacağını bilmeyen kumarcının kasılmış gülümseyişiyle yolumu gözlüyordu. Beni ancak çeyrek saat sonra bekleyen ebe - kadın, bir askerî bandonun geçişini izlemek üzere balkonda eğilmiş bakmaktaydı. Kundak takımımı, bir çamaşır sergisi açıyormuş gibi masanın üzerine seren teyzem ebeyi çağırarak için atıldı:

— Bayan Romagnat! İş tamam!

Böylece, daha geç doğsaydım hani oralı mı olacaklardı gibisinden bir umursamazlıkla, Lyon halkının arasına karışıyordum.

Yeni - doğmuş çocukların ancak birkaç gün sonra gözlerini açtıkları genellikle kabul edilmiş bir düşüncedir. Yanlış! Gerçek odur ki, çocuklar doğduklarının daha dakikasında olup biteni görürler: Tasalı

yüzler, dağınık eşyalar ve ölçüye uygun yapılmamış beyaz zıbınlar.. Bütün bunlar tiksindirir yavrucakları ve birkaç gün sonra, ortalık biraz düzene girdiğinde yeniden açmak üzere gözlerini yumarlar.

Babam, bu güzel yolu izlemem için bana boş zaman bırakmadı. Hemen sol ayağıma bakıp sözle anlatılmaz bir böbürlenişle gürlledi:

— Bu, Milot'nun biri! İki perdeli parmağı var!

Sonra hemen, soluk almadan, ebe - kadına durumu açıkladı:

— Dedemin dedesinde de, dedemde de böyleymiş. Babamda ise perdeli iki parmak yokmuş; meret, bir kuşak atlamış; size anlattığım pek uğursuz bir sır. Benim ise, hemen hemen bir zarla birbirine yapışık iki parmağım var. Zamanınız olursa size gösteririm birazdan; yumurcakta da öyle. Ağzım kulaklarıma varıyor, bu özellik ancak bir Milot'da bulunabilir!

Annemin kardeşi olup şaşılacak bir direniş dehası saçan teyzem, bu kibirli övünmeyi yarıda kesti:

— Yumurcakta Milotların perdeli sol ayağı olabilir, dedi; ama, gözleri Fauvellerin gözleri!

Üstelik, bunu öylesine tehdit edici bir bakışla söyledi ki şöyle düşündüm:

«İş böyleyse eğer, bende Fauvellerin gözleri varsa, yandım demektir! Suratsızın biri olacağım...»

Babam:

— Fauvellerin gözlerine bir şey demiyorum, diye pek alttan almak istedi, yalnız, bilirsin ya, Louise'ciğim, gözler değişir; hem, Fauvellerin öyle cin gibi gözleri de yok pek. Perdeli parmak olduğuna göre,

içim rahat, bir yere ayrılmaz yumurcak! Bir Milot'dur bu velet. Hem, bunun seni ne diye üzdüğünü anlamıyorum. Milotlar, Lyon'da...

Geleneksel dırdırı önleyen annem, odanın dibinden, mırıldandı:

— Lekelere... bakmak ister misiniz?

Dünyaya gelişimden önceki aylarda, anacığım, doğrusu, yolculuk isteğiyle yanıp tutuşuyormuş. Böylesi de onu pek huylandırmışmış. Çünkü bir çileğe aşerme iyimiş, hafiften bir çilek lekesi olurmuş çocukta; bir kahve aşermesi iyiymiş, çocuğun hafif tatlı esmer bir lekesi olurmuş; ya diyar diyar sürtme isteğine ne demeli? Derisinin herhangi bir yerinde, bir vagon, bir sandık, bir tünel ağzı ya da bir durak levhası olursa, çekip gidecek miymiş kuzucuğu? Hiç bir şeyim yokmuş, babamla teyzem bunu ortaklaşa bir kararla bildirdiler. Sonra da, Fauvel ve Milot ailelerinin nöbetleşe övgülerini şakımak amacıyla bitişik yemek odasına geçtiler.

Ancak o ara, bunca heyecandan yorgun düşmüştüm. Ancak o sırada uyuyabildim. Beni kendi halime bıraktıkları bu ilk uykudan güzel bir anı sakladım. Bu rahatlığı bir daha hiç bulamadım. Sonra gözlerimi açınca, üzerime eğilip kulaklarımın içine: **Ninni!** diye bağıra bağıra beni on dakika sallayan biri oldu hep. Bir bakıma az denizcisi olan Fransa'da, ana - babanın çocuklarını deniz tutmasına karşı böyle alıştırma kendilerini zorunlu görmeleri, şaşırtıcıdır! Gerçekten, çocuğu uyutmak için bile olsa, koca insanlar gizledikleri **ninnileri**yle aptallıklarını ortaya koymaktadır.

Bulanık bir gürültüyle uyandım ; Fauvellerin gözlerinin, içtenliği, soyluluğu ve çekici pırıltılar saçmasıyla Lyon şehrinde ün saldığını durmadan ileri sürdüğü için, babamın kapı dışarı ettiği teyzemin se-siydi bu.

Yabancı bir konuğu oyalayıp ona ülkenin az bu-lunur şeylerini göstermek için nasıl kafa yorulursa, tıpkı onun gibi saat dört sularında çıkagelen bir grup insan da bana küçük bir gösteride bulundu. Anne-min üç kadın dostu, hele saplı gözlüğüyle bana müt-hiş korku veren bir halazadeyle toz toprak içinde bir yüzbaşı, art arda içeri daldı. Hepsinin, rollerini iyi kıvırdıklarını söyleyebilirim. İlk annemin halini ha-tırını sorup kibar Fransızcalarıyla konuştular ; sonra, bir kadrilin figürlerinde olduğu gibi yerlerini ayarla-ya ede üzerime eğilip kelimesi kelimesine şunu söyle-diler:

— Vay piç kurusu! Vay piç kurusu! Pis pis gü-lüyor! Büyümüş de küçülmüş! Büyümüş de küçül-müş! Pis pis gülüyor! Vay piç kurusu! Vay piç ku-rusu!

Hep bu biçim yalanlar savurdıklarını duyunca, kendimi bir an köle sandım. Aynaya bir göz atmam, içime su serpti.

Saat beşe doğru, teyzem Louise yeniden damla-dı. Kimseye selâm vermeye bile zaman bulamadan, kapıda:

— Aman! Aman! dedi; bu kadar kalabalık çe-kilmez! Hiç düşünen yok yahu. Léonie, yorulmuş ola-bilirsin; yavrucak da bir menenjite yakalanma tehli-kesine uğrayabilir. Tanrı'ya şükür, ana oğul yarın Ja-

ponya'ya gitmiyorlar ya. Yine gelinip görülebilir. Ortalık sessiz, çok sessiz olmalı...

Bu kısa öğüte ünlü 'Fauvel' gözleri öyle bir bakışla eşlik etti ki ziyaretçiler apar topar basıp gitti. Saplı gözlüklü pinpon halazade, pek kötü tıraş olduğundan kendisini hoş görmem için alnından öptü ve bana güzel bir oyuncak vaat ederek en son o çıktı. Tehlikeyi göze alıyor muydu? Zıbınlara sarılıp sarmalanmış olduğumdan kalkıp bunu kendisine göstermek olanaksızdı benim için.

Bu arada annem kardeşine şöyle demek tedbirsizliğini gösterdi:

— Louise, biraz ortalığa çekidüzen verir misin?...

Beşiğimin yüz kere yere yuvarlanmak tehlikesine uğradığı, bir fırtınaya tutulmuşum sandığım, korkunç bir çeyrek saat oldu bu. Ayak altında bulunup şırak diye kırılan bir şişenin dışında, masadaki her şey hemen komidinin üzerini boyladı. Bütün iskemleler sağa, sonra sola geçip ancak koltuğu devirdikten sonra duvar boyunca dizildi. Gerek avizenin, gerek o günden sonra ortalıkta artık bir daha hiç görülmeyen aynalı dolabın anahtarının aldığı süpürge yarasından söz etmiyorum. Bu arada fırtına dindi ve teyzem açıkça bildirdi:

— En göze batanı düzelttim yalnız! Gerisi çok gürültü çıkaracaktı.

Tadına doyulmaz bir akşam oldu. Saat beş sularında, babam geldi. Bağıra bağıra hemen üzerime eğildi:

— Günaydın, Milot efendi! Günaydın, perdeli ayağım! Günaydın, evin kralı!

Annem:

— Dükkâna kim bakıyor yahu? diye sordu.

— Hiç kimse! Dükkân kapalı. Kapıya: «**Doğum dolayısıyla kapalıdır**» diye bir yazıcık asıverdim. Yakışanı bu! Ölüm ya da doğum dolayısıyla dükkânlar kapatılır hep. İş yapmıyoruz, demeye gelir bu... Bu dersi verdiğim için mahalledeki insanları kızdırmadım. Bak hele, yine geldin ha, Louise?

Teyzem pek örnek alınacak bir pişmanlıkla:

— Gustave, dedi; her halde demin biraz ileri git-tim...

Babam keyiflice:

— Döndüğüne göre uzağa gitmemişsin, diye karşılık verdi. Hadi hadi, artık bundan söz etmeye-lim.

— Senin aileni sevdiğin kadar ben de kendi aile-mi severim. Her zaman da onları savunmaya hazır-ım. Karşımda sizlere dil uzatacak olanın vay haline!

— Sen buradayken hangi şeytan gelip dil uza-tır, sevgili baldızım? Çıkıp gitmeni beklesin diye şey-tana yalvarırdım! Tamam! Bitti bu iş! Şu masanın kıyısında bir lokma bir şey yiyip ciddî ciddî konuşa-lım! Vaftiz babayla vaftiz ana işi var ortada...

Annem:

— Bachelardlar olamaz mıydı? diye sordu. He-men hemen söz verdik onlara...

— Nisanda evlerine gittiğimde berbat şeyler ye-dik. Cömertlikleri palavra. Vaftiz günü altın bir zin-circik ve üç badem şekeri külâhıyla gelecekler, yavru-muzla artık bir daha da ilgilenmeyeceklerdir. Hem, biraz dırdırcılar sanırım; vaftiz yemeğinde masa al-tından tekmeler savurmalarını istemem. Doktor Ro-

timbourg'u düşünmüştüm, o da olamaz. Arabasını deli gibi sürüyor. Günün birinde yüzünü gözünü parçalarsa, oğlumuz sonra vaftiz babasız kalır.

Teyzem:

— Bu işin altından kalkmak çok zor olacak, dedi.

Babam:

— Düşünülmeye zahmetine değer, diye konuştu. Ana - babanın çocuklarına vereceği ilk armağanın bir vaftiz babayla bir vaftiz ana olduğu hani pek öyle düşünülüyor. Yirmi metelik ya da beş yüz bin frank diye değer biçiliyor. En iyisi, bekâr ve oldukça yaşlı vaftiz babadır...

— Galambin'e ne buyrulur?

— Hizmetçisiyle yatıyor. Küçüğe zırnık koklatmaz.

— Ya, çocukları seven Beverler?

— Evet! Belki Beverler, belki de Blouzonlar olabilir. Yalnız, Blouzon kekeleyor; vaftiz dualarını gevelemeye başlayınca bütün kiliseyi gülmekten kırar. Evet, oldukça uygun düşerdi Beverler. Hem sonra Bay Bever'nin resim gibi güzel yanları var, törenler için biçilmiş kaftan. Uzatmayayım, kararsızım... Unuttuğumuz kimse var mı?

Hafif bir sessizlik oldu. Sonra birden, babam ayağa kalktı.

— Tamam, diye bağırdı; buldum, Louise. Konsolun üzerinden kâğıt al da yaz bakalım! Mektubu ben yazdırayım sana. Sevgili dostlarım... Sizlere oğlumuzun.. genç oğlumuzun doğumunu bildirmenin sevinci içindeyiz... Olmadı! Karala! Genç sözü aptalca. Sizleri, vaftiz baba ya da vaftiz ana olursunuz diye

düşündük hemen. Bu sizin bizlere göstereceğiniz bir dostluk belirtisi olup yavrumuz anlama çağına gelince duygulanacaktır bundan. Her zaman olduğu gibi, çocuğun çok defa aynı armağanı almasını önlemek için, ona ne vermek istediğinizi bize söyleyebilirsiniz. Delilik yapmaya kalkmayın, sizlerden gelen en küçük anı değerli olacaktır. Tören gününü ayarlamamız için bize karşılık verin ve en içten dostluklarımıza inanın.

Annem:

— Bunu kime gönderiyoruz? diye sordu.

— Bütün dünyaya! Bütün dostlarımıza! Bu, göndermek istediğim bir genelgedir. Bütün karşılıkları aldığımız, ne vermek istediklerini bize bildirmiş olacakları zaman da, en güzel armağanı, en eli açık vaftiz babasını seçeceğiz...

— Ama, öbürlerini kızdıracağız... Bu hiç bir zaman olmamıştır.

Teyzem:

— Çok ilginç, dedi. Evlenmeler için de başka türlü davranılmıyor. Genelgeler yollanmıyor ama her halde mirasların tutarı üzerine inceden inceye bilgi ediniliyor. Karşılıkları okurken gülmekten kırılacağız.

Annem:

— Ya aynı şeyi verecek iki kişi çıkarsa? diye sordu.

— İki armağan olursa mı? En işe yarayanını seçip ötekini gelecek çocuğumuza saklarız...

Gelecek çocukları!.. Doğru işitmiş miydim? Demek ki tek çocukları olmayacaktım? Dantelâlarla donatılmış bu beşiği bölüşmek zorunda mı kalacaktım

yoksa? Hayır! yağma yok! Budalalıklara paydos! Bunun üzerine, bir tek çocuğun daha şimdiden başlarına ne çoraplar örebileceğini göstermek için huy-suzluk yapmaya başladım ve hiç bir alıştırmam olmadan, bu tür zırlamada hemen başarıya ulaştım, diyebilirim.

Babam:

— Vay hınzır vay! diye gürledi, velette Milotların ayağıyla Fauvellerin gözü var; ama, sesini kimden aldığını öğrenmeyi pek isterdim!.¹

(1) Bu konuya bir daha dönmek üzere, diyebilirim ki, genelge işi ancak şöyle böyle başarıya ulaştı.

Bay Bever vaftiz babam, Bn. Blouzon vaftiz anam oldu. Yazık ki, iki üç aylık görevden beri çok iyi - hem de biraz aşırı iyi - anlaşıyorlardı ve babamın kendilerini muziplik olsun diye topladığını sandılar. Kuşkular uyandırmamak için, kilisede birbirinden hani o kadar uzak durdular ki, vaftizim, vaftiz kurnalarının çevresinde bir köşe kapmaca oyununa benziyordu.

Sonra, başka türlü de davranabilecekleri halde, bana üç göbek adıyla bir altın zincir verdiler, bir daha da evin semtine uğramadılar.

İKİNCİ BÖLÜM

LYON ŞEHİRİ ÖVGÜSÜ - YENİ BİR YÖN-
TEMİ İZLEYEN ANAOKULU ANILARI -
BÜYÜK BİR ŞÖLENDEKİ ÇAĞRILILARIN
GELECEKTEKİ İŞLERİM KONUSUNDA
ORTAYA ATTIKLARI ZIRVALAR.

ÇOCUKLUĞUMU anlatmayacağım. Okuyucuya, beşiğimde değil, odamda yolculuğu anlatmaya söz verdim. Üstelik, çocukluk kadar bayağı bir şey yoktur; hele bu çocukluk Lyon'da geçirilirse.

Lyon! Yağmurunun hiç bir zaman dört bir yanı yıkayamadığı o her zamanki kurşun renkli göğünü, geleneksel sisini de pencerelerden tanıdım ilkin! Rhône'la Saône'a: «Dikkat, yavrularım! Bitsin zıp zıp zıplamak! Paydos delice hevese, sallapatılık istemez! Lyon'dasınız, millet size bakıyor!» demek istercesine üzerine tonlarca taş yığıldığı ucu bucağı belirsiz rıhtımlarını tanıdım. İçinde, XIV. Louis'nin, tunçtan bir at üzerinde, tramvayların geçit törenini düzenliyormuş gibi dikildiği koca bir kışla avlusu olan Bellecour alanını tanıdım! Temiz ve tekdüzen sokaklarını, birbirini andıran dükkânlarını, mezarlıklarda olduğu gibi, beyaz mermer üstlüklerine: **Durand - Civot Ailesi** adı kazılabilirdesine yıllardır aynı oyuncu-

ların aynı masalara tünedikleri perdeli kahvelerini tanıdım! Gürültüsü duyulan kakavan kişilerle dolu Croix - Rousse ve her pencerede bir rahip ya da bir rahibeyle sanki Roma'dan getirilmiş benzeyen Fourvières adlı tepelerini; sonra, içinde dört ayı bulunan parkını, her ağacın bir şişe dinlenmiş Beaujolais barındırdığı güzelim banliyönü tanıdım!

Mutfağının günlük mucizesini, salçalarının, tereyağlarının, kaymaklarının pırıl pırıl senfonisini, domuz etlerinin midenizi altüst eden ağır kokusunu, çöreklerinin tadına doyumazlığını tanıdım özellikle. Anladım işte! Lyon'daki bu sis, bütün Lyon tencerelelerinden yükselen buğudan başka bir şey değilmiş meğer...

Aylak bir tarihçinin bir iki yüzyıl sonra değineceği önemli durum için not ettiğim çocukluğumun kutsal saatlarını işte böyle geçirdim.

İlk yürüyüşüm, kendileriyle şokakları arşınlamak bir zevkti. Çünkü, annem o gün bana mavi renkli bez papuçlar almayı artık kafasına koymuştu.

Ancak, uzun kem küm ediş aylarından sonra dilim çözülünce söylediğim ilk söz herkesi şaşırttı: «**Koltuk.**» Konuşmaya, «**Anne**» demekle başlamış olsaydım, babamın kıskanacağını kestiriyordum. Yine, ilk önce: «**Baba**» desem, annemin cinlerini ayağa kaldıracığım besbelliydi. Aynı anda: «**Baba**» ve «**Anne**» demeliydim ama, o zaman pek işe yaramazdı bu. Bile bile bayağı bir sözcük seçip: «**Koltuk**» diye yumurtlayıverdim; sonra üsteledim: «**Koltuk.**» Akademi'de olup da koltuktan artık gocunmayan beyler vardır.

İlk oyunağım: Birinci gün ağzıma attığım ve

beni balıktan hiç mi hiç soğutmayan kırmızı kauçuktan bir sazan balığı.

İlk dişim: Canıma okuyan, düşen, bir başkasıyla yer değiştiren, dişçilerin de tiksiniş yüzlerle yanına yaklaşmaktan geri kalmadıkları bir kirli kemik parçasığı.

İlk yalanım: Bana, «Bu akşam yaşlı Clémence halazade geliyor; sana kendisini sevip sevmediğini soracak; sen de, 'Seviyorum, halazadem,' diyeceksin,» demişlerdi. Söylediğim için kendimi hiç bağışlamadığım, hatuncağız on dakika sonra bize kulağının ağır işittiğini söylediği için de, üstelik hiç işe yaramayan bir yalandır bu.

İlk şamarım: Latarna çalmak için, kahve değirmenini piyanonun üzerine koymuştum. Kolu ilk döndürüşte yedim şamarı. Çünkü değirmen kahve doluydu. Bulucular her şeyi düşünmez.

İlk okumam: Merdivenin duvarında, ikinci katın kiracısını ilgilendiren onur kırıcı bir yazı oldu. İnsanların geçerken güldüklerini görmüştüm. O zaman ben de yüksek sesle: **Ber-nard boynuzlu-dur!** diye okumak için pek çabuk söktüm alfabeyi.

İlk masalım: Besbelli, **Kurt'la Kuzu**. Bir akşam aile arasında, yemekte, bunun genel bir tekrarını yaptım, bütün yaşını başını almış insanlar, bana kendi güzelim belleklerini göstermek için masalı kulağıma fısıldıyorlardı. Ahlâk üstüne sözler etmeye bayılan babam, aferinler kesilince: «Görüyorsun ya, baksız; koyunu yerken ne kadar kötüydü kurt!» dedi bana. Sonra, kocaman iki koyun budunu kaptı.

İlk yavuklum: Bir kırmızı kadifeden yapılmamum gibi vücudunu bir berber vitrininde ağır ağır

döndüren mavi gözlü ve siyah saçlı güzel bir kız. Bu buluşmalarda hep sözüne bağlı kalan ve beni hiç aldatmak istemeyen, tanıdığım tek kadındır.

İLK YILLARIM bu unutulmayacak olaylar arasında yer alır. Geçirdiğimiz o üzüntüsüz yaşantıdan bunca anı saklayabilmek için güzel bir ustalık oyunu demektir. Babam bir kâğıtçı dükkânı işletiyor, sanırım korku belâsı tuttuğu ayyaş bir memurun desteklemesiyle, bütün gün dükkândan dışarı adımını atmıyordu. Günün birinde bir sendika, gün sekiz saattir diye ortalığı velveleye verdiği halde, anacığım, gık demeden karılık ve analık denen ağır işi yürütüyordu. Bir değişiklik getirmiş olan pazar günleri, her şeyin çeyrek saat aralarla ayarlandığı bir bakanlık gezisini andırıyordu. Ayine, İncil'den önce bütün dinine bağlı kişilerin birbirini tanıdıkları, gülümseyerek selâmlastıkları o küçük şehir ayinlerinden birine gidiyor, oradan çıktıktan sonra, yukarıda sözünü ettiğim, hani babamın eski dostu olan, toz toprak içindeki Yüzbaşı Beudrot'yle buluşuyor, hep aynı biçimde oyuncaklarla dolu pazaryerine kadar bir gezinti yapıyorduk. Yüzbaşı silâh takımlarına parmak vurarak bana şöyle diyordu:

— Nasıl? küçük yaramaz! Şöyle üniformayı giyince.. nasıl?.. Nasıl ha?..

Sonra da, akşam bize yemek yemeye gelen Louise teyzeme, öğle yemeğine gidiyorduk. Doğrusu, orada, ağza alınamayacaktan daha kötü yemek yeniyordu.

Geldiğimizi görünce teyzem mutfağının dibinden:

— Gelmeyin! diye bağıırıyordu; Lamballe sığır kızartmasıyla ahudutlu bir kaymak yaptım size!

Babam koltuğunda gülmeye başlıyordu. Gerçekten, masaya kömür gibi olmuş tiftik tiftik et parçalarıyla bir çeşit menekşe rengi şurubun geldiği görülüyor, biz de büyük fedakârlıkla bunları midemize indiriyorduk.

Teyzem, ges ges gerinerek:

— Parçaları yemek kitabına bakarak ayarladım, diyordu.

Gerçekten de artık ona kızılamazdı. Yemek kitabının o alçak yazarıydı öldürölmesi gereken.

Büyüyordum. Bizimkiler bana bir elbiseyle bir denizci beresi almışlardı. Beni beşiminde o kadar salladıktan sonra, şimdi denizci yapma tasarılarını gerçekleştirmek istiyorlardı, kuşkusuz. Ama, o sıralar, bundan hiç huylanmamıştım. Gözlüklü bir kadının işlettiği anaokuluna gidiyordum. Karatahtaya düz çizgiler çizmeyi, daha sonra kahvede iskambil sayılarını işaret etmek için zorunlu bilgiyi öğreniyordum. Kafacığım her gün iler tutar yanı olmayan kavramlarla doluyordu. Bu çalışmaya karşı son derece ilgisizlik göstermekteydim. İlerleyip ilerlememek bir yana, sınıfta bulunmaya hep içerliyordum. Babamın anneme şunu dediğini işitmişim:

— Yüzbaşı bu akşam gelmiyor; metresine gitmek zorundaymış.

İnsan kırk beşinde hâlâ metresine¹ gitmek zorunda kaldığına göre, önümde zaman vardı... Hem,

(1) Metres, hem metres, hem de bayan öğretmen anlamına gelmektedir. Bu kelime oyununda, çocuk, öğretmen anlamında kullanıyor.

ne öğretiliyordu bana? Dünyada ayak basmayacağım yerlerin karanlık ilçeleri, kafada tutulması gerçekten olanaksız tarihlerde savaşlar yapıp antlaşmalar imzalayan kavgacı kralların öyküsü; bir de, pedallara basamayacak kadar kısa bacaklıyken öğrenmenin enayilik olduğu piyano! Ödül dağıtımı adı verilen şu kepezellikle taçlanmış her şey!

Yirmi kişiyi yemeğe çağırıp öbür on sekiz kişi bakarken, yalnız ikisine yemek çıkarmak düşüncesi gelmezdi aklınıza. Kaba biri olarak tanınırdınız. Ödül dağıtımlarında olan da bu. Üç dört kere parsayı toplayan hep aynı öğrencilerdir; geride kalanlar bu arada içlerinden şunu geçirirler:

— İçeri girilince kim seçilecek?

Ana - babalar, daha ödül listesinin başında, kızgın bir sesle: «Gel, yavrum! Burada yapacak hiç bir işimiz yok bizim!» diye bağırarak çocuklarını ellerinden tutsalardı, öğretmenler herkese göre ödül verilmesi için işi düzenlemek zorunda kalırdı.

Sözlükteki bütün kelimelerin beklenmedik ödüller yaratmakta kullanıldığı anaokulu için söylemiyorum bunu. Atıklık Ödülü, Yazı Ödülü, Ellerin Temizliği Ödülü, Doğruluk Ödülü, İyi Niyet Ödülü, İyi Giyim Ödülü ve Kibarlık Ödülü vardı. Artık geriye, kendisine belirli hiç bir değer biçilemeyen öğrencilere verdikleri için, iki yıl üst üste kazandığım, babamı korkunç bir öfkeye salan, Ekselans Ödülü kalıyordu.

— Ne? Ekselans mı? Ekselans. O ne demekmiş?

Ekselans aşağı, ekselans yukarı, on iki yaşına geldim. O zamandan bir resim saklarım; bir saray merdiveninin alt başında, göz kamaştıran bir koltu-

ğâ arkamı dayamışım. Resimcilerde böyle saplantı vardır. Keratalar, tekne kazıntısı aristokrattır. Ayağımda sarı papuçlar, akordeon gibi çoraplar ve dizimde her türlü rötüşa dayanıklı bir sıyrık var. San-ki bir sağ el hiç sarkmamış gibi, sol elim **kendiliğinden** sarmakta.. Yenimdeki bir lekeyi gizlemek için, sağ kolum şöyle hoş bir kıvrılış yapıyor.. Bir saraylı davranışıyla göğsümü germişim. Ayakları havaya gelmek üzere sırt üstü düşmüş örümceğe benzeyen serkeş bir saç lülesi var başımda. Bakışım bulanık, tam salağa benzemekteyim... Resimciler bunu bir prova diye adlandırıyor. Bu gördüğüm, en iğrenç resimlerden biridir gerçekten.

Bu aşağılık portre, olduğu gibi çocukluğumun sonunu, insanın nereye gideceğini bile bilmeden çitler boyunca durmakta haklı olduğu o güzel ilkyaz yolunun son noktasını gösteriyor. Zaman zaman baba ya da anne: «Aç ayağını! Aç ayağını!» der. Önden yürürler, size yol göstermeye bakarlar. Çok sonra, günün birinde güneş altında yürümek gerektiği, ana-babanın da artık sizleri ancak uzaktan uzaktan izlediği, içinde kavşaklar, arklar, dönemeçler bulunan anayoldur bu. Bütün yol bekçileri bendenizi anlayacaktır.

Ben bunu, bu anayolu büyük bir şölende gördüm.

Bizimkiler, bana her yıl bir ziyafet çekiyordu. Bunun günü bir ay öncesinden saptanmıştı. Şehirden bir aşçı kadın geliyordu; giyinip kuşanmış, sofrada iş gören kocasıyla birlikte; adamcağız, ne yazık, topallıyordu. Öyle ki, çağrılıların yarısının sırtı salça damlaları içinde kalıyordu. Ama bu, törenin ululuğu-

nu aksatmamaktaydı. Saat yedide, dediğine bakılırsa, katılmak için, oysa, gerçekte birkaç mutfak ustalığı kapmak üzere, az önceden damlayan Louise teyzemin geldiğini görüyordum. Yüzbaşı sivil geliyordu ama, öyle rezil bir kılığı vardı ki, üniformalı, hem de toz toprak içinde gelmediğine üzüliyorduk hepimiz. Babamın, kendilerinden kâğıtçı dükkânını satın aldığı Bay ve Bn. Pernay, gece hiç öyle uykusuz kalamayacaklarını söyleyerek geliyorlardı ama, sanırım, kıçlarına tekme vurarak en son kapı dışarı etmek zorunda kaldığımız onlardı. Pinpon Clémence halazade, atkısı, gözlükleri, bastonu ve kocakarı ilâçlarını bir bir ortaya sererek sofrayı tıkiyordu. Adları aklımdan çıkan, ama, görülmemiş bir oburluk, sonsuz bir susama ve kürdan kullanıştaki büyük bir ustalıkla kendilerini gösteren daha birkaç kişi sökün ediyordu. Burada, misyoner öykülerine çok iyi gitmekle birlikte, yamyamlar arasında sürüp giden belirli sevince parmak bastım; çünkü çorba içilir içilmez, bizim konuklar erkek ve kadın tıkınmaya başladılar. Normandiya dil balığına sıra gelince, birlikte görülen ufak tefek Bn. Vacheron'la Bay Paul Roussin'e 'buyurun' dediler ve herkes bu uygunsuz çift üstüne kıyak bir dedikodu yaptı. Tavşan yenirken, sigara tütüren genç Bayan Dorcel'e hiç bir şey kalmadı; yağlı karaciğerde, Doktor Rotimbourg ciğerini güzelce parçaladı. Sonra, karınları doyan konuklar, oymak salona geçti. Bn. Pernay da babama:

— Eee, beyfendi, dedi, şu koca oğlanı ne yapacaksınız?

Annem:

— Yatmaya gidecek, diye konuştu.

— Hayır. Ben şunu demek istiyorum... Bu koca oğlanın, şimdiden bir eğilimi var mı?

Babam:

— Hadi! Karşılık ver Bn. Pernay'a, dedi.

Koridordan bir ses:

— Asker olacak o, diye gürledi. (Söyleyişe katılıp bana kendi görüş açısını kabul ettirmek için memişhaneden apar topar çıkan yüzbaşydı bu). O benim gibi yakışıklı bir yüzbaşı olacak! Sonra İleri! Marş! diye bağırarak. General de olacak!

Babam:

— Bu beni şaşırtır, dedi. Gerçekten, sınıfta tembellik etmeyi sürdürürse, iyi bir asker olur ancak. Ben, hekim olmasını isterdim onun...

— Avukat!

— Noter!

— Mühendis!

Ah! Edepsiz herifler! Kurbağa ağzına nasıl halkalar atılırsa, bu adları öyle sallıyorlardı kafama. Yüzbaşı ise yanındakine dönmüş, bangır bangır bağırıyordu:

— Amma yaptınız, bayan, ordu iyidir, itibarı vardır. Yirmi kişinin başına geçip bir sokakta arabaları durduracak gücü yoktur noterinizin. Ya selâm? Selâmlarlar mı, sizin mühendisinizi? Ha?.. Öğle değil mi?...

Hepsini gözden geçiriyordum. Duvarlar boyunca dizilip karalar giymiş olduklarından, beni ömür boyu kürek cezasına çarptırmaya hazır bir hoşgörüsüz yargıçlar kurulu gibi görünüyorlardı bana. Ben de kendilerine şöyle demek için yanıp tutuşuyordum:

— Bayanlar, baylar, siz kendi işinize bakın! Dil balığınızı hakladınız, tavşanı ziftlendiniz, yarına bir parça ayırdığımız yağlı karaciğeri yalayıp yuttunuz. Her yanı temizlenmiş odayı Vandallar gibi altüst ettiniz. Çeyrek saattir, annemin pek üzerine titrediği kahve fincanlarıyla oynayıp duruyorsunuz. Sizleri çağıran ben değilim, rahat bırakın beni.

Ama, şimdi benden yana bir avukat konuşuyordu. Bu, korkunç zengin olduğu için sözü dinlenen, teyzem Louise'di.

— Daha ileride ne mi olacaktı? Tanrı'm, yarın dalgalarıyla bu yavrucağınızın hayatını zehirlemeyin böyle! Onun yaşındayken, biz ne olacağımızı biliyor muyduk? Ben orospu olmak, her erkekten mücevherler dilenip mor ipekliden bir sabahlıkla pencerenin başına geçmek isterdim! Adıma da, Rangisli Juliette denecekti!

İşte o zaman teyzemin oldukça Bénédictine yuvarladığını gördüler ve bendenizi yatağa sepetlediler.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ALIN YAZIM ÜSTÜNE SÖYLENTİLER
ADI DİLLERDE DOLAŞIP DA BİR TÜR-
LÜ YAKAYI ELE VERMEYEN KİŞİNİN,
FALCININ GARİP GÖSTERİSİ - ÜÇ AY
KRAL OLACAĞIMI ÖĞRENEN BABAMIN
HAKLI ÖFKESİ.

O ÇAĞDA Lyon'da, kendisinden çok söz ettiren bir falcı vardı. Adına kısaca, **Fakirlerin Sırlarının Vârisi, Bénarèsli, Harika Sida - Ahna** deniyordu. Bir tramvay kazasını ve koyun etinde kilo başına on franklık bir fiyat artışını doğrulukla önceden bildirmişti. Bekâr bir memur bozuntusuna, «Senin iki ikiz çocuğun olacak,» demiş, gerçekten de aynı gün ve aynı saatta, yalnız iki ayrı kadından, iki çocuğu olmuştu adamcağızın. Rhône'lu bir senatörün nalları dikeceğini de yumurtlamıştı ama, daha sonra verdiği söylevler, bu moruğun çoktan öldüğünü gösteriyordu doğrusu. Bütün Lyon falcıya taşınyordu.

Kadını, boşu boşuna tutuklamayı düşünmüşlerdi. Hatun, polis komiseriyle memurlarına öyle yürek hoplatıcı bir gelecek fısıldamıştı ki, adamcağızlar hıçkıra hıçkıra merdivenlerden inerek toz olmuşlardı. Üstelik, kimi içini döktüğü, kiminin sırrını da kendisi keşfettiği için, bir sürü şey bilen bu kadına dokun-

mayı kimse göze alamıyordu. Teyzem beni bir gün işte onun yuvasına götürdü.

Teyzem boş inançlıdır dememiş miydim?

Onun, uğurluklardan, uğursuz sayılanlardan, yapılması gerekenle yapılmaması gereken bir şey yapıldığında yapılması gerekenden oluşma günlük tam ve sağlam bir repertuarı vardı. Sofra örtüsüne şarap mı dökmüşler, hemen parmaklarını üzerine sürüp para gelsin diye elini alnına değdirirdi. Para bulamazdı ama, yemeğin sonuna kadar alnı öyle lekeli kalırdı. Düşleri ustaca yorumlardı. Babam bir sürü düşler uydurur, teyzem de hemen bu düşlerden yerli yerinde anlamlar çıkarırdı. Uzatmayayım, teyzemde her zaman bir deste iskambil kâğıdı bulunur, her konuda da kâğıt açardı. Teyzemin, önemli bir telgraf çekmeden önce fal açtığını gördüm.

Fakirlerin¹ Sırlarının Vârisi, Harika Sida - Ahma'nın daha iyi müşterisi yoktu. Bunu, teyzemi iyodoform kokan bir odada kabul edişinden anladım.

— Ey başarıyı gözlerinde taşıyan mutlu kadın! Ey Mutluluk'un eşiğindeki kadın! Sadece kapıyı itmeli...

Teyzem:

— Yanıldınız sanırım, dedi. Hiç öyle itecek şey yok. Maça beyi böyle çıkacak olursa... Bu sabah erken çıktı yine.. Hiç bir kâğıdın bu kadar çabuk çıktığını görmedim... Bunu ilerde konuşuruz. Şimdi size, falına bakın diye, yeğenimi getiriyorum.

(1) Gerçekten, bir palavradır Fakirlerin gücü. Hani o kadar güçlü olsalardı, İngilizleri çoktan Hindistan'dan sepetlemiş olurlardı.

Sida - Ahma, gözkapaklarını kırpa kırpa:

— Güzelmiş, dedi. Size benziyor, başarı var bakışında. Gel, küçük dostum! Korkma! Bénarès'te! **Pitin sanga korefore!** demeye alıştım.

Teyzem:

— Burada da, dedi; geçen gün bana da söylediniz bunu. Büyülü bir afsun formülü mü?

— Hayır, bu, para peşin kırmızı meşin, demektir. Yüz frank bu çocuk.

— Yüz frank. Ama, benden elli frank alıyordunuz ancak.

— Aman, siz ne diyorsunuz, bir çocuğun geleceğini kestirmek çok uzundur, fiyatım her zaman görelidir. Altmışında olsaydınız, sizden ancak on frank alırdım; yüz yaşındaki insandan da on metelikten çok istemezdim.

Teyzem parayı verirken:

— Oğlanı neden getirdiğimi biliyor musunuz? dedi. Evinde başının etini yiyorlar, ilerde ne olacağını öğrenmek istiyorlar. Ona bunu söyleyecek sizsiniz. Böyle şeyi on ikisinde nasıl bilebilirmiş?

Falcı:

— Beş dakika sonra bilecek, diye inanca verdi. Otursun, şu büyülü halının üzerine ellerini uzatıp geleceğini iyice düşünsün!

İyice düşünmeyi pek o kadar bilmiyordum. Çevremdeki kimse para pul sıkıntısını iyice düşünmüyordu. Belki babam olmasaydı iş değişirdi. Böylece, rasgele gözlerimi yumup Sida - Ahma'nın masanın altında aradığı şeyi bulmasını belli bir sıkıntıyla bekledim. Ama kadıncağыз hiç bir şey aramıyordu. Kaşınıyordu. Bunu açıkça söyledi:

— Baldırlarımı kabartıyor şu uğursuz sinekler...
Sonra ellerime eğildi.

Teyzem:

— El çizgilerinden mi fala bakacaksınız? diye sordu.

— Elbette! Bu, tertemiz bir çocuk eli. Büyük insan elleri sırlarını hiç vermezler. Kirlidirler, yalan şeyler yazmışlar, başka kokuşmuş elleri sıkmışlardır. Geceyle gündüzün eşit olduğu zamanlar yaklaşırken Bénarès'teki timsahlardan daha pistirler. Oysa açık bir kitap bu el. Gelecek, derisinin içine kazılmış olup ben orada olağanüstü bir şey görüyorum: Kral olacak bu çocuk üç ay.

— Ne?

— Ben mi?

— Kral mı?

— Sen mi?

— Üç ay kral mı?

Bu konuşmalar üzerine, bitişikteki köpeklerin hep birden ürüdüğü bir köpek sergisi açıldığına inanabilirler.¹

— Söyledim; kral olacak bu çocuk! Ömrümde gördüğüm en tuhaf el. Bütün çizgiler kesişiyor, bir kavşak sanki. Ama Jupiter'in etkisi o kadar belli ki yanılmaz insan.. Yavrum, sen kral olacak, üç ay saltanat sürüp lâl rengi bir harmaniye giyeceksin. Tanrım! Bunu önceden bildirdiğim için ne kadar heyecanlıyım!

(1) Konuşmaların Fransızcaları, sırasıyla, «Quoi?», «Moi?», «Roi?», «Toi?», «Trois mois roi?»

Ayağa kalktı, karanlık bir gömme dolaba gitti, âdeta içine girdi ve aşırı derecede nane suyu kokusu saça saça geri döndü. Sonra az önce arkama sildiğim ellerimi tuttu yeniden.

— Bu çocuk kral olacak! Bakın işte, sözümün doğruluğunun açık belirtisi! Yüz frangınızı size geri veriyorum; bu parayı istemem! Tahta geçince bana öder, bundan kuşum yok. Daha önceleri küçük bir kıza öksüz kalacağını söylediğimde de görmüştüm bu Gerçek'in titreyişini.

— Kız öksüz kaldı mı?

— Hayır, öksüzdü aslında. Hem bu, çok kolay! Şu eli (anatomik bir döküntüden söz edercesine, zavallı elimden söz ediyordu) herhangi bir falcıya götürün, insan bunda yanılmaz; hem sert, hem yumuşak, resmî bir törende beş yüz eli sıkma usta, bir hükümdar eli bu; ne halt ettiği anlaşılmayan, istenildi mi en saçma kararnameleri imzalayacak olan bir el, felâket anında hükümdarların, «Bu işten sorumlu değilim!» biçimindeki beylik sözünü haklı çıkaracak olan, kolay temizlenir bir el. Söylediğimi söyledim.

Düşünceye dalar göründü ama, sözcüğün gerçek anlamıyla, nane suyundan başka bir şey düşünmüyordu. Biz ikimize, teyzemle bana gelince, temelli aptallaştığımız. Falcının odasına bir ağda şekeri kokusu yayılmasaydı, bu kehanetlerin ağırlığı altında oldukça ezilecektik.

Kadın, bitişik odaya geçerken:

— Eyvah! diye bağırdı; yanıyor reçellerim!

Çünkü Bénarès yöntemine göre gelecek bal gibi kestirilebilir ama, kayısıların, harlı ateşte, sadistçe tencere dibine yapışması kestirilemez.

Unutulmaz günü taçlayan ilginç konuşmayı yazmak için izin¹ istiyorum. Olay bizimkilerin yemek odasında geçiyor. İçinde müminin duaların gerisini bulamadığına içerlemeyeceği, sayfa numarası yanlış verilmiş bir dua kitabını satmayı başardığı için babamın ağzı kulaklarına varıyor. Annemin önünde, adına bir zamanlar «çorap» denen bir yığın delik var. Teyzem bana gülümsüyor, ben de sanki yeni armağan etmişlercesine ellerime bakıyorum.

BABAM — Bitirdin mi ellerine bakmayı? Güreşçi mi olmak istiyorsun be?

ANNEM — Canın yanmış olmadı. Düştün mü?

TEYZEM — İşin içyüzünü öğreneceksiniz. Size bunu bu akşam söylemek istemiyordum ama, susmaya hakkım olmadığını düşündüm. Bu çocuk kral olacak.

BABAM — Kral aslında. Tembeller kralı!

TEYZEM — Kral olacak! Saltanat sürecek! Sida - Ahma'yı biliyor musunuz?

BABAM — O da ne? Bir sigara adı mı?

TEYZEM — Mercière sokağındaki ünlü falcı. Gazeteler yeteri kadar kendisinden söz etti.. Oğlana kral olacağını o söyledi.

BABAM — Bu yumurcağı alıp şarlatanlara götürdüğün için, delisin düpedüz, Louise. Onu artık öğleden sonraları sana emanet etmeyeceğim. Bunlar bir çocuğun kafasına sokulur şeyler mi sanıyorsun? Bu davranışlarınla ne kadar enayilik yaptığını biliyor musun? (**bana**). Doğru mu, bacaksız?

(1) Bana bu izni vermeyecek okurlara hemen 43. sayfaya atlamaları rica edilir.

BEN — Evet, baba! Kadın, kral olacağımı söyledi. Krallar okula filan gitmediği için çok kıvançlıyım. Hem bak, kral olunca, bakanlığa atayacağım seni.

ANNEM — Ya beni?

BEN — Tarih kitabımdaki Castille'li Blanche'min resminde olduğu gibi, sen tahtta, yanımda olacaksın, anne.

TEYZEM — Ya ben?

Ne güç işmiş kralınki! Daha kral filan değilim ama, şimdiden yalvarıp yakarmaya başladılar. Kafamı çalıştırıyorum. Kibar olmak söz konusu. Halk sarayı ateşe vermeden, bir kral teyzeme ne yer verebilirdi?

BEN — Taçlı maçlı, beyaz peçeli, nedime olacaksın...

BABAM — Hani bir çalı bülbülüne bilezikli saat nasıl yakışırsa, bu da öyle yakışacak sana, Louise'cim! Hadi, oğlum yeter! Kral olacağına göre, gidip uyumalısın. Krallar dinlenmek ister.

Kalkıyorum. Belki mutlak yetkiyi kullanmak üzereyken, böyle hemen yine boyun eğmek zorunda kalmak ne acı! Bakanıma, kraliçemle nedimeme sarılıp öpüyor, odama gidip kapıyı küt diye kapatıyorum. Sonra yeniden usulca kapıyı açıp yemek odasındaki bangır bangır gürültülere kulak kabartıyorum.

BABAM — Jacques gittiğine göre, Louise, sana yaptığının aptallık olduğunu söylemek için can atıyorum. Kendine göre bir meczup, bir dengesiz olman, hakkın senin! Ama kafasını karıştırmak için gelip bizim bacaksızı büyücülere götürdüğüne bakılırsa püs-küllü belâ olmalısın sanırım!

TEYZEM — Kötülük nerede?

BABAM — Kötülük mü? Ayol, kral olacağına inanacak sonra çocuk! Aslında doğru dürüst bir şey yaptığını göremediğimiz, sinek avlarcasına sıfır avlayan bir çocuk işte. Şimdi olan oldu. Artık hiç bir şeye üzülmemeliyiz. Kısacası, aptallık bu! Sen, boş krallıklar biliyor musun?

TEYZEM — Falcı, bir ülkenin kralı demedi ki! Demir kralı, çelik kralı olabilir insan... Şunun şurası üç ay...

BABAM — Durmayalım bunun üzerinde! Cinlerim tepeme çıkacak. Sen güvenimizi kırdın...

TEYZEM — Bunu sizler için mi yaptım sanıyorsunuz? O yeğenimdir; tek vârisim üstelik. Bazı haklarım var üzerinde. Gustave, ister misin, ömür boyu her şeyi yiyip bitireyim?

Ömür boyu mu? Bu iki küçük sözcüğün anlamını neden sonra kavrayacaktım. Yalnız, şimdi bu sözlerin yatıştırıcı, garip bir etkisi olduğunu anlıyorum. Çünkü, şöyle diyordu annem:

— Louise, anlamadın...

Babam yeni bir dönüşü sinayacak olan akrobat gibi koltuğundan fırlıyor:

— Onu, yeğenini senden kaçırmayı kim düşünüyor? diye gürlüyor. Anlıyoruz işte! Elbet, Jacques'ın ikinci annesinin, onun yarımını düşünmek senin de görevin. Demek isterdim ki... uzatmayayım... anladın beni...

Benim, çıplak ayak, yatağa tüyecek kadar zamanım var ancak. Teyzem, sinirli sinirli çekip gidiyor, bizimkiler de dalgın dalgın yatağa giriyorlar. Babamın yine şöyle dediğini işitiyorum:

— Aman! Yarın düşünmeyeceğiz artık bunu...

Oysa, Lyon küçücük bir şehir ve Bénarèsli büyücüler de yaman gevededir. Babam öğle yemeği yemek için eve geldiğinde, işte anneme söylediği söz:

— Vay canına! Ne iş yahu! Kapıcı kadın bana göz kırpıp: «Aferin küçük krala!» dedi. Bunu ona kim anlatmış olabilir? Ağzımızda bakla ıslanmıyor! Mahalleye ne yüzle çıkacağız?

Sonra şunu ekliyor:

— Oldu olacak... Bari her kâğıdın fiyatına yüzde on zam yapayım.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KEHANETİN GERİSİ - LYON BASININDAN VE AİLE ARŞİVLERİNDEN SEÇME YAZILAR - BAŞKA KEHANET GERÇEKLEŞİYOR - TEYZEM YOLCULUĞA ÇIKARKEN «LOURDES!» DİYOR - BABAM BAŞINI SALLAYARAK «LOURDES...» DİYOR.

OLAYLAR neye dayanır?

Lyon gazetelerinin o ara rotatife girecek güzel bir cinayet haberi, İçişleri Bakanlığınca «çok kurban vermiş» diye bildirilen bir demiryolu kazası, uzatmayayım, ilk sayfaları dolduracak falanı filanı, ayrıca, altıncı sayfada yeni bir diş macunu ya da yumurta sarısı bir pudra reklamı türünden hemen yayınlaması gereken şeyler olsaydı, bu kral öyküsü yalnızca bir düş olacak, ben de estek köstek çalışmalarımın sessizliği içinde yuvarlanıp gidecektim.

Babamın yerine geçecektim. Kâğıtçı Milot oğlu olacak, postacıları kirli ellerinden utandırmak amacıyla ölüp de içlerine saman doldurulmuş kuşların gagalarına yerleştirilmiş mektuplar taşıdığı rezil kartpostallar satacaktım işte.

Allah'tan, hiç bir şey olmuyordu. Tabancalar grev yapıyor, demiryolu makasçıları ise gözlerini dört açıyorlardı. Eczacılar, halkın barsaklarını on beş gün dinlendiriyorlardı. Rezaletlerden iz yoktu ufukta! Şehvet skandalları yoktu! Yitik bir köpek,

çiğnenmiş bir zengin, aşırılmış bir cüzdan ve bir gaz zehirlenmesi yoktu. Basının amacı, yalnızca dalgasını çeviren halka bilgi vermek değil, dedikodu olmayınca birbirlerine diyecek sözleri bulunmayan kişilere bir konuşma kapısı açmak da olduğundan bir gazete az şeyle çıkmazdı.

Bu konuyu, **Rhône İzci**si, 18 mayıs 1906 tarihinde, ilk sayfada şu başyazıyı yayımlayarak buldu:

«BU KADINI TUTUKLAMAK
İÇİN NE BEKLENİYOR?»

Belge no 1

Bazı dolandırıcıların ekmeğine yağ süren cezasız kalışa bakılacak olursa, şehrimiz polisinin bütün bütüne Loire şatolarını ziyaret etmeye başlayıp başlamadığı düşünülmüyor.

Fakirlerin (?) sırlarının vârisi, Sida-Ahna (?) denen Mercière sokağındaki tozlu bir daireye çöreklenmiş bir falcının (?) toy delikanlılardan para sızdırmaktan bıkarak, şimdi çocuklara dadandığı kulağımıza gelmekte.

Önceki gün, Balzac sokağındaki saygıdeğer bir kâğıtçının oğlu, genç J.. M...'yu kendi mağarasına çekerek ona, kral olacağını yumurtlamış! Böylesi bir kehanetin, zavallı bir çocuğun kafasında bırakabileceği etkiyi düşünebilirsiniz. Babasında bir şikâyetle bulunmak gibi sağlam düşünce olsaydı, Cumhuriyet Savcısının Macon kahvesindeki o kabak tadı veren pokerini bıraktığını ve bir polis komiserinin, dolandırıcı kadının kümesinde arama yaptığını görecektik belki.

*Her ne olursa olsun, fakirlerin yıldırmadığı Rhône İzci*si, büyüden çok suçla ilgili iş gören bu büyücünün

davranışlarına karşı aile babalarını dikkatli olmaları için uyarır.

Henri BLAIREAU.»

Sık sık gittiği beş altı kahvede, garsonun aman ne güzel verip veristirmiş demesini sağlamaya çalışan, kasa başındaki kızı tanık tutup bیلardo oyuncularını sorguya çekerek, havayı, kalabalığı ve dumanı bulandıran - o sıralar, gelenek, bir gazetecinin böyle olmasını istediği için dobra dobra - çırakların takıldıkları üç sarhoşu peşinden sürükleyen; umutsuzca bir sosyete kadınına aba yakıldığında yirmi yaşındaki kişiler kadar toplumcu, üzerinden burcu burcu iri baharlı domuz sucuğu ve kırmızı şarap kokusu yayılan; omuzları, ağzı ve tasarıları geniş; bir de yeleklerin en lekeliğinde şu işe yaramaz ve güzel parçayı, bir süvari teğmeninin sadaka gibi kendisine vermek zorunda kaldığı cam parçası olan monoklu sallandıra sallandıra, döktürdüklerini yüksek sesle kendi okuduğundan, Henri Blaireau'nun yazıları her zaman bir gürültü koparıyordu.

Üstat ayrıca, Tissus müzesinde müdür yardımcısı ve on yıldır tavla - domino şampiyonu olan sevimli bir adamdır.

Ertesi gün, Rhône İzcisi, falcının verdiği karşılığı yayınlıyordu.

Belge no 2

«Sayın Bay,

Brahma, 'Nilüfer sıcacık eşek bokları içinde boy' verir,' der. Gazetecinizin sataşmaları bana ulaşmaz. Fakirlerin sınırsız gücü, kendilerine yapılan hakaretin er geç öcünü alacaktır.

Ne var ki bir çocuğu kümesine çekmişim demenize izin vermem size. Çocuğu bana, aile üyelerinden biri getirdi. Kendisine kral olacağını söyledimse, kral olacak da ondan. Sizin de, benim de bir şey gelemiz elimizden. Bir gazeteci olmadığımı göre, çocuğa yalan söylemeye hiç hakkım yoktu.

«Çağırdığınız polise gelince, buyurabilir. Gözünü suçsuzun geleceğine dikmiş bir kadıncağız bulamayacaktır» karşısında. Dördüncü katta oturmaktayım aslında; polis baskınlarına aldırış etmem.

«Kendime göre haklı olduğum için size bu mektubu yayımlamanızı rica eder ve her işe burnunu sokan şu Sayın Blaireau'nun üzerine, ölmüş ineğin kutsal kaka-sını yaparım.

Sida AHMA.»

Lyon sokaklarını korkunç bir gülüş doldurdu. «İpekçiler», sokak ortasında **Rhône İzcisi'**ni okuyunca, kendileri için müşterilerini yitirme tehlikesi sayılan şeyi anladılar. Venedik kandilcileri gibi, her kapıcıya, her falcıya sora ede toplu bir kalabalık, akşam üstü Mercière sokağına taşındı.

Şimdi artık bunları anlatamıyorum. Çünkü olup bitenler bana şaşkınlık veriyor, gamsız çocukluğumla uçup gitti onlar. Uğurlar olsun! Kıvrıla dolana Saturne yolunu tutan baloncuğum! Eski bir hardal kutusunu süslemek için hababam üzerlerine tükürdüğüm çıkartmalarım! Kendisiyle, Terreaux alanında kışkanç kadına oyun edilen, ağızdan dolma tabancam!..

İçinde bulundukları dosyadan seçmeler yapıp karalamaları, mektupları ve gazetelerden kesilme par-

çaları, söylemeye dilim varırsa, tarih sırasına göre, Dauphin Tarihi'ni yaratan belgeleri yayımlıyorum. Bütün Dauphinler bu kadarını yapsalardı, delikten paçayı kurtaran, henüz sağ olup bir metro katarını, doğrusu herkesten yüzünü saklamanın biricik şeyini yöneten XVII. Louis'nin o gülünç efsanesine artık inanmazdık.

Belge no 3

Mukaddes Lyon Ceridesi (mayıs 1906).

«Solcu meslektaşımız, Rhône İzçisi, bir kere daha meramını izah etmeyi unutmuş. Masum bir istişareyi çocuk kaçırma meselesine ve iğfali sabine tahvil eylemiş olduktan gerû, kendini hadiseler üzerinde pek emin bir kadirşinaslıkla durmaya mecbur kılmış.

Hikâyenin yegâne alâkabahş tarafı, sol cenahta, hakikatın nasıl başka kılığa sokulduğunu göstermektir.

Bu gibiler ıslah kabul etmez zatlardır. Milleti tenvir etmek dedikleri şey buymuş.

Gontran de BLAVEMOUX»

Belge no 4

Rhône İzçisi (mayıs 1906).

«Efsun'un yardımına koşan taykeli! Büyücüyle aynı havayı çalan başpiskopos! Sağcı meslektaşımız, Mukaddes Lyon Ceridesi, bu güzel tabloyu gözlerimizin önüne sermemiş olsaydı, bizler bunu hiç bir zaman da düşünmüş olmayacaktık!

Sida-Ahma diye ün salmış, falcı, Fakirlerin Batı Avrupa delegesi, Rébecca Rouvray adında bir kadının rezilce halkın saflığından yararlanmasına karşı çıkıyor-duk haklı olarak.

(1) 1906'da böyle yazılıyordu.

Mukaddes Lyon Ceridesi kadının haklı, işin iyi, falcıya gidip danışmanın çocuğun kurtuluşunu sağlamak olduğunu ve Fakirlerin Tanrı katında özel bir yeri bulunduğunu buyurmada.

Cahiliyet¹ böyle gününü gün ediyor! Boş inançlara saplananlar el uzatıyorlar birbirlerine! Brahma'yla İsa'nın, Angkor'la Roma'nın, Konfüçyüs'le Bossuet'nin İnsan Usu'na karşı dolap çevirmekten geri kalmadıkları çok büyük ortaklaşa oyunun ne güzel kanıtı!² Falcının, çocuğa kral olacağını söylediği doğrudur! Meslektaşımız, Fransa'da bir krala kavuşmanın tek yolu buymuş sanıyor! Bizi Roy'a³ götürenler uyurgezerlerse, yürüyoruz!

Henri BLAIREAU»

Belge no 5

Tüm - Lyon Yankıları (mayıs 1906).

«— Günlük iki büyük meslektaşımızın kendilerini kaptırdıkları ilkelere yaraşır küçük oyunun yeteri kadar sürmediği söylenebilir mi?

— Bütün bu işte babası, 16, Balzac sokağında, kendi yağıyla kavrulup giden bir kâğıtçı olan Jacques Milot adında biri mi söz konusu?

— Mahallenin yaramazları daha şimdiden genç Milot'ya, 'Sir'; babasının işinden ötürü de, 'Zarfçı Sir' demiyorlar mı?

— Bütün bunlar son derece gülünç değil mi?»

(1) 1906'da böyle deniliyordu.

(2) 1906 modasına yaraşır cümle türü.

(3) Burada, açıktan açığa, bir kelime oyunu vardır. «Roy», Fransa'da bir bölgenin adıdır. «Roi» ise «kral» anlamına gelmektedir.

Belge no 6**Mukaddes Lyon Ceridesi** (mayıs 1906).

«Tahkir hususiyetleriyle kalem münakaşası yapmak istemiyoruz. Bu bapta mağlup düşmüş oluruz. Bahusus, badire meydanda.

Rhône İzcisi, Kralın zuhuru hususunda, diplodoküs hafifliğiyle alay etmeye kalkıyor. İsteddiği yerden arz-ı endam eylesin, Kral! Biz kendisini selâmlıyor, haneye getireceği huzur, en menfur yıkma ihtiyacıyla saldırarak millet şuurunu zehirleyen sükûn babında, kendisini peşinen seviyoruz!

Gontran de BLAVEMOUX»

Belge no 7**Lyon Radikali** (haziran 1906).

«Bize, aşağıdaki tutanak iletilerek:

‘Onur kırıcı sözlerle kaleme alınmış iki başyazı yüzünden değerli meslektaşımız Henri Blaireau’yla Gontran de Blavemoux birbirlerine hakaretten yargılandılar.

Gontran de Blavemoux’nun tanıkları Henri Blaireau’ya taşınırken, Henri Blaireau’nun tanıkları da Gontran de Blavemoux’ya gittiler. Bir hafta, böyle birbirlerinin peşinde koştular.

Tanıklar yüz yüze gelediklerinden, hasımların da yüz yüze gelemeyeceklerine karar verildi ve onur yerini bulmuş oldu,’ diye bildirildi.»

Belge no 8

Annemin teyzeme mektubu (yeniden bulunmuş karalama).

«İki gözüm Louise,

Jacques’ı alıp götürdüğün falcının seriüveninin ko-

pardığı kızılca kıyameti biliyorsun. Ben ki gazetede yalnız ölümlerle iflâsları okurdum, şimdi adımızı görmek için haldır haldır ilk sayfaları çeviriyorum; kocam desen, ne olup bitmiş diye sormaya gelen insanlar olduğu için, günden güne ağırlaşan bir öfke içinde.

Eve uğramadan birkaç hafta geçersen iyi edeceğini sanırım; çünkü, bizimki artık kimseyi görmek istemiyor ve seni tokatlayacağından söz etti. Noele doğru düzelir her şey. Duparclardan haberlerini aldım. Kızları en sonunda nişanlanmış. Barre sokağındaki kumaş boyacısı sözünde durmadı; bir daha artık semtine uğramayacağım. Kırmızı ipekli piyano örtümü bitirdim; yeşilden daha iyi gidiyor.

Yakında yine görüşürüz.. Seni dünyalar kadar seven kız kardeşinin tatlı öpücüklerini kabul et..»

Belge no 9

Teyzemin anneme mektubu:

«Haklısın, şekerim Léonie; tartışmalardan kaçınalım. Gustave, bir Fauvel'e el kaldırırsa, öyle kâğıtçı filan oluşuna bakmadan, sakalını yolarım sanıyorsun. İki üç aydan önce dönmem evinize öyleyse.

Hein, 467 frank 85 santime, Lourdes'a bir haç gezisi var, oraya gidebilirim belki de. Yalnız, vagonlar hastalığa göre ayarlanmış; ne yapacağımı bilmiyorum.

Yakında görüşürüz. Jacques'ı benim için doyasıya öp ve seni dünyalar kadar seven kız kardeşinin tatlı öpücüklerini kabul et..»

Belge no 10

Adını açıklamayan birinin babama mektubu.

«Şarlatan!

Veletin kral olacağı yolundaki reklam dalavereleri-

nin tuttuğunu ve milletin gelip senin kirli tuvalet kâğıdını satın alacağını mı sanıyorsun?

Eğer, pis dükkânında, bir yalancı, bir deli ve bir yalancı tanık diye, ne olduğunu yazılı görmek istemiyorsan, ağzını kapayıp edepsiz «ayyaş» ını bir ıslahhaneye yatırman için büküyoruz kulağını.

İyi dinle, hırbo!»

Belge no 11

Rahip Frolin'in babama mektubu (haziran 1906).

Saints Capucins

du Calvaire

Kurumu

«Sayın Bay,

Ben, güzel Saint - Saturn'in kilisenizin papaz yardımcısı; rahip Brochet'nin ricaları üzerine size yazıyorum. Kendileri bana, genç oğlunuza iyi bir eğitimle sağlam bir öğrenim gördürmeyi düşündüğünüzü söylediler.

Oğlunuzun bu eğitimi en iyi biçimde, ancak yönetimini Monsenyörün bendenize verdiği Capucins du Calvaire Kurumunda görebileceğini sanıyorum.

Yatılı (üç aylığı 1100 frank), yarı - yatılı (700 frank) ya da yatısız (270) olup oğlunuz, kurumumuzda kendisinde Hristiyan ailelerimiz içinde baş tacı edilen duyguları geliştirmeye yetkili öğretmenler bulacaktır. Öğle yemeği bir tabak et, iki tabak sebze ve bir yumuşak peynirli börektir. Yataklı Vagon Ortaklığı memurlarına göre bir Fransızca - Latince sözlüğün yazarı olan rahip Planat, Latince ve Yunanca dersleri vermektedir. Öğrenciler her yirmi günde bir, hamam - duş yaparlar ve ana - babalarla yapılan sözleşme gereğince, söylemeye dilim varırsa, ihtiyaç baş gösterdiğinde ek olarak ayak yıka-

tilabilir kendilerine. Kimya laboratuvarlarımız gelişmiş olup hava uygun olunca pratik botanik dersleri bahçede verilir. Bu yıl bakaloryaya iki öğrenci hazırladık; çoğunlukla, başarı göstermiş oluyor çocuklar.

Şunu da söyleyeyim ki, rahip Brochet'nin bize cıttattığına göre, çok yüksek bir toplumsal role çıkabileceği kadar da duracağız oğlunuzun üzerinde. Kendisinin bizde edineceği iyi ahlâk kuralları ruhunda çiçek açacak ve bütün yaşantısı bu çiçekle burcu burcu kokacak.

En derin saygılarımla, efendim.»

Belge no 12

Toz toprak içindeki yüzbaşının babama mektubu (haziran 1906).

«Dostum,

Başına gelen işi ancak bugün öğrendim. Briançon-nais'de dağ manevralarında olduğumu, Lyon gazeteleri-nin varamadığı yüksekliklerde konakladığımızı da bili-yorsun. Bölüğümle, Pic Vert'i (1.849 m.) ele geçirmekle iyi ettiğimi de sanmıştım. Bütün vadiyi gören bulunmaz bir gözlemeyim vardı burada. Ama, sanırım bu, Pic ma-nevra bölgesinde değildi. Burada beş gün beş gece kal-dım, kimse bizimle uğraşmadı; soğuktan anamız ağladı. Adamlarımın üçte biri hastanede. Savaş zamanında, or-dunun üçte birinin hastaneyi boylaması, onur verir ama, barış zamanındayız. Albay da bana olanı biteni anlat-tı bir bir.

Sizden konuşalım. Oğlunuzun kral olacağını öğrendim. Kullanabildiğin ağız ve kapılabildiğin öfkeyi düşünün-ce önce isteyerek güldüm; sonra da kendi kendime: 'Eh, pek belliydi bu!' dedim. Oğlun, bana her zaman anlayış-lı görünmüştür. Pek garip kehanetler de vardır. Beau-

harnaisli Joséphine'e artık kraliçe olacağımı söyleyen falcıyı düşün bir yol. Ben bile, Zézette'in beni emir erimle aldattığı gün, önceden sezmiştim bu dalgayı. Gürültü etmeden içeri girip kendilerini bastırıvereyim diye küçük ökçeli ayakkabı satın almıştım o sabah.

Kendimi senin yerine koyuyorum; feleğini şaşırmış olabilirsin. Doğru söyle, ne yaparsan yap, dostum Gustave; herkes, oğlun bile başının etini yiyecektir. Ne olursa olsun, şu an yanında olmadığımı çok memnunum. Çünkü, benden bir akıl isteyecektin, benim de tepem atıyordu.

Nişanım için kıyak haberlerim var: Yirmi iki milletvekili uğraşüyor bununla; mecliste daha çoğunluk elde edemedim ama, olacak bu iş. Herkese selâmlar, senin de ellerinden sıkarım.»

Belge no 13

Kukla Tiyatrosunun afişi (haziran 1906).

JİMNÄZ KUKLA TİYATROSU

Her Akşam

KRAL OLSAYDIM

ya da

Mercière sokağındaki falcı

(15 tablo, aktüel konulu gösteri.)

- I. Fal taşı gibi açılmış gözler.
- II. Gnafron, eğitmen.
- III. XIV. Guignol'un taç töreni.
- IV. Craponne'da bir sürekl avı.
- V. Ağulu korkunç açlık.

Belge no 14

Teyzemin babama mektubu (haziran 1906).

«Sevgili eniştem,

Önce rahat etsin için, evinize bir daha ayak atacak değilim. Fauveller kincidir. İki aydır iki yüzlülük ettin, gülünç tehditlere da uğradın.

Dükkânının önünden geçerken gördüm seni iki ke-re. Müşterileri kaçtıracak kadar dikleniyormuşsun. İğne ipliğe dönmüştün. Komşun bakkal bunu gizlemedi ben-den: ‘Kral dalgasından bu yana, Bay Milot’nun içi içini yiyor...’

Dişlerin sağlamsa, kendini kemirmekten vazgeçme; bu senin bileceğin iş! Bana gelince, sana şunu söylemek için yazıyorum bu satırları: Falcı Sida - Ahma’yı iki ay önce yine gördüm. Mademki şimdi oğlunu çıkıp helâ penceresinde hava alsın diye zorlayarak hapsedeceksin, Jacques’ı ben götürmedim oraya.

Falcı, kehanetini bana iyice doğruladı; yanılmadığından eminmiş. Bana kendim için bütünüyle gerçek olan başka şeyler dedikten sonra şunu ekledi sözlerine: ‘Servet yolundasınız. Başınızda talih kuşu dolaşıyor; iş-te, yüklü bir para kazanacağınızı görüyorum.’

Gerçekten, bir tek piyango bileti var elimde: Bir Ville de Lyon 1904, No: 562. 475. Bunu yeğenime gönderiyorum. Bilete bir şey vurmazsa, her yerde benim bir aptal olduğumu söylersin ya da önceden dediklerini yenilersin. Ancak, bilete bir şey vurursa, çıkan paranın, yavrunun bir kralın bilmesi gerekli biricik şeyler sayılan piyano, duruş ve binicilik eğitimine kullanılmasını beklerim.

Bu paradan kendi işleriniz için çöplenemeye kalkarsanız, bilin ki, ömür boyu gelir domuzlar için verilmiş değildir.

Baldızınızdan selâmlar.»

Belge no 15

Lyon Radikali (2 temmuz 1906).

.....

1 temmuz çekilişleri

Ville de Lyon, 1904, 3 1/2 %

562.475 numara 500.000 frank kazanır.

..... numara vb...

Belge no 16

Babamın teyzeme mektubu (2 temmuz 1906).

«Azizem Louise, canım Louise,

Anlatılması pek güç bir şaşkınlık durumu içinde sinirli sinirli yazıyorum. Her türlü dolap dönüyor çevremde. Doğruymuş! Hem de, o kadar doğruymuş ki... Jacques için de bu böyle... Beni bağışla! Bir an için, seni tokatlamaya kalkan bu eli kesmeyi düşündüm. Ateşim var, şakaklarım zonkluyor. Bu akşam yemeğe gel. Gelmelisin. Nezaket, nezakettir! Fauvel ise bir içim sudur. Bağışla beni!»

Belge no 17

Mukaddes Lyon Ceridesi (5 temmuz 1906).

«Bu son akşamlarda vuku bulan yol tıkanmalarından dolayı, akşamın saat 7'sinden itibaren Mercière sokakında dolaşma memnudur.»

Belge no 18

Babamın tedavisi için çağrılmış doktor Rottimbourg'un reçetesi.

«1° Başa soğuk kompresler;

2° Bacaklara hardal lapaları;

3° Kloral şurubu (8 saatta bir 2 kaşık dolusu);

4° Mutlak dinlenme. Kimseyle görüşmeyecek. Hastanın önünde piyango çekilişinden söz etmekten kaçınılacak. Yanında konuşurken, içinde kralca, krallık, kralcı gibi, kral hecesi bulunan her türlü sözü ağza almak kesinlikle yasak.

5° ateş 40°'yi geçerse, telefonla beni çağırmalısınız. Öğleden saat 1'e kadar 49 - 37; saat 2'den 3'e kadar 28 - 62; saat 3'ten sonra evime; saat 5'ten sonra 34 - 34'e; saat 7'den 7.30'a kadar 45 - 13; gece yarısı, Büyük Tiyatroya; gece yarısından sonra, Cintra - Bar'a. Sonra, bilmiyorum.»

BEŞİNCİ BÖLÜM

OKUYUCUYU BELKİ ŞAŞIRTACAK
OLAN; AMA, ANCAK ONA 1908'DEN
1914'E KADARKİ YAŞANTIMI AÇIKLA-
MAK İÇİN YAZDIĞIM, BİRAZ YENİ BİR
USTALIK SAYILAN ÜÇ KİŞİLİK FANTAZİ.

(SAHNE bir kitabevinde geçer. Kitaplar, yoldan geçenlere göz kırparlar ve sevinçli kızlar gibi, sanki: «Gömleğimin altında bilsen ne var!» derler. Kimilerinin karnında kuşaklar vardır: **Yeni çıktı... 348. bin... Bilinmeyen Yaşam Ödülü'**nde en çok oy alması gereken eser...

Yalnız az insan durur. Çünkü şimdi insanlar sterlin denen kâğıtlara ve kadınlara, bir maç öncesinde Kazıkayak'ın kaç kilo geldiğine ilgi duymaktalar. Ama, gerçek kitaplar vitrinlerde ölü yapraklar gibi solar ve bir yazar için: **Kâğıdın kuruya!** denebilir. Her neyse... Bütün bunlar hoş değildir...

Sahne yine de bir kitabevinde geçer.)

OKUYUCU (içeri girer) — Patron nerede?

TEZGÂHTAR — Dükkânın dibinde, efendim. Monsenyör Dupanloup'un **Menkıbe Tarihi'**ni satın almak için gelen yaşlı bir kıza Japon işi bir **Kamasutra** satmak üzere. Onun inanılmaz ticarî ustalığını size söyleyeyim. Ne buyuruyorsunuz?

OKUYUCU — D n sizden aldığım Şu kitabın parasını ödetmek isterdim.

TEZGÂHTAR (bakarak) — **Odamda Yolculuk** mu?

OKUYUCU — Evet.  alاکalem yazılmış bir Şey. İçinde ne yolculuk var, ne de oda. Kapağın içine, değişik bir romanmış gibi bir yazı oturtmak gerekir.

TEZGÂHTAR — Aman, efendim...

OKUYUCU — Kitabı değiŐtirmek istemiyor musunuz? Siz onu söyleyin! Konuyu bir icracının ellerine bırakacağım. Bunun çok kolay olacağını anlarsınız. Ya Şunu geri alın ya da kelimi kızdırmayın.

TEZGÂHTAR — Aman efendim...

OKUYUCU — İŞe iyi niyetle giriŐtiğime dikkat edin. İyi niyet ve ben, bu bir kere olur ancak. Kitabı kesip 68. sayfaya kadar okudum. Ama benimle alay edilmesinden hoŐlanmam. **Odamda Yolculuk**'u alıyorum, kitapta, çevresinde dolaŐılan bir oda olmasını istiyorum. Oda olmayınca, basıyorum feryadı: Hırsız! diye.

TEZGÂHTAR — Beyefendi, kitabınız bütünüyle kusursuz.

OKUYUCU — Güzel. Öyleyse deli olan ya benim ya da benimle alay eden yazar. Kendisini tanır mısınız?

TEZGÂHTAR —  ok sevdiğİ yaşlı büyükannesi için bizden her perşembe günü **la Semaine de Suzette** alır, Bay Dahl.

OKUYUCU — Bugün perşembe olmadığİna üzülüyorum. Seve seve kulaklarını çekerdim. Benim adı-

ma kendisine, ciğeri beş para etmezsin biri olduğunu söylersiniz...

TEZGÂHTAR — Söylerim.

OKUYUCU — Bir saygısız...

TEZGÂHTAR — Şüphesiz.

OKUYUCU — Bir Jean - Foutre...

TEZGÂHTAR — Elbette.

OKUYUCU — Üstelik benim anlattıklarım ile geçinecek bir mendebur...

TEZGÂHTAR — Sipariş verilmiş olacak. Kendisine başka diyeceğiniz yok mu? Çünkü size açıklayacağım... Kitabı on sayfa daha kesmeliydiniz...

OKUYUCU — Oda var mıydı orada?

TEZGÂHTAR — Evet.

OKUYUCU — Ya odada yaşayan kimdi?

TEZGÂHTAR — Kapıcı, şüphesiz.

OKUYUCU — Orası belli değil. Bir odada, bir farmason, Roma'dan ödül kazanmış bir sanatçı, bir oyuncu kadın olabilir. Ama şey; bir kapıcıysa... anlatın bana biraz olup biteni. Ben, falcının yumurtladığı gibi oğlu 500.000 frank kazandığı için Milot baba'nın biraz tozuttuğu sayfada kaldım.

TEZGÂHTAR — Hıh! Milot baba iyileşiyor...

OKUYUCU — Emin misiniz? Memnun oldum. Güzel bir tipti. Yazar, adamcağızı kurtarmakla iyi etmiş. Bunu kendisine söylersiniz. Peki sonra, oğlanı ne yapıyorlar?

TEZGÂHTAR — Pansiyona yerleştiriyorlar. Bir ekim sabahı, Milot baba, oğlanı kolundan tutup amiri, rahip Frolin'in güzel bir mektup yazdığı Saints Capucins du Calvaire Kurumu'na götürüyor. Yolda, yine de düşünüyor ki Ampère Lisesi'nde...

OKUYUCU — Ne düşünüyor?

TEZGÂHTAR — Elektrik olmadığından adına Ampère denen bir Lyon lisesini. Lisede öğretimin beshelli pek sağlam, gereçlerin pek modern olduğunu düşünüyor. Yoldan geri dönüp liseye doğru gidiyor. Ama, derken içini hafakanlar basıyor. Saints Capucins du Calvairelerin, iyi alışkanlıklar, bakım ve sosyete hünerleri bakımından hep iyi yanı olduğunu düşünüyor. Baba oğul yine Kuruma doğru yönelip giriyorlar içeri. Kendilerini rahip Frolin karşılıyor. Papaz efendi öğretmenlerle öğrencilere esrarlı bir söylev çekip genç Jacques Milot'nun bayağı bir halkın düşüneyemeyeceği kimse olmadığını anlatıyor. Çocuğun günün birinde üç ay saltanat süreceği dedikodusu yayılıyor pansiyonda böylece...

OKUYUCU — Gülünç, bu! Gülünç! Bu noktayı yazara söylersiniz. Cumhuriyet döneminde yaşıyoruz...

TEZGÂHTAR — Ne de yaşıyoruz hani! Bunca yüzyıl, kurtulmak için akla karayı seçtiğimiz, kralla ilgili bir kelime dağarcığı soktu kafamıza. 'Şarkıcılar Prensi'miz, 'Komikler Kralı'mız, 'Kraliçeler Kralı'mız var. Falanca biri bizi 'kralca' kabul etmiştir. Hiç bir zaman, 'başbakanca' denmez. En utangaç cumhuriyetçiler kadınlara **kur** yaparlar. Sözü'n kısası (mutlak iktidarın bilinen övgüsüdür bu hep), omnibüslerde, üstte bulunan yere, emperyal¹ denir. Genç Milot'nun hemen nasıl saygı gördüğü böylece anlaşılır.

(1) «Emperyal» kelimesi, imparatorla, imparatorlukla ilgiliyse, «şahane» anlamına gelmektedir; buradaki anlamı ise, «üst kat».

OKUYUCU — Tam üstüne bastınız! Çok iyi bir gözlem! Bunu yazara söylersiniz.

TEZGÂHTAR — Artık oğlan, sınıflarını orta dereceyle geçip yine de hep birinci ödülleri kazanıyor. Çünkü bu gibi şeyler ilerde Kuruma güzel bir reklam olabilir. Öğretmenler arasında, kendisine özel dersler verecek kişiler çıkıyor. Bir kralın uyumadan önce Opera'da bir saat geçirmesi gerektiğinden, müzik, şan, resim, şu arada Lloyd George bize ikisinin de aynı dil olduğunu göstermediği için, İngilizceyle Almanca öğreniyor. Bir kralın bir vagon kapısında durması, bir yağlı domuz sergisini açması ve zamanı gelince, hiç bir şeyden yılmadan darağacına çıkmayı bilmesi gerektiğine göre, bu durumlarda nasıl davranılacağını öğreniyor. Aşkı öğreniyor...

OKUYUCU — Kaçınıcı sayfada? Çabuk söyleyin sunu! Artık kitabı geri vermiyorum!

TEZGÂHTAR — Neye yarar? Hiç bir açıklama yok. Bir perşembe akşamı, bir gazete satıcısı kadından, aşkı öğreniyor. Tanrım! Evet! Her perşembe günü, koleje gitmeden önce, **Vie Parisienne** önünde duran bu genç öğrenciyi kadın çoktandır gözüne kestirmişti. Çocuğun hafif yollu bir üniforması vardı; «düğmeli bir erkekten uzak durun» sözü de boşuna söylenmiştir genç kızlara, bir dizi yaldızlı düğmenin az kadın çekiciliğine dayanır. O gün kadın, değirmi kulübesinin önüne içinde ve anadan doğma edepsizce resimler basan haftalık dergileri sergilemişti. Sonra da yüreği bir motor gibi küt küt atarak, kafası gazete tefrikalarıyla dolu, oğlanı bekliyordu. O perşembe akşamı oğlan, her zamanki gibi durup on altı yaşında düşlere dalındığı gibi düşse daldı. Kadın, gırtlak

yangısının tedirginleştirdiği bir sesle oğlana dedi ki: «Hoşunuza gidiyor mu, efendim, bu küçük kadınlar? Bakılması güzel oldukça... İçeride bunlardan daha iyileri var bende. Eğilin...» Oğlan eğiliyor. Daha iyi görmek için bir adım atıyor. Hop! Kulübenin kapıcığı kapanıyor üzerlerine, kapıyı kapatan kadındır; sonra olup bitenler, el kol işleyişlerinden, mırıltılardan, çılgıklardan, devrilen bir iskemleden ve kaynaşmadan başka şey değildir artık. Derken, tak! tak! Bir gölgenin kıpırdandığını görüp: «**Temps**'ınız¹ var mı?» diye soran bir adamdır kapıyı tıklatan. Hayır! Zamanları yoktur. Atlambaç oynuyorlar.

OKUYUCU — Bu da, garip doğrusu! Yeni bir heyecan! Henüz yazılmamış kucaklaşma! Söylersiniz yazara bunu.

TEZGÂHTAR — Daha ne mi var? Sınavları. Hop oturup hop kalkan sınavcılar önünde, gülümseye gülümseye verilmiş bir bakalorya. Fransızcadan umulmadık notlar alıyor. Bu, zorunlu! Bir kral şakır şakır Fransızca konuşmazsa, borç almayı dünyada beceremez. Coğrafyadan bir 2 alıyor. Ne hoş belirti! Demek coğrafyadan çakmıyor? Sınır bilmiyor, harita neymiş bilmiyor, savaşa boş veriyor! Tam, Vatikan'ın pencerelerinden Papa'nın fısıldamaktan hoşlandığı sözlerin başlıklarını anlayacak kadar Latince. Bir kralın iskambil oynamayı bilmesi gerektiği, diplomatlığın da yalnızca bir poker oluşu yüzünden, azıcık Yunanca. İşte öğretim son bulmuştur.

OKUYUCU — Ya ailesi? Oğluyla o pek böbür-

(1) Gazete adı; Türkçesi «Zaman».

lenip-duran Milot baba? Hiç etliye sütlüye karışmayan ana? Ünlü Fauvel teyze?

TEZGÂHTAR — Fauvel teyze, kırklara karışmıştır!

OKUYUCU — Ne? Ortadan toz mu oldu? Nereye gitti kadıncağz? Bu Fauvel teyzeyi ben dört gözle bekliyordum. Yazara bunu söylersiniz. Ortadan toz mu oldu, nasıl?

TEZGÂHTAR — Lourdes'a gitmiştir! Bir daha geri dönmemiştir. Kadıncağz Tanrı'nın bir mucize yaratmak istemiş olacağı kadar çirkindi. Gelecekteki kralın ana - babası da oğullarının işine ket vurmak istememişlerdir. Balzac sokağındaki kâğıtçı dükkânı elden çıkarılmış olup Lyon banliyösünde bir villa satın almışlardır. Milot baba hiç bir balığın yaşayamadığı korkunç çamurlu bir derede balık avına çıkar. Bayan Milot en sonunda başını dinleyebileceğinden bütün bütüne heyecanlıdır. Tavşanları, tavukları, karaciğerden pek acı çektiği için, Vichy'ye gönderilmesi gerekecek bir de kazları var. Reçel dolabında fareleri, ayrıca pirelere gürültülü bir şölen veren, bulunmuş bir kedileri var. Mutlular ve bekliyorlar.

OKUYUCU — Neyi?

TEZGÂHTAR — Saltanatı. Falcının kehanetini gerçekleştirecek olan beklenmedik ama belli olayı! Çünkü şimdi buna inanıyorlar...

OKUYUCU — Ya Jacques Milot?

TEZGÂHTAR — Büyük rolüne hazırlanıyor! Kazandığı 500.000 frank, kumaş alırken güven duyulan ipekçilik işine yatırılmıştır. Beyimiz iki dirhem bir çekerdek giyinmiş, kahveye girince, yanındaki bir is-

kambil oyuncusu, biraz sertçe, «**Roi**»¹ diyor, bizimki arkasını dönüyor. Eşref saatin geldiğini seziyor. Sonra birden...

OKUYUCU — Saltanat mı sürüyor?

TEZGÂHTAR — Hayır, efendim.

OKUYUCU — Fauvel teyze mi çıkageliyor?

TEZGÂHTAR — Hayır, efendim. Birden 1914 geliyor. Başlara vuran temmuz güneşi, telgraf tellerinin bütün başbakanlık dairelerine uçurduğu Sırp kıvılcımı, köylerden düşünceli düşünceli geçen jandarma yüzbaşları, çanlar, kırmızı pantolonlarda gıcırdayan naftalin, savaş ve dudaklarından, «Berlin'e!» diye şarkılar dökülen yirmi yaşındaki aslanlar geliyor.

OKUYUCU — Teşekkür ederim size, dostum. Artık kitabı geri vermiyorum. Bu genç Milot'nun kahramanca davrandığını göreyim biraz. Şimdi yazarın sözü nereye getirmek istediğini anlıyorum. Bunu ona söylersiniz. Bir taşla iki kuş vurmak istediği ortada...

TEZGÂHTAR — Kısacası, efendim, benim yazar için size, ciğeri beş para etmez bir, bir saygısız, bir Jean - Foutre ve bir mendebur olduğunu, Milot babayı iyileştirmekle iyi ettiğini, bunun gülünç ve iyi incelenmiş iş olduğunu, gazete kulübesindeki sevişmenin oldukça yeniliğini ve Fauvel teyzenin geberip gitliğini mi söylemem gerek?

OKUYUCU — Tamam! Söyleyin bütün bunları kendisine... Onun... o şapşalın ne ağız yapacağını görmeyi pek isterdim...

(Tezgâhtar çıkar, kitapçı girer.)

(1) İskambilde «papaz» anlamına gelir.

OKUYUCU — Bu kadar gönül alan bir memurunuz olduğu için sizi kutlarım, efendim...

KİTAPÇI — Ne diyorsunuz? Benim memurum yok. Tek başımayım...

OKUYUCU — Peki, **Odamda Yolculuk**'un bir bölümünü olduğu gibi anlatan şu koca herif kim?...

KİTAPÇI — André Dahl'dır. Romanının iyi satılıp satılmadığını anlamak için, ara sıra, öğleden sonra uğrar...

ALTINCI BÖLÜM

SAVAŞ - BÜTÜN EKŞİĞİM COŞKUDAN
YANA - ÇÜRÜĞE ÇIKARMA KURULU
ÖNÜNDE SAPITIYORUM AMA, YİNE
DE SEKİZ ALMAN BAYRAĞI ALIYORUM.

KRALLAR, savaş ilânını çok zaman gizleyemedikleri bir sevinçle öğrenirler. Resim müteahhitlerini getirtip onlara «Şu andan tezi yok, artık yanımdan ayrılmayın! Bir zafere ulaşıldığını anlar anlamaz, kır resmine yaraşır bir poz vereceğim, siz de portremi gerekeceği kadar bol defneli yapacaksınız!» buyruğunu verirler. Bu andan sonra krallar, istedikleri her türlü saygınlığa kavuşurlar ve kendi nanemolluluklarını vatanın kutsal görüntüsüyle karıştırdıklarından, hoşlarına gitmeyen her yüz, hemen hapi yutmuş demektir. Halk bazen sarayın kapılarına saldırırsa, krallar balkonda boy gösterip: «Savaş yapıyorum!» derler. Zaman gelir ki, insanlar bu sözün beş para etmediğini anlarlar; ama, iş işten geçmiştir.

Saltanat sürmediğimden, Alsace ve Lorraine'in, on beş gün sonra bizim olacağını umursamadan kabullendim. Bacaları, «Yaşasın Fransa!» diye takırdayan leyleklerle dolu güzel taşralardandı buraları,

besbelli. Ama bu öç dolayısıyla, zavallı çocukların gidip süngü yiyeceklerini, bin bir korkuyla titrediklerini düşünmekten alamıyordum kendimi. Bu modası geçmiş kuruntular bana, bir hükümdarın su geçirmez ruhu olmadığını da gösteriyordu. Hem sonra - bunu açık açık söylerken, bir sinema önünde kendisine kapıları açtırmaya yarayan yirmi nişanlı bir dostun öfkesine meydan okuyorum - orduyu sevmiyordum.

Sabah, saat on bir sularında, bir adamın orman yollarında, beş metre gerisinden gelen bir uşakla, at sırtında dolaştığını görürsünüz. «Kimdir bu?» dersiniz; 'İşte, tasasız, aylak bir zengin. İşleri yolunda giden becerikliler de varmış!' diye geçirirsiniz. Bu atlı, komutandır. Yeşillikte dörtlüğe gitmek ve kumun üzerine, tüzüğe uygun bir ölçüde, at dışkıları saçmak onun uğraşıdır. O bunun için para alır...

Akşam beş sularında, başlarında iriyarı bir adam, bir karnaval bastonunu asma kat yüksekliğinde savururken, bir insan alayının çeşitli çalgılar çala çala, geçtiğini görürsünüz sokaktan. Şunu düşünürsünüz: 'İşte eğlenen, keyifleri yerinde neşeli kişiler. Bastonlu adam zilzurna sarhoş. Ötekiler ise hiç mi hiç iyi değiller.' Oysa yanlış! Elini kolunu oynatıp duran, bir borazancıbaşıdır; ötekiler de askerî bir bandonun insanlarıdır. Uğraşları budur, Bunun için para alırlar...

Biraz daha sonra, gece yarısında, içinde bir fareler sendikasıdan başka bir şeyin bulunmadığı bir yapı önünde, kımıltısız, boş bakışlı, bacağı yana kaykık, ağzı büzülmüş bir adam görürsünüz. «Kuşkusuz!» dersiniz; «Anasının gözü bir adam; bir deli ya da gönül acısı çekip ay dedeyi düşleyen bir ozan! Yok ca-

nım! Askerin biridir bu. Hiç bir şeyi beklemez. Bu onun uğraşdır. Bu yüzden para alır...

Bundan ötürü ordu, at sırtında dörtnala giderek, saksafon çalarak ve kaldırım mühendisliği yaparak insanın hayatını kazandığı ordu, bir sinema filmidir. Profesyoneller bunu o kadar iyi biliyorlardı ki, 1 ağustos 1914'ten başlayarak sokaklarda sürten başıbozukların hepsini topladılar.

O ara ben, Victor - Hugo sokağında, üç karanlık odası olan bir yerde oturuyordum. «Marseillaise» in ancak bir kıtasını bildiklerini insana acı acı sezdirerek gara doğru gidiyordu topluluklar. Kadınlar yavrularını, paketlerini, kelebek ağlarını, işe yaramaz her türlü tatil gerecini sürüklüyorlardı. Yaşlı başlı adamlar apar topar kahvelere dalıp salyalarını akıtmaya başlıyorlardı: «Nah, Strasbourg işte burası! Joffre'un ne halt ettiğine baksana!...»

Kendilerine günde iki sefer, sabah akşam, bir bildiri iğnesi yapılarak ancak dört yıl dayanabilen, bir ayağı çukurda insancıklar!

3 ağustos günü, sabahın saat sekizine doğru, sinirli bir el çingırağımı çaldı, yeri titreten bir ayak kapımı gümletti ve korkunç bir ses:

— Jacques! diye gürledi.

Kapıyı açacaktım. Gelen toz toprak içindeki yüzbaşıydı. Yıllardır onu gözden yitirmiştik ya da daha doğrusu artık onu görmek istemiyorduk. Çünkü onunla birlikte sokağa çıkmak olanaksızdı. Üzerinde lekeleri simetrik bile olmayan bir asker ceket, ayağında altı kovboyolarinki gibi tiftik bir pantolon ve başında patates kızartmalarına benzeyen bir kep vardı.

Bölüğünde kendisine, «Pasaklı» dendiğini çoktandır öğrenmiştim.

Bu kirlilik bir antın sonucuydu ayrıca. Gözü açık, pomatlı, sinek kaydı tıraşlı ve sevimli teğmenken, albay onu çağırtmış, aralarında şu konuşma geçmiş:

— Beudrot, sen karımla yatıyorsun!

— Aman albayım, şaka ediyorsunuz...

— Hayır! Sensin onunla şaka eden. Söyleyecek tek sözüm var ancak, Tonkin'e yolluyorlar seni...

— Aman albayım, nasıl olur...

— Evet. Bu tam senin suçun değil. Seninle mercimeği fırına vermeye çalışanın karım olduğunu biliyorum. Cumhuriyet savcısının suvaresinde. Vestiyerde saçlarını okşadı. Sizleri bir aynadan gördüm. Nedir ki sen o kadar şık olmasaydın, o kadar fiyakalı giyinmeseydin, karım sana göz koymayacaktı. Öyleyse, bundan böyle, alabildiğine pasaklı davranıp pek az temiz olacaksın! Ya kirli eller ya da Tonkin... Defol!

Şimdi, yüzbaşı toz toprak içinde, yurtseverce bir öfkeyle dolup taşıyordu.

— Günaydın, oğlum, diye gürledi. Geçiyordum, şöyle bir uğradım. İnaniyor musun, ha? Ya?... Ya?... İngiltere, Belçika ve keyfimizi kaçırmamak için bizlerden saklanan daha başkaları bizimle. Ya Turpin, gördün mü ne yaptı, Turpin? Ya?... Ya?... Kaşla göz arasında iki yüz koyunu haklıyor. Ruslara gelince, düşmanı silip süpürüyorlardı! Rus süpürgeleri! Sen ne yapıyorsun?

— Yataktan kalkıyorum...

— Hayır!.. Şöyle demek istiyorum! Ne rolü oynamaya hazırlanıyorsun? Gidecek misin askere?

Hem, sınıfın çağrıldı. Tabii, şimdiden bir süngü kullanmayı bilirsen, tamam demektir her şey. Prusyalıların on beş günlük cephanesi yok. Hem sonra abluka var. Ha?... Ha?... Ha?...

Bir ablukanın ne olduğunu biliyor musun? Belki şu falcının kehaneti çıkar diye görmeye geldim seni şimdi. Kral olabilirsin; general dediğin bir kraldır. Savaş ise, olup olacağı üç ay sürecektir işte. Umulmadık bir yiğitlikle belki kendini gösterecek, yükselecek, rütbece ilerleyecek, bilmem ama, başkomutan olacaksın... Bunu düşünmek gerek. Bir daha ele geçiremeyeceğin bir fırsat bu. Bonaparte... konsül... yönetmen ustalığı... Ne bileyim? Ha?.. Ha?..

—Yüzbaşım, size söyleyeyim... Yalnız, sakın gücenmeyin... Askere gitmeye hiç niyetim yok benim.

— Nasıl? Ama, bir tutamak noktası olmalı...

— Çok kötü bir asker olurum diye korkuyorum. Tartışıyor, düşünüyor, eleştiriyorum. Bir karar vermekte güçlük çekeceğim.

— Senin yerine karar verirler. Korkuyor musun?

— Korkmak mı? Yalnız oldu mu korkar insan; üç milyon arasında korkulmaz. Çok kötü bir örnek olurum gibime geliyor. Kötü koşuyorum, böylesi de saldırmada ya da geri çekilmede tehlikelidir. Atıcılıkta hiç ustalığım yok. Sanırım, hiç bir işe yaramam...

Yüzbaşı öylesine elini kolunu sallıyordu ki, öteye beriye toz toprak uçmaya başladı.

— Sen, dik kafalının birisin! Bir asker kaçağsın! Bir arabozucusun! Enternasyonalist bir mendebur-

sun! Şimdi seni jandarma kuvvetine haber vereceğim.

— Veremezsiniz! Jandarma daireleri boştur. Jandarmaların hepsi cephede.

— Kalkmış, bir de pis pis şaka yapıyorsun! Jandarmalara böyle toz kondurmak da ne oluyor? Adamcağızların ön hatlarda olamayacaklarını bal gibi biliyorsun. Her üç adımda bir durup diyeceklerdir ki:

«Söz konusu edilen düşmanların durumunu gözleyerek ilgililere rapor vermeye çalıştığımızdan, tугay bölgesine yasaklanmış silâh sokulduğunu ileri sürerek yüz metre öne ilerledik.»

Ayrıca, iş bu değil. Jandarmalar değil, asıl adını lekelemeye kalkan sensin, söz konusu! Düşün be, ödlele aptal; istilâya uğrayacak Fransa! Lorraine'deki bir çalının dibinde olmayacağından, mızraklı askerler on beş gün sonra belki de ayak basacaklar Paris'e! Adına Kommandatur denen köy belediyeleriyle bira ve sigara içilirken: «Yürü!» diye bağrılan pis kahveler var şimdi.

Bu koca adam, pek dil ebesi değildi ve gülünç oluyordu. Ama, ne yapıp edip sözcükler buluyordu. Ben de ıssız köy alanını, pencere kanatları arkasına sinmiş bakkalı, bir elma ağacının altına bin beş yüz altın frank gömen kömürcüyü, senet sepetlerini bir kına çiçeği arabasına yerleştiren noteri gözümün önüne getiriyordum. Sonra birden, kilisenin gerisinden dört-nala gidiş gürültüsü, bir baltayla delinmiş kapı, boy-nundan tutulup aşırılmış bir kaz ve uzakta, iki kilometre ötede, tak! tak! tak! tak! tak! Ölüm şerbetini içmiş dudakçıklar...

— Haklısınız, dedim. Gideceğim.

Yüzbaşı kepini alarak:

— Hele şükür! İşte bütün öğrenmek istediğim buydu, diye gürlledi. Anlaşılmış görev. Ancak bunu yerine getirmek kalıyor geriye. Neden dersen, bu işten cayacaklar da var. Bana bak, ben memleketimi o kadar seviyorum ki, hemen herkesi, hop! dirsek dirseğe işbaşında görmek isterdim...

— Emriniz altına girmekle mutlu olacağım.

— Ah! Yavrucuğum! Bana oynadıkları oyunu bilseydin! Dört gün önce, Carcassone debboyuna levazım yüzbaşısı olarak atandım...

Oo!.. Bu yurtseverce coşkuyu anlıyordum birden. Demek Carcassonne'a gidiyormuş! İşte onun yerine, ben ya da bir başkası, köyün kuş uçmaz kervan geçmez alancığında fing atacak bir dost bulunurdu. Karar vermiştim. Askere gitmeyecektim...

Tanrı'ya şükür! Ordu, seçkin uyruklar ister ancak. Yurttaşlara kanlarının son damlasını akıtıncaya kadar ölmelerini buyurursa, bunun için kelle koltukta gidenlerin kanlı canlı olmalarını ister hiç değilse. Gerçek bir kahramanda, bir B.G.K.B.Y.B.A.'lı (Büyük Genel Karargâhtan bir yiğitlik belgesi almış) kahramanda bedence hiç bir kusur olmamalıdır. Yoksa, fedakârlığı tam olmazdı. Hem, askerî bir başkan, yenenlerin sağlam dönüşünü düşler her zaman. Sorarım size, sökülmiş tırnakları yüzünden inleyen, varislerini kaşıyan ya da yan kaldırımlara ciğerlerini tüküren bir topallar, körler, soluğu kesilmişler birliğiyle anlı şanlı bir geçit töreni olur mu?

Böylece, çürüğe çıkmaya karar verdim.

Bu, Eski Muharipler Birliğinin aşağılanması-
dan ve misilleme yapmasından korkarak, dört yıl ön-
ce söylemeye dilimin varmadığı bir açıklamadır. Ama,
üyelerine kol kanat gerip onlara çarpışmalardan he-
men tüyüvermenin yolunu buluveren korkunç, gizli ve
mutlak - güçlü bir savaştan Çürüğe Çıkarılanlar Sen-
dikasının yanında bu incir çekirdeğini doldurmayan
sözler nedir? İnsanın, kartvizitlerine, açık açık:

1914 Çürüğü

sözünü oturarak bunu ortaya dökceği zaman uzak
değildir.

Söz konusu edilen şeyin bir beceriklilik olduğu
anlaşılacaktır.

Hem, çürüğe çıkma yüz kızartıcı bir şeyse, in-
san bunun sorumluluğunu dilinin dönebildiğince bu
ustalığı öğütleyen Lüther'e yüklemelidir.

Artık uygun, dumanı iyi tüten ve mümkün oldu-
ğu kadar geçmeyen bir hastalık bulmalıydım ancak.
Çünkü her üç ayda bir gelip askerî doktorlar karşısın-
da yeryüzü cennetinden dehlenmiş Âdem oyununu
oynamak söz konusu değildi. Aynada uzun uzadıya
yüzüme baktım. Kalp mi var desem? Delilik mi de-
sem? Korkunç mide ağrıları ne güne duruyor? Ro-
matizma nasıl olur? Bir işe yarayabilen bütün bun-
lar kesin bir sonuç vermiyordu. Ya beyin? Oldu! Be-
yin! Bulmuştum! Beyin üstü düşmeden ileri gelme,
hafif bir delilik; bir, gerekirse iki sinir tikiyle kafa-
ya takılan bütün her şey.

Böylece, kral kral, rolüme devam ediyordum.
Delilikte kralca bir şey vardır. Büyük bir kral olmak

için her halde zırdeli olmak gerekir. Trocadéro¹ sıkça gidilen yer olsaydı, çoktan oraya gidip bu konuda bir söylev verirdim.

ASKERLİK ŞUBESİNİN alt katında, Çürüğe Çıkarma Kurulunun bulunduğu salonun hiç bir gösterişli yanı yoktu:

Üstü dosya dolu koca bir masa, üzerinde hiç dosya olmayan iskemleler, askerî doktorların can sıkıcı bir dokunuştan kaçınmak için çağrılıların sırtına koydukları bir toz bezi. Ama, adamcağızlar her sefer ters çevirdiklerinden, az işe yarıyordu bu bez. Jüri, biri albay olan iki komutanla iki askerî doktordan kuruluydu. Bütün bunlara rağmen içeride, çoktandır ancak metroda, Belediye Sarayının dans salonunda, Pezon hayvan eğitimi yurdunda ve düşeslerin edebî perşemlerinde duyduğum düzenli bir kaba et ve ayak kokusu vardı.

Albay:

— Milot Jacques, diye seslendi.

İçeri girmedim.

— Nerede, bu Milot Jacques? diye üsteledi. Sonraki gelsin! Doktor, bakar mısınız?...

Bu sefer içeri daldım. Düşünüldüğü gibi, rolümü iyice bellemiş, yüzüme deliliğin kaldırabildiği her türlü uğursuzluğu da vermiştim.

Soldaki komutan:

— Pis bir ağzı var, dedi.

(1) Paris'te, Passy tepelerinde yapılmış bir sarayın adı.

Askerî doktor:

— Neniz var? diye sordu, koca bir tabaka kâğıda yazı yazmaya başladı. Serebral bozukluklar! Okuyorum: Serebral bozukluklar. Serebral bozukluklarınız olduğunu kim söyledi size? Ne hissediyorsunuz? Söyleyin, ne!

Albay:

— Sana şunu haber vermek isterim ki, diye ekledi; işi alaya alanlarla yalancıkıktan hasta olanlar gözlerinin yaşına bakılmadan kurşuna dizilecektir.

Sonra bir mürekkep tutukluğu ya da bir kapak sıkışıklığı, ne olursa olsun illet edici bir şeyi olan dolmakalemiyle çarpışmaya başladı:

Sağdaki kumandan:

— Askere gitmek istemiyor musun? diye sordu. Savaşmak istemiyor musun?

Oturaklı bir yalan kıvırmam gerekiyordu.

— Hayır. Dört yıl süreceği için savaş yapmak istemiyorum...

Bunu rasgele söylemiştim ama, oldukça deliceydi hani. Sağdaki komutan, acımayla yüzüme baktı. Soldaki, işaretparmağının ucuyla dört kere alına dokundu. Askerî doktorlardan biri şunu yazdı:

— Kötümserlik. Karanlık düşüncelere yöneliş. Zulüm sayıklaması.

Dolmakalemini düzelten albay başını kaldırdı:

— Ya! Öyle mi! Savaş dört yıl mı sürecektir? Ya Ruslar, canciğer dostlarımız Ruslar? Bu kaçık ne geliyor?

— Anamızı belleyecekler. Herkes temizleyecek bizi yavaş yavaş. Yüreğimiz üç buçuk atacak. Ben

korkuyorum. Almanlar ufacık körüklerle ateş ve gaz püskürtecek.

Albay:

— Gaz mı? dedi. Herif zırdeli...

Askerî doktor yazdı:

— Peygamber sayıklaması. Gaz aydınlatması fobyası. Müzmin hipokandiri.

— Paris'e ateş açan bir makine de olacak!

— Ne! Paris'e ateş açan bir makine de mi olacak?

Bu saçma düşünce çürüğe çıkarma kurulunu sevince boğdu. Mal ortadaydı, değil mi? Kancık Ruslarım, gazlarım ve Paris'e ateş açan makinemle, zavallı, tehlikesiz ve her şeyi alaya alır bir kaçıktım. Orduda bulunmam olanaksızdı. Albay, adımın karşısına bir haç işareti kondurdu, koltuğunda ihtiyatla arkaya devrilip ötekilere göz kırparak dedi ki:

— Vay canına! Bak sen! Demek bir Alman makinesi Paris'e ateş açacak ha! Tüh! Tüh! Bir top mu? Yoksa kaç top? İki kilometreden mi? Ee... Söyleyin bana bakalım... Yine de kazanacak mıyız zaferi?

— İh! İngiltere kazancak zaferi, arkasından da Hollanda, İspanya...

— Bir savaş tazminatı ödetecek miyiz?

— Hayır. Biz böyle bir şeyi Amerika'ya ödeyeceğiz.

Verdiğim karşılıkların özetini yazabildim ancak. Bütün bunlar, arkası gelmeyen sözcükler, Napoléon'a övgüler, renkli fotoğrafcılık ya da kaplumbağalarda yaş dönümü üstüne düşüncelerdi. Rolümü bellediğimi daha önce söylemiştim.

Kurul üyeleri alçak sesle birbirlerine akıl da-
nıştılar. Yine, Paris'e ateş açan toptan söz ettiklerini
işittim. Bu meslek adamlarını en can evinden vuran
ayrıntıdır bu.

Sağdaki komutan:

— Deli! Zırdeli! diye mırıldandı. Düşünceniz,
doktor?

Askerî bir doktorun düşüncesi yoktur. Rolü has-
taları iyileştirmek değil, ancak «tanımak» tır. Yal-
nız şu «sağlık servisi» deyimi, onun hastalıktan değil
de sağlıktan yana işkillenmek üzere burada bulun-
duğunu gösterir.

Beni inceleyen askerî iki doktor üzgün üzgün ba-
kıştılar.

En yaşlısı:

— Bütünüyle yerinde teşhis, dedi. Bir birliğin
içinde panik yaratabilen bulaşıcı delilik türü. Tımar-
haneye kapatılıncaya kadar, öteye yollamalı...

Albay, eski bir eşyayı açık artırmaya koyan bir
artırma tahmincisi gibi bir ara durup konuştu, sonra:

— 2 numaralı kurula gideceksin! dedi. Ardından
şunları ekledi:

— Yavrum, anan baban varsa onlara, sana ha-
mam, açık hava ve fosfat gerektiğini söyle. İşte,
efendiler! Frenginin koca bir delikanlıda yaratabil-
diğine bakın; bir deli, bir insanlık yıkıntısı, belki on
dakika sonra bir katil... Hadi yemeğe gidelim!

Ayağa kalktı, kurul da onun peşinden salondan
ayrıldı. Korsika'dan dehlenmiş bir çavuş içeri girip
beni omzumdan çekti:

— Lan hödük, sen misin? Kırmalısın kirişi! Bu-
rası dinlenme yurdu değil be! Defol! Defol diyorum

sana! Yallah! Ben sana, dünyanın kaç bucak olduğunu gösteririm! Şey soyu... Edouard Poé soyu!¹

Assubayların kitaplığında bu kitabı okuduğundan, Po-é diye söyledi. Bu da umrumda değildi hani. Boş bir bakışla, salyalı bir ağızla ona bakıp kendisine bir hafta bağışlanan kişinin o gevşek adımıyla yürüdüm.

Yine de, sokağın köşesini dönünce, kuşatılan yurdumu düşündüm. Bir kitapçıda durup bir Avrupa haritasıyla bir deste küçük küçük bayrak aldım. Destede sekiz Alman bayrağı vardı. Göğsümü gere gere bayrakları sağ avcumda sıkıp postanenin yolunu tuttum ve aşağıdaki telgrafı çektim:

«Beudrot, levazım yüzbaşısı

Carcassonne.»

«Leventçe yürüyorum yolunuzda.

Sekiz Alman bayrağı aldı kulunuz da.

Jacques.»

Sonra da, bu anılarda yeri bulunmayan dört yıllık savaş oldu.

Çünkü savaş yapanlar savaştan söz edilmesini istemezler.

Savaş yapmayanların ise savaştan söz etmekte hiç bir çıkarı yoktur.

Dahası da, sözle peynir gemisi yürümez...

(1) Yazar burada, assubayın konuşmasını verirken, Amerikalı ozan Edgar Allan Poe'ya değinmektedir. Söz konusu ozanın, piç olduğu düşünülürse, assubayın «orospu çocuğu» demek istediği anlaşılır.

YEDİNCİ BÖLÜM

FAUVEL TEYZEMDEN HABERLER - ONUN
GÖÇEBE AŞKLARI - ÜÇ AY SALTANAT
SÜREYİM DİYE ALDIĞI KARARLAR - YA-
RININ HÜKÜMDARINA ÖĞÜTLER - F'A-
RİS'E YELKEN AÇIŞIM.

14 aralık 1918.

**Sadık teyzen,
Louise FAUVEL.**

JACQUES'cığım, sana kimin bu gecikmiş mektubu yazabildiğini uzun uzadıya aramayasın diye, imzamı atarak işe başlıyorum. Benim, teyzen; on iki yıldan beri, saltanatın konusundaki kehanetten bu yana hiç bir haberini almadığın teyzen Louise. Hatırlıyor musun? Lourdes'a gitmiştim. Baban gülünç biçimde küplere binmişti. İçimden: 'Bu üç haftalık haç yolculuğu sırasında yelkenleri suya iner. Sonra Meryem'den dilenecek özel bir şeyim olmadığı için de, kendisinden barışmamızı isterim,' demiştim. Babanın kusurlarını sanırım ki gerçekten anlayabildin. Hiç bir şeyini bilmiyorum. Lyon'da olup bitenlerden hiç bir şey bilmiyorum. Ev kiramı tıkr tıkr yolladım ama adresimi bildirmedi. Nasıl bile direbilirdim? Yoktu ki adre'sim.

Sevgili yeğenim, koca adamsın, bunun için sana her şeyi söyleyebilirim: Seviyor ve seviliyorum. Öyle dudak bükme! Geceli gündüzlü on iki yıllık denemem bana,

sana içimi açmamda yardım ediyor. Yüz kırk dört ay - hem de ne şartlarda, göreceksin - sürüp giden bir aşkı bağırmakta hakkı vardır insanın. Opera kahramanları öyle aptalca sözleri o kadar avaz avaz bağırırlarsa, bu bağırma, birbirlerini ölesiye sevdikleri içindir.

Lourdes haç yolculuğu Tarascon'a kadar olaysız geçmişti. Papaz Gouttenoire,¹ yolculuğun tekdüzen havasını bozmak için, her vagonun sırayla bir ilâhi okumasına bakıyordu. Temiz yürekli adam bir manastır dehlizinde olduğu gibi koridorda dolaşıp güzel bir eğlenceyi yönetiyordu. Garlarda daha çok bağırlıyor, yeri gelince de, vagon kapılarına çıkılarak sürdürülüyordu ilâhiler. Hatırlarım. Orange'da, şu:

Doğru yolda götür Yoldan çıkan kuzunu!

mısralarına geldiğimizde, şaşırıp kalan bir demiryolu makasçısı, ilâhiyi duyunca, bir koyun katarına ters bir yola doğru yön verdi, ailelerinden ayrı düşmeleri bir yana, hayvanların çoğu bu yolda yok olup gitti.

Tarascon'da, bir şeyler atıştırmak için ayarlanmış, kırk dakikalık bir duruşumuz oldu. Büfeye gittim. Yemek yemek için değil, elbet! Bir gar büfesinde yemek yenmez. İnsan kendi kendine şu soruları sorarak zamanını sıkıntı içinde geçirir: Trenim yine aynı yolda mı bulunacak? Vagonum aynı yükseklikte mi olacak? Aynı köşede mi duracak bavulum? Saat işliyor mu? Bize uzun bir veda çeken lokomotifimizin değil mi, bu dü-

(1) Papazın adında alay var. Gouttenoire, hemen hemen, «pis-boğaz» anlamına gelir.

dük? Kalp hastalarının çoğu, gar büfelerinde huy edinir.

O sabah, Tarascon, büfesinde, içine azıcık jambon konmuş bir sandviçle açlığını bastırırken kalbim çarpıysa, treni kaçırmaktan korktuğum için değildir bu hani. Yüreğimin küt küt atması, karşımda, üç masa ilerde, dişi-me-yarar-Adam'ı, benim gibi pek zavallı bir sandviçi dişlerken görmüş olmamdandır. Mazeret amcanın bıraktığı azıcık dünyalığın kokusunu alarak, bana bir yığın insan kur yapmıştır, biliyorsun. Kozmetik, diş ilâcı ya da eski püskü pipo kokularıyla burnuma soluyabildikleri şey, düşünce yetisini aşıp geçer. Hani canın çıksın demeye getirip beni kendilerinden soğutan bir canını deyişleri vardı. Sonra, bana kur yapanlar arasında panik yaratan egzama çıktı burnumda. Adamların hiç birini hatırlamıyorum! Ama o! Dişi-me-yarar-adam! Bir bakışınla, al al olmuştu yanakları, ama jambonuna pek aşırı hardal sürdüğündendi bu her halde.

Besbelli bütün su içme isteğini gizlemek için, gazetesini sürahiye dayamıştı. Nedir ki artık gazete okumuyordu. Taptaze haberler okuyordu gözlerimden. Gözlerim kamaştı, burnumun kanatları havalandı neredeyse, bacaklarıma da öyle; bir gevşeklik çöktü ki, bir daha Lourdes trenine binemem sandım. Bu adam, ardından dünyanın öbür ucuna kadar gideceğim kişiydi. Bir gar da, insanın tam böyle karar verebildiği yerdir, inan olsun!

Bakışını kızgın bir demir gibi değil de, kıvrılacak, hafif ve yumuşak bir demir gibi üzerime çevrik buluyordum. Arada bir ben de ona bakıyordum: Sarışın, öyle zarif değil de kusursuz, pırıl pırıl ayakkabılı, geniş omuz-

lu, rahat bir insandı. Hiç bir şeyi, işini belli etmiyordu. Ne iş yapabiliirdi? Hıh! Mutluluğumu sağlayabilirdi; ondan artık daha çoğunu isteyemezdim.

İşçi takımından biri içeri girip kendisine dedi ki :

— Bayım, sandıklarınız kırılmış.

— On sekizi de mi?

— On sekizi de!

On sekiz sandığı mı varmış! Vay canına, yoksa bir prens miydi? Bir milyarder mi? Müşterilerinin senetlerini yürüten kaçak bir bankacı mı? Kısacası, dünyalığı bol biri mi? O an alın yazımı kutsayıp bizi birbirimizden ayıran masalardan birine gelip yanlayan üç serseme lânet okudum. Ama, bizi artık hiç bir şey ayıramazdı.

Ayağa kalktım. Ayağa kalktı. Dışarı çıktım. Dışarı çıktı. Gar avlusunda yüz adım yürüdüm. Adımlarını daha büyük attığından, seksen adım yürüdü. Aşkımız, işte böyle içler acısı bayağılıkla başladı.

— Özür dilerim, Hamfendi! Size iki yıl önce, Nice'te rastlamadım mı?

— Hayır, efendim, dedim. Ben oraya hiç gitmedim. İki yıl boşa geçtiği için de oraya gitmediğime üzülüyorum...

Evet! Jacques'cığım! İşte çekinmeden verebildiğim karşılık! Erdemli, kız olan kız, utanıp sıkılma nedir bilen, evlenip etmemiş bir Fauvel, bir gar avlusunda bak bir adamın boynuna ne türlü atıldı!

Aramızda kalsın, bu biçim dalgalara uygun bir yerdir gar avlusu. Her şey, insanlar, trenler, dumanlar bir çabuk geçiverir yanınızdan. Saat baba beklemeyeceğin-

den insan, öğlenin 12'si olmadan her şeyin söylenmesi gerektiğini bilir.

Saat 10.

— Bende olağanüstü bir izlenim yarattınız...

— Çok kadına söylemiş olmalısınız bunu...

Saat 11.

— Mutluluğumun geçip gideceğine eminim...

— Mutluluğunuz mu? Diyelim ki bir saniyelik istek olsun...

... Saat 12 ...

Kollarında ve trendeydim.

Bunun inanılmaz bir şey olduğunu iyi biliyorum. Ama, bir gerçektir bu. Aynı sıra bizi, saatta altmış kilometre hızla Montpellier'ye götürüyordu, gezici bir komisyoncu olduğundan orada yapacak işi vardı.

İşte on sekiz sandığı oluşunun, beni pek etkileyen şu on sekiz sandığın püf noktası: İçlerinde hiç bir şey yoktu. Yolculuk eşyaları temsilcisiydi o...

Sana, Montpellier'deki Licorne otelinde geçirdiğimiz geceyi inceden inceye anlatmam doğru olmaz. Nedir ki koroları, düettoları, ağır parçaları akılda tutulan bir operayı hatırlarcasına hatırlıyorum, on iki yıl sonra bu geceyi.

Ertesi sabah, kızarma hünerini bile göstermeden uyandığımda, çoktan kalkan, tıraş olan, giyinip kuşanan adamım, yanıma geldi.

— Nonoşum, dedi bana; ben evli barklıyım. Limoges'de oturuyor karım. Sana artık bunun hiç bir önemi olmadığını açıklamak isterim. Çünkü bir daha geri dön-

meyeceğim. Ben ömrümde senin gibi bir kadın tanımadım. On eli andıran kollarından, geceleyin dünyanın bütün şehveti akıyor. Eh, artık, diyar diyar dolaşacağız. On sekiz sandıkta senin öteberilerine yer var. Seni bırakmak düşüncesi bile olanaksız benim için. Öyle değil mi, Vezüv'cüğüm?

Vezüv karşılık vermedi. Yeniden bir püskürme oldu.

Sevgili yeğenim, işte sana, bu on iki yıllık susuşu açıklayan nokta. On iki yıldır, o şehir senin bu şehir benim, otelden otele koşup duruyoruz. Sandıklarda, tablolarımız, bir mutfak takımı, bir fonograf, bir evi dolduracak her şey var. Adamım, tarihleri tecimevlerince seçilen gezilerini sürdürüyor işte. Bunun içindir ki ne onun boşanması, ne de evlenmemiz düşünülmemiştir. Bir şehirde hiç bir zaman uzun süre kalmıyoruz.

Senden konuşalım, belki Montpellier'deki ilk gece dışında, seni hiç bir zaman düşünmeden edemedim.

Yirmi dördündesin, seni uzun boylu, ince yapılı, turp gibi, modern, varlıklı; kehanetin gerçekleşmesini beklediğinden, yine de boş gezenin boş kalfası olarak tahmin ediyorum. Artık bekleme! Tamam! Kral olacaktır.

İşi olanca ayrıntılarıyla inceledim. Savaştan bu yana hükümdarlık uğraşısının engelsiz yürümeyeceğini bilmek gerekir. Ulusların, cumhuriyet olmaya karşı bir yönelimi vardır. Yaşayan krallar arpacı kumrusu gibi düşünüyorlar. Ayarlayacakları antlaşmaları var; artık gezip tozamıyorlar; en iyi eğlencelerinden biri olan borçlanmalar, daha az meraklı bulmakta. Harmaniyelerin kadifesi korkunç pahalı, ermin kürk tavşan derisi olmuş, antikacı B. Seligman da, taçlara göz dikmiştir.

Elbet, iyice araya taraya, Balkanlar'da küçük bir krallık bulurdun. Seni XII. Clodomir'in¹ ya da Dili-Kelepçeli Boleslas'ın² karılarının soyundan geldiğini kesinlikle gösteren uydurma belgelere dayanarak kral yaparlardı. Ya sonra? Artık bir operet kralı olurdun pek pek; ölesiye sıkılırdın, uyruklarının birer birer bütün yabancıların yerleştiği Paris'e yollandığını görürdün.

İşte böyle! Jacques'cığım, önceden bildirilmiş üç ay için, Paris'te mutlak iktidara kavuşacaksın.

Senin adına, Victor - Massé sokağındaki 156 numaralı yapıyı satın aldım. Oraya gideceksin. İçeri dalacaksın. Camlı bir kapı var solda. Kapıyı açacaksın. Orada bulunan yaşlı kadına:

— Yeni kapıcı benim, diyeceksin...

Kadının kulağı bükülmüştür. Aynı akşam, çekip gidecektir. Sen o odaya yerleşeceksin. VE SALTANAT SÜ-RECEKSİN...

Evet! Ev kiralari bunalımı öyle aldı yürüdü ki, insanların evsiz kalmaktan duydukları korku o kadar müthiş ki, sen bir kral olacaksın. Kapıcı kraldır! Kapıcının üstünde yalnız mal sahibi vardır. Ama yapı senin olduğuna göre, mal sahibi olacaksın. Sen - kiracıların hiç bir zaman yüzünü görmeyecekleri - mal sahibi

(1) Bu adda bir kralın yaşayıp yaşamadığı bilinmiyor ama, sözlük araştırmasına göre, Clodomir adında, Orléans kralı varmış (495/524). 511'de kral olmuş. Savaşta can vermiş. Buradaki de, onun kuşağından gelme olsa gerek.

(2) Boleslas adı birçok Polonyalı dükün ya da kralın adıdır. En ünlüsü Büyük Boleslas'mış. 992/1025 yılları arasında yaşayıp saltanat sürmüştü. Dili - Kelepçeli üstüne, Petit Larousse'da, ayrıntılı bilgi edinemedik.

adına ve kendi çıkarına istediğin her şeyi yapacaksın. Bir yapı, ilk katlarında aristokrasinin, orta katta sınıfların, en üstte de halkın can alıp verdiği, küçük çapta bir devlettir. Burada sana yararlı görünecek kararnameleri çıkaracak, sana uygun gibi gelecek yollarla burada adaleti, hakkı, mutluluğu sürdüreceksin.

Odanın önünden geçilecek, pencereden ne yaptığına bakılacak. Yerinde durmayacaksın. Bu, kralların alın yazısıdır. Uyrukları, kralların nasıl yaşadığını görmeye can atar.

Evin uşakları kulağına önemsiz dedikodular fısıldayacak. Bu, kralların alın yazısıdır. Bir görünmez hafiyeleleri olması zorunludur.

Kiracılar, her üç ayda bir kira parasını getirecekler sana. Yeterli olmadığını görürsen, kiralari artırırsın. Bu, kralların alın yazısıdır. Krallar özel ihtiyaçlarına bakıp vergileri saptarlar.

Gece, uyrukları içeri sokmak için kapı ipini çekeceksin. Bu, kralların alın yazısıdır. Sınırlarını kollamalıdır.

Topal çalgıcılar, kısık sesli şarkıcılar gelip uluyacak avluda. Bu, kralların alın yazısıdır. Sanatçıları korurlar.

Yapacağın her şeyi, güzel bulacaklar. Vereceğin bütün kararları uygulayacaklar. Mutlak ev sahibisin. Korkacak hiç bir şeyin yok; ne savaş, ne başkaldırı. Parlamenton yok, bakanın yok. Kendi yasana göre herkesi korkutmak için de, elinde, Charlemagne'nın, XIV. Louis'nin, Napoléon'un sahip olamadığı güçler var: Nisan sonunda kapı dışarı etmek!

Bu mektubü alınca yola çık.

İrade biçimini büyük üstatlara örnek alarak kullan! Mémorial de Sainte - Hélène'i, Télémaque'ı, Contrat Social'ı ve Trois Mousquetaires'i oku! Çünkü otorite yetmez; davranış kuralı ve gösteriş de gerek.

Bir halk kralı olabilirsin. Bir zorba olabilirsin. Kadınlara karşı sevimli olabilirsin. Dahasını olabilirsin. Fransa Tarihi sana bir değişik modeller galerisi sunar. Seç seç al...

Sevgilimin Paris piyasasındaki müşterilerine mallarını göstereceği gün, sana önceden haber vermeden, karşına çıkacağım.

Allaha ısmarladık, Sir. Ancak daha veliaht iken, seni doya doya bir kucaklayayım.

BU DA MI masal yani?

Yok canım, bir palavra değil bu. Aynı postayla, bir noter bana tapu senetlerimi yollamış. Kapıcı mı? Kapıcı mı olacağım?.. Ama, kötü değil. Lyon'daki şu küçük apartmanda sıkılıyorum. Paris çok geniş bir ufuk seriyor işte önüme... Bizimkilere çıtlatmalıydım. Anlayacaklar mı? Sadece geziye çıktığımı yazarım onlara. Louise teyzeden söz eder miyim onlara? Ne-ya yarar? Yine daha az anlayacaklardır. Kadıncağız garlarla oteller arasında romansı yolculuğunu, düğün yolculuğunu sürdürsün!

Her ailede, bunun gibi güzel bir kaçık vardır... Uzaktan, arabası durmadan ilerleyip giden bir peri gibi görünüyor, bana.

Eee... Haydi bakalım... Bavul hazır... Mektuplar yazılmış... Resimleri unutuyordum... Gaz kapa-

h... Kapıcıya bir şey diyeyim mi? Hayır... Aşağıya iniyorum... Sokak... Gar... Gişe... Paris'e bir birinci... Ekspres saat kaçta?... Nasıl, 12.25 mi, Bayım? Saat 12.28... Ya! Öyle!... Bekliyordum az kalsın...

XIV. Louis'nin dediği gibi, XIV. Louis... Ne de olsa, bir uğraşdaş.

İKİNCİ KİTAP

SEKİZİNCİ BÖLÜM

OKUYUCUYU, KAHRAMANIN PARİS'E
GELİŞİNİN KABAK TADI VEREN ÖYKÜ-
SÜNDEN KURTARACAK OLAN, SOKAK-
LARDAN GELİŞİGÜZEL GÖZLEMLER.

TAŞRADA, gardan çıkılınca, size her boyadan
bir sürü insan görkemli adlar haykırır:

— Majestic!... Palace - Hôtel!... Carlton!... Iles
Britanniques ve Royal!... Bristol!... Continental!...

İnsan Paris'e, sessizlik ve genel ilgisizlik içinde
düşer. Bu arada genç kadınların size şöyle sesleniş-
leri o kadar doğal sayılır ki:

— Carmen!... Olga!... Manon!... Mireille!...
Lily!...

Gidip nerede küfeyi devireceğini hemen anlardı
insan.

İLGİSİZLİK, dedim. Başımdan büyük iş ettim.
Sağlığınızdan huylanan, üniformalı, pek yakışıklı ki-
şiler vardır gardan çıkışta.

— Tavuk falan yok mu?... İçki filan?

İnsan, hemen: «Teşekkür ederim, doktor...» deyip, size bir perhiz öğütledikleri için bu kişileri pek sevimli bulur. Sonra da bunların ayakbastı parası daire-sinin memurları olduğunu düşünür.

ŞAŞIRTAN şey de, şu uzun insan gazı borusu, metrodur. Koku o kadar keskindir ki, insan yanılıp lağıma yuvarlandığını sanır ilkin. Yok canım! Merdivenlikler gelir. Birbirini ite kaka aşağı inen yüz milyonlarca mikrop. Bir memur yine de soluk alınabildiğini halka göstermek için bir düdük öttürür. Bir tünele girdiniz mi de şu yazı vardır duvarlarında: Dubonnet. Oysa, yolcular şunu düşünür: Temiz hava ihsan et!

Sonra da pek bol memişhaneli sosyete yatağı, büyük bulvarlar gelir. Bu kadar güzel tiyatrolar, böyle cıvılcıvılcı kahveler, anasının nikâhını isteyen böyle mağazalar başka yerde de bulunur; ama bu kadar kalabalık kenefler a-ah.

Bu sade anıtların, soyluluk, din adamları topluluğu ve tiers - état için üç alanı vardır kuşkusuz. Bu, eşitliği alttan gerçekleştirme yolu gibi bir yoldur.

HER HOROZ kendi çöplüğünde öter: İndirimli satış yapan babayığitler, porselenciler, kitapçılar, paçavracılar... Yalnız, parlamento üyeleri her yere çöreklenir az buçuk. Hiç bir mahalle, buna mırın kırın etmemiştir.

PARİS barlarını romen barlarını andıran seramik duvarları vardır. Ortada, kıyıları mermerden olup meyhanenin yüzdüğünü görmek için müşterilerin çevresinde eğildikleri, bir yüzme havuzu bile vardır.

Yüzülmek dediğin böyle olur.

□

SEINE'İN, yüreği yanmıştır Paris'ten ayrıldığına! Dönüp dönüp arkasına bakar Havre'a dek...

□

SAVAŞ kurallarına göre, beyaz bir bayrak tutup bağıra çağıra ilerleyen bir adam, barışçı amaçlarla canlanmış olup hazırdır çene yapmaya.

Yol kurallarına göre, tam tersinedir bu iş. Yalnız taksi şoförlerine bakılmalıdır.

□

BİR mücevherciden insanlar çıkıyordu.

— Sen domuzun tekisin, ancak, diye bağıırıyordu kadın. Bir bilezik alacak kadar parası olmadı mı, cafcacılı sözler etmez insan... Çek arabanı!

Bir terzi dükkânından başkaları çıkıyordu.

— Ne diye alacakmışım ki? diye gürlüyordu adam. Yarı çıplak bir elbise! Ben buna para vermem, ateş kesilecek ortalık eve dönünce! Bir orospuyla yaşayamam!

Sokağın adına baktım Paix¹ sokağıydı... Karı - kocada dirlik - düzenlik yoktu!

PALAIS - BOURBON'un² karşısında, simetrik ve paralel, bir kilise var; Madeleine.

Hem orada, hem burada, birkaç işlemden sonra, af çıkarılmada.

DEMİR parmaklıkların arkasından ulumalar geldiğini işitiyordum.

— Jardin des Plantes mı³ bu? diye sordum.

— Hayır, Borsa bu. Yırtıcı hayvanların yemeği öğleden başlayıp saat üçe kadar sürer. Her gün küçük çapta bir sürü gelir sahibini yalayıp yutuyorlar...

ÇOK zaman, sokakta, sevgililerin tatlı bir utanmazlıkla, şapur şapur öpüştüğü görülür.

İnsan buna aldanmasın! Bunlar yurttaşları çoğalma yolunda körüklemek için parası devletçe ödenen figüranlardır.

(1) Barış.

(2) Adalet Sarayı.

(3) Bitkiler Bahçesi.

MALİYE BAKANLIĞI, Tuilerielerin¹ yanındadır. Vergi yükümlüleri, için demek hep böyle tuileler² var.

BİR III. Alexandre köprüsü vardır.

Nice sular geçmiş olmalı bu köprünün altından!

MONTMARTRE'DAN baktınız mı, Paris cesaretinizi kırar. İçinizden şöyle geçirirsiniz:

— Bütün bu dede külâhları, Panthéon, Invalideler, Coupole! Demek ki yanlarına hiç yaklaşılamayacağım.

Ama sonra Dufayel kubbesini görürsünüz. O zaman yüreklenirsiniz yeniden.

PARKLARDA sürüsüne bereket heykel! Başka şey düşünüyormuş gibi görünüp, küçük kızların oyun oynayışlarını gözleyen tunçtan ya da taştan, pinpon kişiler.

Üzerlerinde sanki yaşıyorlarmış havası vardır...

(1) Bu, Paris'te bulunan bir sarayın adıdır. Yalnız sarayın değil, sarayla birlikte, bahçelerinin de adı.

(2) Yazar burada, bir kelime oyunu yapmaktadır. Şöyle ki: «tuile» kelimesinin anlamı, «aksilikler», «aksaklıklar», demektir.

CUMHURİYETİN ilk devlet adamını acıklı, çirkin ve kapanık bir manastıra sokmuşlar.

Yalnız bir eğlencesi var: Yanında, tam bahçeciğinin yanında, üç kukla tiyatrosu. Duvarın üzerinden kulak kesilir.

Politika konusunda hep işte böyledir hazret.

LOUVRE, ünlü bir müzedir. Paha biçilmez bir İngiliz turist koleksiyonu vardır. Yalnız bu koleksiyon görülür.

SENATÖRLERİN Luxembourg Sarayından çıkışı şaşırtıcıdır. Polis beyler otobüsleri yavaşlatır, yolu açarlar; frenler gıcırdar.

Bundan dolayı ana - babalar bu çocukları böyle tek başına sokağa bırakmakla doğrusu iyice tedbirsiz davranmışlar.

BANKALARIN birçok şubesi vardır ki bir baksız bunlara bakarak alfabeyi su gibi sökebilir: AL, FR, LO vb... şubesi. Genel Ortaklık bir şube açmaz, Lyon Kredi ve İskonta Ortaklığı da yakınına yerleşir.

Bundan dolayı balıkçılar, bir ırmak kıyısında, şöyle düşünür:

— Bak hele! Balık baştan kokuyor!

□

INVALIDELERE bir vagon gelmişti ki, içinden ateşkes'i imzalamak için Almanlar çıktı.

İşte bu ara, bir denetçi herifçioğullarına şunu sormalıydı:

— Biletleriniz, lütfen!
Bilet paralarını öderlerdi.

□

ÇİRKİN, kaşı gözü boyalı ve kirli bir yığın yosma, ortalık kararırken size söz atar:

— Nazik davranacağım!

İnsanın bu yosmalara hep şöyle diyesi gelir:

— Hadi canım! Hadi! Gerçekten nazik olsaydın, bu suratla sokağa çıkmazdın...

□

ÇAY SALONLARI... Çay... Five o'clock...¹ Tea Room...² Ah! İnsan içeri girip biraz yüksek sesle, Fransızca şunu demek isterdi:

— Bana bir katı yumurtayla bir litre kırmızı şarap verin yahu!

(1) Saat beş.

(2) Çay odası.

ÜÇ KURUŞLUK aşevi, beş kuruşluk lokanta, aynı - tıpatıp aynı - mutfaktır. Yalnız pahalı lokantada içeri girdiğinizde, bir şasör¹ pardösünüzü alır. Malınızı, ancak parayı bastınız mı size geri verirler.

BANLİYÖDE oturan insanlar pek tuhaftır. Eve dönmek üzere, trene bindiler mi, size kurtlarını dökerler:

— Tanrı'm! Ne kadar iyi oldu Paris'ten ayrılmak! O korkunç şehir, o duman... Yarına kadar unuttayım bunu!

Evlerine gelince de, bağırırlar:

— Gelin de bakın pencereden görülene!

— Görülene mi? Nereye?

— Nereye olacak! Paris'e!

Ve size Trocadéro'yu gösterirler.

LONGCHAMPS'DA amma insan toplanmış at yarışları için!

Geçen pazar günü çayırda cüzdanını unutup bunu 'bulabilir miyiz?' diye aramaya gelen insanlardır bunlar.

PARİS'TE ilkyaz her yerden daha güzeldir.

Çünkü ağaçlar çiçek açıp ışıklı korkunç tabelaları gizlemeye başlar.

(1) Dilimizde tam karşılığı bulunmayan bir sözcük. Anlamı, müşterilerin dışarı işlerini de gören, üniformalı garson.

ÖLÜMSÜZ olduklarından, Akademi üyelerinin çalım satmakta hakları var. Ama, kubbelerini rıhtımın üstüne, sahafların yanına dikmişler. Oturuma gelirlerken, yirmi kuruşluk, on kuruşluk kutuların içinde buluyorlar kitaplarını.

O zaman, pek etliye sütlüye karışmadan, sözlük üstünde çalışmaya başlıyorlar.

BİR GARA Saint - Lazare adın vermişler. Lazare uzaktan geldiği için kuşkusuz.¹

GERÇEKTEN, kirli vitrinlerin camlarından her bakıldığında, burada bir devlet yönetimi olduğuna güvenilebilir. Camın gerisinde, mürekkepli kalemlerin, cetvellerin ve dosyaların ortasında, emekliliği bekliyorlar memurlar. Nedeni anlaşılmıyor: Artık dinlenmeyeceklermiş.

BÜYÜK mağazaların yazışma salonları vardır. Hanım müşterilerin satın aldıkları şeylerin önemini ve kredilerdeki aşmayı hemen beylerine bildirebilsinler diyerdir bu, kuşkusuz.

(1) İsa'nın yeniden doğuşunu gerçekleştirdiği bir eren'in adıdır, Lazare. Uzaktan geliş sözü, ölümden dönüşle alaydır.

İTALYA ürünleri satıcıları, herhangi bir sokağı gözlerine kestirip dizi dizi Paris'e yerleşirler.

Bir parça hayal ve otuz franklık kadar yiyecek-
le bir çift rahatça Floransa'ya bir düğün yolculuğu
yapabilir.

PARİS geç uyanır, geç öğle yemeği yer, geç akşam yemeği yer ve geç yatarsa, kadınlar hiç bir zaman hazır olmadıkları içindir bu. Haspalar yine de bunu kabul etmezler. Anadan doğma soyunuk, yalnız başlarında bir şapka olduğu halde bülbül kesilirler:

— Şekerim, ben hazırım...

Ancak, neye hazır olduklarını söylemezler.

AMERİKAN kolonisi, Paris şehrine dünyayı aydınlatan bir Özgürlük heykeli sunmuştu. Özgürlük, sıkıcı olabiliyordu... Bunun üzerine heykeli uzağa, oraya, Auteuil'ye, suyun ortalık yerine sepetlemişler. Bir gemidir özgürlük; daha iyisi söylenemezdi.

SABAH GAZETELERİ, efendi efendi ve sessizce satılır. Akşam gazeteleri tam tersine, sokaklarda «Çıktı, çıktı!» diye bağırlır; sizi can evinizden vurmaya çalışırlar, size beterin beteri haberleri bildirirler. Ertesi sabah her şey yoluna girer ama siz kötü bir gece geçirmişsinizdir.

Akşam gazeteleri sinir hastalıkları uzmanlarınca komandit ortaklık haline getirilmiş olmalı.

ORSAY GARI bombardımanlardan korunabilsin diye, tonoz biçiminde, yeraltındadır.

Mimarı, bu garın Bordeaux'ya gitmede işe yarayacağını önceden kestirmiş.

YOLDAN bir çocuk arabası geçiyor. Bütün tak-siler, aman deyip duruyor. Paris o kadar küçüktür ki, insan baba olup olmadığını hiç bilemez.

EYFEL KULESİNİ havaya doğru yapacak yerde yerin dibine doğru dikselerdi, belki petrol ya da kömür bulunurdu. Kuleyi tersyüz etmek için şimdi bambaşka bir iş yapılacak.

PARİS'E postu sermiş o kadar yabancı vardır ki, istilâya karşı korunmanın artık yolu olmadığı anlaşılmıştır. O zaman istihkâmları yıkmışlar.

BİR kahvehane önü kadar rezil hiç bir yer yoktur. Bir frank paraları olduğundan, meraklı ve küstah bir bakışla geçişinizi gözleyen bu teresler, okka-

lı bir caka vergisi ödemeliydi. Yoldan geçenlerin de bu tembellerden öğ almak için bir ustalıkları vardır: Korkunç bir toz doldururlar bardaklarına.

BULVARLARDA sizlere Paris işi eğlenceler öneren, resmî olmayan kılavuzlar vardır; ne demek istedikleri de anlaşılır. Ama, bir Fransız'la karşılaştıklarını gördüler mi, dururlar.

Hiç bir ayartmanın coşturamayacağı erdemimize saygılar!

BİLMEM NE KADAR şampanya sepeti tüketir geceleyin Montmartre.

Sanayi yöntemleri eksikliği! Şampanya bölgesi Reims'ten Pigalle alanına kadar bir boru hattı döşetilemez miydi?

BİR YERDE bir tepe oldu mu, kilise ele geçirir orayı. Lyon'da, Fourvières; Marsilya'da, Notre - Dame de la Garde; Paris'te, Sacré - Coeur, iyi reklam! Bir tablo, bir kartpostal, bir şehir resmi mi var, bunların içine oturmada şansı gırladır kilisenin.

LONDRA'DA, Cité, alışverişler yapılan mahalledir. Paris'te, Cité, mahkemelerin hırsızları yargıladığı adadır.

İkisi birleştirilebilirdi.

ZAFER ANITININ altında, o kadar gürültü patırtı arasında duran bir yığın sessiz mezar, katkısız bir güzelliكتedir.

Ama, Meçhul Asker'in, sağken, savaş sırasında bir jandarmanın besbelli şöyle hışmına uğradığını düşünmek ne acıdır:

— Hey! Asker! Kendine gel yahu! İznin sana **Paris'te dolaşma hakkını vermiyor!**

DOKUZUNCU BÖLÜM

KRALLIĞIM - UYRUKLARIMLA TANIŞ-
MA - SARAYDA İLK KARŞILAMA TÖ-
RENİ VE SALTANAT KONUSUNDA
SÖYLEV - CANA YAKIN BİR TERZİ KIZ
ÜSTÜNE YÜREK HOPLATICI NOT.

BU SABAH krallığımı aldım. Fauvel teyzemce düzenlenmiş sade törene göre oldu her şey.

Nasıl ki saltanatta hak ileri süren biri, işinin ağırlığını anlayıp sınırdaki birkaç dakika durup düşünürse, ben de Victor - Massé sokağının kaldırımında, 156 numaralı yapının karşısında birkaç dakika öyle durdum. İçinde saltanat süreceğim yapıya baktım. Sağlam ve bayağıcasına İkinci - İmparatorluk görünüşünde. Her katta beş pencere var, ilk katta iki taş destek üzerine oturmuş bir balkon, adı bir kapı, delinin birinin mermeri taklit etmeye kalktığı bir giriş. Zemin katta, adına Evren Kahvesi denen bir kahvehane, var; ama, gelmeye niyetleri olmadığından burasını kimse bilemiyor. Kapının önünde, içeri dalan aptal çocukları kollayan ve ertesi gün çöp kutusunda kemik falan olacağını böylece hesaplamaya çalışan kırçıl bir kedi.. Beş katta da büyük bir sessizlik kol gezmede.. Kapıya yakın yaldızlı bir tabela: **Fransız Ortaklığı: 1. katta.**

Kapıcı odasının kapısını vurup açtım. Ufak tefek yaşlı bir kadın, dipte oturmuş sütlü kahvesini içmekteydi.

Gerektiği için:

— Yeni kapıcıyı mı, dedim.

— Ha! Sen misin? Bekliyordum seni. Sütlü kahve içer misin? Sıkılma, alt katın sütündendir. Getireyim sana; hak yerini bulsun diye kendime bir damlasını ayırıyorum. Kaç şeker istersin? Ne zaman başka birine «Kaç şeker istersin?» diye sorsam, aklıma merhum kocam geliyor, kimse sanmıyordu ama adamcağızım şeker hastasıydı. Otur bakalım.. Oturabilirsin... senin iskemlelerindir bunlar...

— Benim iskemlelerim mi?

— Evet. Bütün yeni mobilya dün geldi. İşte hesap pusulası. (Hesap pusulasını okuyorum, sipariş adıma yapılmış. Teyzem her şeyi düşünmüş.) Benim eşyam da hemen Saint - Martin'e taşındı, küçük bir yere gidiyorum.

— Ya! Gidiyor musun?

— Evet. Hani insan, «Yükümü tuttum,» diyemez, yüz bin frank bir servet sayılmaz da ondan. Ama, sonunda, diyebilirim ki, iyi çalıştım.

— Nerede?

— Nerede mi?... Nerede olacak... burada! Sen hiç kapıcılık etmedin mi?

— Hayır... şey!.. Ettim! Lyon'da.

— Lyon'da mı? Öylesi kapıcı olmak sayılmaz yahu! Ben Paris'te kapıcı olmaktan söz ediyorum, burada girip çıkan herkes, ayrıca posta, denetlenir, insanın komiserlikte saklı imzası bile vardır. Bu iş-

te, onur vardır, çalışma vardır. Kira parasına bakacaksın, yılbaşı armağanlarını kollama, cenaze âlayları, sırasında Tanrı'yı inkâr etme, yapılan her türlü ufak tefek işler. Ah! «Kapıcılık güzel bir meslektir,» diye boşuna dememişler... Ne iş görebileceğini biliyor musun?

— Yoo.

— Bol yemek yenen, ev sahibi kadının kızıp durduğu ikinci kattan dört bin frank kazanabilirsin, yemek artıkları da cabası. Şaraba gelince, Evren Kahvesini işleten Buffard Baba sana şarap verir. Bu arada sana kiracıların isteklerini bildirmeliyim. Gelip biraz bak.

Beni, üzerinde adlar yazılı, bir biçim gözlü evrak dolabına benzer bir yerin önüne götürdü. İşlerin böyle devralınmasında görkemli bir şey var.

— Zemin katta, Buffard Baba'nın işlettiği Evren Kahvesi var. Bu kahve pek iyi çalışmıyor. Sahibi, yerde sürünen bir adamdır, iyi bir adamdır. Telefonu var. Kullanabilirsin. Geçelim... Asma katta, milletvekili, B. Martin - Bobignon oturuyor...

— Martin - Bobignon mu?.. Toplumcu mu?

— Toplumcu mu bilmiyorum. Ama, gerçekten öyle sanırım. Çünkü evine yalnızca zavallıları alıyor. Ne olursa olsun, odasındaki eşyalar güzel, gelip kendisini yoklayan bir yavuklusu var; kızcağızı giydirip kuşandırıyor, koku moku sürdürüp duruyor. Yalnız, ziyaretçiler varken kızı yukarıya çıkartmıyor. Kız hep sorup duruyor. Birinci kattaki iki numarada, Fransız Ortaklığı bulunuyor; Bay Salandard. Ne yaptığı bilinmiyor. Dolaplar çeviriyor. Gelip kendisini alan bir otomobili var. Bugünlerde, turnayı gözün-

den vuracak. Daha iki yıl önce, meteliğe kurşun atıyor, iki aylık kira borcu birikebiliyordu. Şimdi Deauville'ye gidecek, mektuplarını kendisine ben gönder-teceğim. Bak, işte yukarı çıkıyor!

Bakıyorum. Kolunun altında bir evrak çantası, tıraşlı, pıt pıt yürüyen, ufak tefek bir adam. İşadamlarının son özgürlük anlarından yararlanabilmek için çok zaman takındıkları tavır var üzerinde gerçekten.

Yaşlı kadın yine, ağzının bir köşesindeki tükrük yedeğini kullanıp sözünü sürdürüyor:

— Bu adamda, terbiye filan arama! Hiç bir zaman selâm vermez. Suratına bak, süngüye davran. Üstte, gelir sahipleri, Bay ve Bn. Builière oturur. Bunlar üzerine sana hiç bir şey söylemiyorum. Hizmetçileri burada oturup saatlarca çene yarıştırır; bildiği her şeyi sayıp döker sana. Boynuzlu kocaların bir gün sayımı yapılırsa, bu herifin adını vermeyi unutamam deme.

— Builière'nin mi?

— Evet, spor yapıyorsa ya da bir bahsin sonucunu bekliyorsa benziyor bir bakıma.

— Evi bir cehennem olmalı?

— Hayır. Hiç bir zaman gürültü patırtı olmuyor. Herifçioğlu, karısının yavukluları olduğunu bilmiyor. Ya da bu gibi şeyleri düşünmeyi kulak arkası etmiş artık. Üçüncü katta, gazeteci, Bay Jean Lemol'la karısı kalmakta. Evin en gürültücüleridir. Ayrıca, içeri en geç gelenler de onlardır. Yalnız, garip kişilerdir; ellerinde tiyatro biletleri var. Yazık ki anlamıyorlar.

— Onlar da mı?

— Anlaşamıyorlar, bütün ev kendilerini işitiyor işte. Geçen gün, bir masa örtüsünü pencereden sokağa attı adam.

— Bir masa örtüsünü mü?

— Evet. İçinde tabaktı, peşkirdi, tuzla karabiberdi, ne varsa, hepsiyle birlikte attı. Bütün ev bir saat aksırdı. Başka zamanlar, gül gibi geçinip gidiyorlar ama, geceleri dışı kedinin bağırımları işitiliyor. Para bulmaya zaman ayırabilmeleri için, ev kirasını en az on beş gün öncesinden kendilerine bildirmek gerekir. Daha açığını söylemek istemiyorum; bunlar Montmartre'a yaraşır insanlar. Tam öyle.

— Ya beşinci katta kim kalıyor?

— Tiyatro müdürü, Bay Jean d'Arvor.

— Bak hele! Hangi tiyatronun müdürü?

— Tiyatro değişiyor. Bu hep küçük bir tiyatrodur. On beş gün geçti mi, sinek avlıyor diye kapatıyor tiyatroyu. İki ay sonra bir başkasını tutuyor yine.

— Evli değil mi?

— Ne gezer, bu bakımdan hiç bir tehlike yok. Kadınları sevmiyor. Dediğimi bağışla, adam **uyanık bir insan**. Ama, ilgilendirmez bizi. Eşyalar da kendi malı değil. Beşinci kattaki altı numarada, tavan arasında bir oda var; Matmazel Yvel oturuyor; Jean Papon'da çalışan bir terzi kız. Sen benden daha iyi bilirsin.

— Uslu akıllı, bir şey mi? Kendi halinde bir kız mı?

— Yirmi iki yaşında. Yirmi iki yaşında, Parisli üstelik. Daha çoğunu söylemiyorum. Sana bırakıyorum üst yanını. Bavulum hazır. Sana, şöminede azı-

cık domuz eti bıraktım. Bende yeteri kadar var. Daha başka bir şey ister misin?

Bu konuşmadan biraz serseme döndüm. Portrelerden ancak belirsiz bir anı saklayarak gidip gezdiğim bir resim salonundan tabana kuvvet çıkar gibiyim. Tanrı'm! Hayır, hiç bir şeye ihtiyacım yok. Yaşlı ufak tefek kadın, bu insancıkların kendisine azar verdiği beş bin frangı, Maliye Bakanlığınca bilinmeyen dolaysız vergiyi, gidip Saint - Martin'de ezebilir.

— Lustucru! Gidiyoruz, diye bağıyor.

Kapıdaki kedi kadına sürtünüyor. Kedi de, köyünde saatlar saatı gamsız kuşları gözleyeceği bol ot sürgünleriyle yapraklar bulacağı bir bahçeyi düşünüyor kuşkusuz.

Kedi pençelerini saklıyor, ufak tefek yaşlı kadın dilini kısıyor. İkisi de işte tehlikesiz. Kapıya kadar peşlerinden yürüyorum. Kaldırımındaki bir muz kabuğu, bana beklenmedik bir reverans yapmaya zorluyor kadıncağızı.

İşte tek başınayım, Tanrı'dan sonra evimin efendisiyim!

Merdivenin alt başında, mine levhalar buyruklar saçıyor:

AYAKLARINIZI SİLİN N'OLUR.

SAAT 10'DA GEÇERKEN ADINIZI SÖYLEYİN N'OLUR.

HAYVANLAR YASAKTIR.

Amma da buyruk verme illeti! Neye yarar bu? Tırabzanı kirletecek elleri değil de neden ayakları silmeli? Listeme yazdığıma göre ne diye adını söylemeyecekmişim? Durand'ın evine dönerken yapmaya

alıştığı kışlalar çağının izi. Gözleri sürekli bir bağılılık sayılan güzelim köpekler! Hele sizlerin, sevinçle-
rinizle, hoplayıp zıplamalarınızla, cümbüşlerinizle evi
doldurmanıza ne diye engel engel olmalı? Çekip gidince, ka-
pıların arkasında efendilerimize ağlayacaksınız; bu
ne de olsa bir piyanodan daha uyumludur. Gerçekten,
yaşlı ufak tefek kadın bana piyano olup olmadığını
söylemedi.

Çat! çat! çat! İşte üç çakı vuruşuyla yerinden
oynadı üç levha. Sevinçli tahta söküşün ihsanıyla,
halkımı şimdiden üç önemsiz işten kurtardım.

İşte, gözlü evrak dolabının başında, yeniden hal-
kımın sayımını yapıyordum. Hiç değilse Meclis'ten,
toplumcu bir milletvekili; gözlenmesi uygun bir bi-
çim yeni zengin; birbirlerinin başının etini yiyen ge-
lir sahipleri; programın gülünç yanını sağlayan bir
gazeteciyle karısı; tiyatroların ancak, «Alacaklılar
Toplantısı» oyununu bildirdiğinde pek göklere çıkar-
dığı bir şarlatan; kuşkusuz penceresinde bir sardun-
ya ve tek ayaklı küçük bir masada **Biçki - Dikiş** ki-
tabı olan, dam altında ömür çürüten bir terzi kız.
Oldu! İşte elimdeki Bütün Paris, kısacası, siyaset,
ticaret, burjuvazi, düzyazı, tiyatro ve terzi-
lik dün-
yası budur. Bir de aşağıda, gerekirse, cümbüş salonu
diye işime yarayabilen bir kahve! Fauvel teyzem
bana ev seçmesini bilmiş.

Tak! tak! Bir parmak camı tıklattı.

— Bana bir şey yok mu? diyor bir ses.

Sonra bir yüz uzanırken, ses ekliyor:

— Ha! Sen misin, yeni kapıcı? Bay Builière'ye
bir şey yok mu? Teşekkür ederim...

Sonra kapı yine kapanıyor.

Ne! «Yeni kapıcı sen misin,» ha? Hepsi bu kadarcık mı? Bir hoş geldin demek yok mu? Kapıcı merdivenliklerinde döne dolaşa inceliklerini yitiren o tatlı sözlerden biri de mi yok? Bu muymuş saltanat sürmek denen şey? Küstah!

Büyük bir beyaz kâğıt alıp, iyi işleyen bir dolmakalemle, şunları döktürüyorum:

«156'nın kiracıları!»

(İşte yine askerce bir hava taşıyan başlık. Sanki: 156. bölüğün askerleri derecesine, sayıdan ileri geliyor bu.)

Güvenilir adamı olduğum mal sahibi, bugünden tezi yok, beni yapının gözetimiyle görevlendiriyor. Burada yalnız düzenle rahatlığı değil, aynı zamanda mahalleyi etkileyecek türden bir biçim ahlâk onurunu sürdürme görevini veriyor. Bu görevde bana yardım edip işimi kolaylaştırma yolunda hepinize güveniyorum.

Aramızda korumaya çalışacağım iyi ilişkiler, adınızı, soyadınızı ve yüzünüzü öğrenmem için gerekli bilgi, odalarınızın boşaltılacağı gün konusunda muhtaç olduğum bilgiler, beni bu akşam saat sekiz kırk beşte, hepinizi odamda toplantıya çağtırmaya zorluyor.

Sokak kıyafetinizle gelebilirsiniz.

*İmza: Jacques Milot,
Kapıcı.*

İki iğne, bu bildiriği merdivenin alt başına yapıştırıyor. İleri sürülecek düşünceleri işitmek istemediğimden, odamın camına beylik yazıyı asıyorum:

Kapıcı Birazdan Döner.

İşte, gündüz gözüyle, daha ağır sorumluluklar yüklenmediğim saatların tadını çıkarmaya gidiyorum. Kahvelerin önlerinde dolaşıyorum. Oralarda - devlet adamları bir söylev çekmeden önce hep kafa çekerler ya - cumhuriyetin, tüketicilere, absent yuvarlamaya bakın diye göz yumduğu değişik değişik içkiler içiyorum. Büyük bir bira bardağı bana, bir Strasbourg lahana turşusunu, York jambonunu, ve Frankfurt sucuklarını ve bir maden tabakta toplanıvermiş bütün Avrupa sorununu sunuyor. Bir çiçek satıcısı kadın bana, menekşeleriyle dışının işine yarar bir gülümseyiş sunuyor. İşte 156'nın önüne gelmişim. Bütün kiracılar orada çene yarıştırmada.

Bakındı hele! İşte, tanışıp etmenin aslanlarda yarattığı bir sonuç. Sarayda ilk suvare, pırıl pırıl gösteriyor kendini. Tanımadığım kişileri, bir bir seçiyordum şimdi: Boyunbağı da - kuşkusuz - düşünceleri gibi dalga dalga olan milletvekili, Martin - Bobignon; milletvekilinin oyaladığı, anlaşılarmış gibi görünen karı - koca Lemol (bu gece, dişi kedi çığlıkları duyulacak); tiyatro adamı, yüzüne gözüne pudra sürmüş, saçlarını kıvrırmış; önünde, büyük bir gürültü koparan Fransız Ortaklığının müdürü, Salandard.

— Ömrümde böyle rezalet görmedim ben! Bir kapıcı! Bir odanın kapısı önünde bekletiyor bizi. Biz aptalız! Yarın merdivenleri cilâlatacak bize...

— Boş yerler biliyor musunuz?

Bay Builière ustaca uyarıyor:

— Ya bizi kapı dışarı ederse?

— Ben, hepinizin burada oluşunu hoş karşıyorum! Hani tencere yuvarlanmış kapağını bulmuş; herkes bir şey geveleyip duruyor...

KRALLIĞIN HARİTASI

5.kat	Matmazel Marguerite Yvel Terzi Kız	
4.kat	Bay d'Arvor Tiyatro Müdürü	
3.kat	Bay ve Bayan Lemol Gazeteci	
2.kat	Bay ve Bayan Builière Gelir Sahipleri	
1.Kat	Bay Salandard Fransız Ortaklığı	
Asmakat	Bay Martin-Bobignon Milletvekili	
	Oda ya da Kıral Sarayı	Evren Kahvesi (Buffard)

Bunu diyen çiçekli bir şapkadır. Terzi kızıdır bu. Güldü. Halk, kralını beklerken hep güler. İçeri giriyorum. On dört göz üzerime çevrilmiş. O anda korkar gibi görünseydim, saygınlığım temelli suya düşecekti. Kendimi topluyorum. Diziliyorlar. Bir sinema operatörü eksik yalnız. Odanın kapısını açıyorum.

— Girin, bayanlar baylar!

Oda doluyor. Yeni eşyalar parıldıyor. Bir boyun eğiştten ve korkudan ileri gelen bir sessizlik var. Teyzemin hakkı varmış.

— Geciktiğim için, özür dilerim, diyorum. Mal sahibinin yanındaydım. Düşüncelerimi iyi karşılayabilen bu efendiye, ev kiralarına ilişkin yasaların kendisine verdiği haklar ne olursa olsun, sizleri kapı dışarı etmeye hiç bir hakkı olmadığını anlattım. Sizlere getirdiğim ilk haber şu işte: Kimse yerinden olmayacak...

Her göğüsten bir oh yükseliyor. Ellerin alkış tutmak istediğini anlıyorum.

— Yanınızda ve altınızda yaşamaya çağrıldığımdan, hoş geldiniz derken size kapıcı rolümün anlamını açıklamayı çok istedim. Sırf kapıyı açıp mektupları sınıflandırmak söz konusu olsa, bu işi makinelerin pek iyi göreceğine inanabilirsiniz. Ben başka, üstelik daha iyi şey yapmak istiyorum. Adaleti gerçekleştirmek, özgürlüğü, herkesin dirlik - düzenliğini sağlamak, kötü içgüdüleri yok etmek, gerekirse, sizlere yardım etmek istiyorum burada...

(Lemol bu sözü kendine aldı. Önümüzdeki kira işinin ortaya atılmayacağını düşünüyor; selâm veriyor; gülümsüyor; onaylıyor.)

— Serveti sağlam, ağır ve dayanıklı olan namuslu kişiler (Fransız Ortaklığı bozuntuya vermeden bakıyor); dirlik - düzenliğin hüküm sürdüğü ev işleri (Bay Builière çenesini kaşıyıp anladığını gösteriyor bana) istiyorum. Mutluluğunuzu sağlamak istiyorum. Bunu anlayıp bana el uzatın!

(Vay canına! Kendimi söylevin sarhoşluğuna kaptırıyorum. Hemen hemen heyecanlıyım. Bütün krallar aynı şeyi yumurtlamışlardır ama pek azı başarı göstermiştir. Bende yalnızca şunu eklemek gücü var):

— Hepsi bu kadar!

Taşı gedğine koyan Fransız Ortaklığı:

— Bay Milot, diyor, ilk defa bu kadar zekî bir kapıcı görüyoruz. Gösterdiğiniz inceliklerden ötürü size ev adına teşekkür edip elinizi sıkarım.

Karısının hangi saatte döneceğini anlamak için saatını çıkarıp bakan B. Builière:

— Erkekçe konuşuyor, diyor.

Martin - Bobignon:

— Ancak aşırı - solun üyesi olduğum için onayladığım cumhuriyetçi ağız, diye ekliyor. Bu kadar doğru şeyler bu kadar az sözle kırk yılda bir söylenir.

Lemol hiç bir şey demiyor. Bana, daha iyi anlaşılıp koklaşılsın diye yuvarlak masalı olan bitişikteki Evren Kahvesini göstererek göz kırpmıyor.

Tiyatro adamı, kimsenin kapı dışarı edilmeyeceğini öğrenir öğrenmez kırıntı kırıştır.

Bütün kiracılar düş görüp görmediklerini içlerinden geçirerek odadan çıkıyor. Karşımda yalnız,

hep gülen iekli Şapka kalıyor. Konuşuyor, gll Şapka; ağız yapmıyor Matmazel Yvel:

— Senden nceki cadı karıdan ne kadar uzaklaŐtırıyorsun bizi! Şık bir tipsin...

Bu gibi resmî törenlerde, bütün büyükelçi ve bakan söylevlerinden sonra, iek atan halktan bir kadın vardır bazen...

ONUNCU BOLÜM

HALKIMIN MUTLULUĞU İÇİN DİDİNİŞ-
LERİM - HİZMETÇİLER ÜSTÜNE GER-
ÇEK - YENİ BİR ÜCRET YÖNTEMİ KO-
NUSUNDA BOŞA GİDEN DENEME - İŞE
YARAMADIĞINDAN, ARTIK PEK BİR
HALT EDEMEYEN BİR MİLLETVEKİLİNİN
KARAMSARLIĞI.

156'NIN, mutlu olduğu için öyküsü yoktur. IV.Henri'nin, tıka basa ziftlendiği bir akşam, istediği gibi, her pazar günü tencereye tavuk atacak tıynetle değildir uyruklarım. Bu 'ev tavuğu' düşü, pratik olarak gerçekleşmez şeydir de. Çünkü, herkes pazar günü kümes hayvanı yeseydi, o gün fiyatlar yanına varılamazcasına yükselir ve haftanın öbür günleri dükkânların önü morg gibi kokardı.

Kâşanenin morali iyi. Aralarındaki haberleşme, birbirlerinden aldıkları gazeteler üstüne düşünceleri hizmetlerin odama gelip anlattığı rezilce vakayiname, kendilerinden hep alışveriş edilen bakkalın, çakkalın dedikoduları, bütün bunlar, çok önceden uyruklarımın ruhuna girmede işime yaramıştır. Kapıcı uğraşında yorucu her ne varsa hepsini gündelikçi bir kadına yüklediğimden, tatlı bir ömür sürüyorum. Sabahleyin, postacılar bana yeni eğlencelerle dolu bir paket getiriyor; kiracılarım sokağa çıkıyorlar. «Yeni kapıcı sen misin?,» «Günyadın, Bay Milot.. İyi gün-

ler.. Gecikiyorum...» gibi dostça söylenebilen sözlerden çok uzağız. Kalıbımı basarım, insancıklar pek anlayışlı değiller ama, onları yeniden okula göndere-mem ya.

OLUP BİTENLERİ yavaş yavaş anlıyorum... Milletvekilinin, Martin - Bobignon'un, garip biçimde iki yüzlü bir yaşantısı var. Akşamın sekizine kadar, halk işi, az kullanılmış bir ceket giyiyor, bol bir ya-ka takıyor, şeytanca düğümlenmiş bir boyunbağı kul-lanıyor. Mecliste olmadı mı, çalışma odasında, üzeri kitap dolu beyaz tahta bir masanın başındadır. Yan-da, tek ayaklı bir masada pişkin ekmeği, bir tabak içinde elli metelik tutarında domuz eti, bir şişe siyah şarabı vardır. Seçmenler gelebilir. Onlara kapıyı açan, yoldaş Martin - Bobignon'dur. Pipo içe içe yüzüne tuh diye tükürükler ve burjuva diye başının etini yerler. Seni, büyük gecenin olağanüstü yüceltilmesinde zara-ra sokarlar. Ama, Martin - Bobignon'un büyük gece-leri böyle değildir. Kokuşmuş düşünceler yuvası ça-lışma odası saat sekizden sonra anahtarla kapatıl-mıştır. Beklediği kadın geldiğinde, yere halı serilmiş, eşyaların altına üstüne yün, pamuk konmuş, eski bi-çim dayanıp döşenmiş, Don Juan'ın bulmuş olmak zorunda kaldığı dört köşe bir divanla süslenmiş bam-başka bir dairedir açılan. İçeride ipek abajurlar var-dır ve Martin - Bobignon, sırtında pijama, burjuvaca tıkinmaktan bitkin, dudaklarının ucuyla tadına bakar kadının. Pek yumuşakmış...

Yeni zengin Fransız Ortaklığı üstüne pek bir şey

bilmiyorum. İnsanlar çıkıyor, iniyor. Şimdiye kadar herifçioğlunun kimseyi haklamadığını gösteriyor bu. Posta, önemli ve değişik. Ah! Sorgu yargıcının başını kaşıyacak zamanı olmayacak.

Bayan Builière'nin tutumu, Messalina'nın en çıl-gınca bunalımlarına benziyor; adamlar kapısına kadar peşinden taksiyle geliyor. Daha yakalamayı bece-remediğim bir işaret, kocası gider gitmez zamparala-ra 'yukarı çıkın'ı veriyor. Hem, adam sokağa çok sık çıkıyor. Boyun eğişle odamın önünden geçiyor. Bildi-ğimi biliyor; ben de, bildiğimi bildiğini bildiğimden, bu işin sonu yok diyorum.

Üst katları şimdilik incelemedim; ilkin aristokra-si açısından işi biraz düzene koymam gerekecek.

Genel olarak, kâşanenin sıkıntısını çektiği şey hizmetçi bunalımıdır. Ortalama olarak her beş günde bir, elinde bavulla yeni bir yüz belirip mutfaklardan birine çıkıyor. İçinden pazarlıklılar bana bir şey de-meden geçiyor; yerin iyi olup olmadığını ve razı ol-dukları indirimlerle birlikte kendilerinden alışveriş edilen bakkalın, çakkalın adresini öğrenmek için açık-gözler benden açık bilgi istiyor. Bir saat sonra, beyaz bir önlüğün aşağı indiğini görüyorum. Bu oyun üç gün sürüyor, beyaz önlük bir kapıya takılı kalıyor. Hiz-metçi, ciltçiye götürdüğü bir sertifikayla çekip gidi-yor ve geçit töreni yeniden başlıyor.

Ortada, yapılacak bir düzeltme - nasıl desem - üstesinden gelinecek bir devrim var. Buna bakalım biz!..

— Bu akşam saat dokuzda odama gelebilir mi-siniz? Size bildirmem için mal sahibinin benden rica ettiği bir haber bu; oldukça uzun hem de...

Bunu ancak, hepsi tam saatında ve biraz kendilerine çekidüzen vererek gelsinler diye, kibarca söylemek zorunda kaldım. Yüce halkta doğruluktan yana bu kuşku ve boyun eğişe karşı böyle bir acelecilik oldukça, bakanlar, yemek sonunda koca sigaralarını tüttürmeyi ve beli bükükleri yağlamayı sürdürebileceklerdir.

Küçük dünyamı, Evren Kahvesinin bana ödünç verdiği iskemlelere oturttum. Öksürdüm. Sonra söze başladım :

Bayanlar, baylar,¹

Avrupa'daki büyük sorunların çoğunun, Balkanlar'da tek yönde yayılışın, altın paraların kendi çıkarları ve görevli generallerin geçimi için bu kadar ihtiyaç duyan Amerikalılara aktarılmasının temelli üstesinden gelen savaş-sonu Fransa'sı, gücüne ve kuvvetine rağmen, ağır bir sorun karşısında tökezliyor: Hizmetçi bunalımı. Bu, çağdaş bir saplantı, kimsenin yakasını kurtaramadığı bir kâbustur. Şu: HİZMETÇİ kelimesi bir çeşit büyü gizliyor içinde. Hani, mutlulukta keramet vardır, bunu unutamazsınız siz de.

Dünya dertlerinin akışında, hizmetçi, sağlığın hemen ardından gelir. Önce: «Nasılsınız?» diye sorulur. Sonra ardından: «Ya hizmetçiniz?... Buldunuz mu bir hizmetçi?...» denir. Servis merdiveni, asıl merdivenden daha çok önem kazanmaya yöneliyor.

(1) Bu konferansı ezbere öğrenmek ve konferansın kendi herzeleri olduğuna kendilerini inandırmak isteyen kişilerin, para - pul almadan onlara sökülebilir yeşil bir halıyla süzgeçli bir su bardağı verecek olan İşverenler Yardım Kurumuna baş vurmaları rica olunur.

Sizler de bu yapıda, bu hizmetçi köleliğini çekiyorsunuz. Boyun eğip yenilediğiniz üzücü denemelere girişiyorsunuz. Soyup soğana çeviriyorlar sizi; size çamurlu kap kacaklarda yemek yediriyorlar. Bu hiç bir şeyi değiştirmiyor, devam ediyorsunuz. Hizmetçi, fırında ayakkabılarını kurutmaya kalkıyor; bardak beziyle ayaklarını, yastık kılıflarınızla da kulak deliklerini temizliyor; yıllanmış şarabınızdan uçlanıyor; demir ufantısıyla halılarınızı parlatıyor; rulet oynamak için barometrenizden yararlanıyor. Yine de bir hizmetçi gerekiyor size.

Öyleyse gerçek su yüzüne çıkmış olmalı.. Bakın!

Yeryüzünün bir köşesinde, Pasifik'teki bir adacıkta, işe Uluslar Topluluğunun burnunu sokacağı gün, yırtıcı ilkel bir topluluk olacak düpedüz: Hizmetçiler topluluğu. Bunun coğrafî durumunu pek bilmiyorsak da, sayısını biliyoruz. Söyleyebildiğimiz her şey, bu topluluğun alabildiğine kötü, atılğan ve erkeğe saldıran kadınlar olan Amazonlara benzer bir topluluk olduğudur. Nasıl ürüyor hizmetçi soyu? Bunu bilmiyoruz. Paris'te, bile Hizmetçilerin ne zaman ve nasıl çocukları olduğu hiç bilinmiyor.

Vücut yapısı bakımından, ufak tefek, yüzünden kan damlayan, elleriyle ayakları geniş, saçlı başı hafiften dağınık kişidir, Hizmetçi. Sudan içgüdüsel bir dehşet duyar. Tanrı'sı yoktur. Bununla birlikte, hemen hemen bütün mutfaklara asılan Posta - Telgraf Kurumu takvimindeki kimi konulara karşı bir biçim saygısı vardır.

İşte böyle! Baylar, bayanlar, size bildiğim her şeyini söylediğim, bu Hizmetçiler topluluğu, elbet, taburlar ve atlı birlikleriyle değil, kendi bulduğu silâh-

larla savaş açmıştır bizlere. Bir üst makam, bu topluluğu beş altı ev hesabıyla eleştirmiştir. İlki keşifçi olarak damlar, arkasından ötekiler sükün eder. Hizmetçiler, adına «İş Bulma Kurumu» denen, ama, daha doğrusu Danışma Kurumu olan kurmay - kurulunca yönetilmişlerdir. İşte, hepinizin fişleri vardır; bu fişten hizmetçinin Bretonnelu, Angevineli ya da Auvergnanteli olup olmadığına karar verilir; işte uydurma kâğıtlarla, sahte sertifikalarla, takma saçlarla donatılır hizmetçi; kendisine hafta içinde vurma-sı gereken vurgunun toplamı belirtilir. Çünkü hizmetçilerin bizlere açtığı savaş toprak fethiyle ilgili olmayıp yalnız kılı kırk yaran yağmaya, bir çırpıda düşman kaynaklarının kurutulmasına dayanır. Bir sandalye kavgasıdır bu. Salatadan sekiz metelik, pi-liçten de iki frank yürüttü mü, mutlu sayar bir hizmetçi kendini. Hop diye cebellez edilmiş bir düzine mendil, her akşam üzerlerinde çamaşırın kuruduğu iplerle bütün mutfaklara ulaşan 'Hizmetçi Bildirisi'nin onurlarını sağlar ona.

Hizmetçiler korkunç bir silâh kullanır: Mutfak. Yağda yüzen bir tavşan yahnisi, taş gibi bir karışık - fileto, tadına doyulmaz bir kaymak, bütün bunlar, sindirim yardımıyla düşmanı oyalar, onu bir saat yarı-uykuya daldırır. Bu saat kâr sayılır: Hanımefendinin gömlekleri, kahve, şeker, para ve mendiller bu saatta yok olur. Akşam olunca altı kat, oda oda, birbirini denetleyerek, sayım yapar ve hepsi gemiyle Pasifik'teki adacığa aktarılmış olur.

Zaman zaman, patronların yumuşak başlılığından duygulandığı için, bir hizmetçi davaya ihanet edip yerinden ayrılmak istemez. Yirmi yıl, otuz yıl aynı

aileye çalışır. Topluluk korkunç bir biçimde öcünü alır: Yaşlı hizmetçi sıırıslıkam aptallaşır.

Ötekiler, seferîler diyebildiklerim, bir haftadan çok kalmazlar dünyada. Kurumlar size ilkin, çamaşır bileni ve dantellerinizi yürüten yollar; sonra İngiliz madeninden yapılma gümüş takımını seçmesini bilen gelir; derken, yalnız yüzüklere göz diken kuyumcuyla sırf kürklere dadanan kürkçü damlar. Onuncu hizmetçide, hepsi işlerini iyi kıvırmışlarsa, ortalık tam takır kuru bakır kalır.

Çünkü - bu topluluğun ilkel özelliğini belirten de - bir hizmetçi bir vurgun vurduğu her sefer, evdeki savaş arkadaşlarına bilgi vermek üzere, kendi gizli dillerini kullanır: Kırar. İnsanın sakar yerine sayılması, öteki hizmetçileri uyarmak içindir. Bir tabak mı kırıldı, bu, «Bir gömlek yürüttüm!» demeye gelir. Yassı bir tabak haklanınca, bu, «Dana kızartmasından on frank cebellez ettim!» anlamına gelir. Öbür hizmetçiler, içlerinin yağın eriten bu gürültüye kulak kabartırlar.

Doğru söylüyorum; hizmetçilerin yürüttükleriyle kırdıkları şeyden sonra, ortalıkta hiç bir şey kalmaz.

(Toptan onama sesleri)

Bu pek ustaca düzenlenmiş topluluğun karşısında, Paris burjuvazisi ne yapıyor? Bir tek cephe kuruyor mu? Kendisinin sanki düşünce merkezi sayılan Opéra - Comique'e göre, hizmetçilerin (her tabakta bulunduğundan, ancak seçiminde güçlük çekilen) parmak izlerinin fotoğraflarıyla, ayrıntılı biçimleri ve yok olmuş eşyaların listesiyle birlikte antropomet-

rik¹ bir fiş düzenledi mi, soruyorum, düzenledi mi? Ne gezer! Burjuvazi hiç bir şey yapmıyor. Güvenemeyeceği sertifikalarla yetiniyor burjuvazi; çünkü, hizmetçilere bu sertifikaları veren kendisidir ve hizmetçi eve girer girmez, ona bir önlük, bir anahtar ve geçici bir güven veriyor burjuvazi. Öyleyse, çaptan düşüğünden, sıkıntıdan patladığından, burjuvazinin artık çoluğu çocuğu yoktur. İçkiler gibi, türünün de kökü kuruyor.

Bayanlar ve baylar, mal sahibi, burada bu rezaletin yeteri kadar sürüp gittiğini sizlere bildirmekle beni görevlendiriyor.

Victor - Massé sokağındaki 154 ve 158 numara bu yanılmalar içinde, Amerikan stoklarından satın alınma kömürleşmiş but ve rafadan yumurta sisteminde ayak diresin bakalım; bu onları ilgilendirir. 156, yani burası, bu yüz kızartıcı görünüşten kurtulacak. İki hafta geçmeden, bütün mahalle şaşkına dönüp hizmetçi mutluluğunun püf noktasını sormaya gelecek size.

Bugünden tezi yok, kapıcının karşısına çıkmadan hiç bir hizmetçi içeri adımını atmayacaktır. Kapıcı, gelenin resmini çekecek, biri efendilere, biri odaya vermek, üçüncüsü de yapının arşivlerinde kalmak üzere üç nüsha bir **kimlik ve çalışma belgesi** hazırlayacaktır ona.

Hizmetçi, yazılarak her mutfakta tuz kutusuyla peynir rendesi arasına asılacak şu tüzüğe uymak zorunda kalacaktır.

(1) Bu kelime, «insan bedeninin çeşitli yerlerini (el, kol, göğüs, vb.) ölçme bilimine uygun», anlamına gelir.

TÜZÜK

MADDE I. — Gelirlerde, götürü ücret yöntemi kaldırılmıştır. Bunun yerini, muhasebesi efendilerle hizmetçiler arasında karşılıklıca tutulacak olan, karışık durumda mal sahibinin hakemlik yapacağı bir ikramiye ve ceza yöntemi almıştır.

MADDE II. — İkramiyeler, günlük bir tarifeye göre verilmiş olacaktır: Toptan temizlik. - Bir (ya da 2 kişilik) yatak yapmak. - Leğenleri boşaltmak. - Otu-
rağı dökmek.

Bir çorba pişirmek. - Bir tabak ilk yemek yapmak. - Bir tabak salçalı ilk yemek yapmak. - Bir kı-
zartma yapmak. - Bir salata yapmak. - Hafif bir ye-
mek yapmak. - Kahve pişirmek. - Yemek hazırlama ve
kap kacak yıkama işi, - Akşam yemek hazırlama ve
kap kacak yıkama işi.

Isıtma araçlarını doldurmak. - Çöpleri aşağıya
indirmek. - Çamaşır (çamaşır kazanında) yıkamak. -
Camları ve aynaları (yardımcıyla) temizlemek. - Te-
lefonta ve kapıda dikilene karşılık vermek. - Telefona
ve kapıda böy gösterene «Bayan çıktı» diye yalan
söylemek. - Karşılama törenleri (çağrılıca yapılmış
törenler) için ek ödenek.

Bu ikramiyeler, en çok 5 yaşından küçük bir ço-
cuk ya da 80 yaşından büyük bir moruk olmak üze-
re, iki kişilik bir işe göre ayarlanmıştır. Başka hiç
bir ikramiye verilmiş olamaz. Özellikle, evin hizmet-
çileri doğrudan doğruya hiç bir alışveriş yapamazlar.

MADDE III. — Ceza tarifesi, günlük olarak, ay-
nı biçimde sıralanmıştır:

Yatağın düzeltildiğine inandırmak için yalnızca yatak örtülerini örterek dalavere çevirmek. - Masa altında kırıntılar bırakmak (20 gram). - Bir tabak dolusu yemeği yaktırmak. - Yiyecek içeceklerde saç. - Pişmemiş patates getirmek. - Kötü alınmış (içinde sümüklü böcek bulunan) salata. - Kurumuş kahve telvesini sudan geçirmek. - Ateşleri sönük bırakmak. - Çamaşır yıkarken pas lekeli çamaşır (leke) bırakmak. - Kırık cam. - Gizlice parmaklanmış regel kâsesi.

MADDE IV. — Ay sonunda, hizmetçilerin alabileceği ikramiyeler arasında denge sağlanacaktır. Alacak verecek arasındaki hesap farkı hemen ödenmiş olacaktır.

MADDE V. — Evdeki çalışma ayına göre hizmetçilerin önlüklerinin sol üst köşesinde bir şerit taşımalarına izin verilmiş olacaktır.

Bayanlar, baylar, bu tüzük sizlere karışık gibi gelebilir. Ben yine de her birinize bir örneğini veriyorum. Çok basit olduğunu göreceksiniz. Tüzükte her zaman yapılması gereken işler, alışılmış suçlar öngörülmüştür.

Sözümü bitirirken, şunu da söyleyeyim ki, mal sahibi bir Arjantin bankasından bir teklif almıştır. Bir ay içinde herkesin çıkartılmış olması şartıyla kendisine, burası için dört milyon veriyorlar.

(Sıkıntılı, derin sessizlik.)

Mal sahibi istemedi! **(Alkışlar)** «Benim,» dedi, «mutluluk yolunda kılavuz olmaya çalıştığım sütü temiz insanları kapı dışarı etmeye hakkım yok.»

Öyleyse, sayın kiracılar, bu hayır sahibi insana, sizlerden beklediği gönül alıcı sözü verebileceğinize inanıyorum. Kendisine, bu işe evet dediğinizi söyleyebilir miyim?

— Evet!..

Hani, gelecekteki hatununuzun on iki milyonluk çeyizi oldu mu, belediye dairesinde dendiği gibi, hepsi güçle: «Evet,» dediler. Bu arada, konferanslardan çıkışlardaki hafif uğultu vardı, yerinden oynatılan sandalyeler, birbirlerine anlatılan izlenimler, on dakikadır kısılıp sonra açılan sesle...

Karı - koca Lemol, besbelli kimsenin inanmayacağı bu konferansın öyküsünü anlatmaya gidiyordu kahveye. Odalarına çıkanların asma katın sahanlığında tartışıklarını duyuyorum.

— Olamaz bu... Kimse bulamayacağız... En iyisi çekip gitmek... Delilik...

Öksürerek dışarı çıkıyorum. Mırıltılar kesiliyor.

BİRKAÇ gün geçiyor aradan...

Bir iş bulma kurumunun Bn. Builière'ye gönderdiği iki hizmetçiyle karşılaştım. Kendilerine buradaki özel işlemi anlatıp gözlerinin önüne tüzüğü dayadım.

Morbihan'dan gelen ilk hizmetçi:

— Aslanım, diye gürledi; ben öyle hesap kitap bilmem, üç metelik eden sümüklü böceklerinden de bir şey çakmam' Kasabada kalayım, diye iyi diyormuş Jean - Louis bana.

Bir zamanlar Parisli olan - şimdi de besbelli aynı

şehrin insanı sayılan - ikinci hizmetçi yumruğunu, âdeta burnuma dayadı:

— Ulan inek! Bu biçim dalgaları ancak bir inek uydurabilir! Dingoların yanına çıkmaktansa, Opéra alanında kırıştırırım daha iyi. Hadi eyvallah!

İçlerinden böyle söylemeleri gerekti. Ondan sonra da artık hiç bir hizmetçi gelmedi... Gelmezse gelmesin! Ne var ki kâşanede daha kıyakça yürüyor işler! Katlarda yeni bir sağlık baş gösteriyor. Baş ağrıların yerinde yeller esiyor artık! Uykusuzlukların artık kökü kurudu! Kanlı basurlar önlendi! Her sabah aman sağı solu toplayayım diye kendini ev işlerine verdiğinden, kocasını aldatmak için daha az boş zamanı oluyor Bn. Builière'nin. Haspam çarşıya çıkıyor. Bu tehlikeli canavar düdüğü takıldı filesine, yiyecek filesine. Karısında görmediği bir cesaret gören Bay Builière de, kuşkusuz, yeniden karısını fethetmeye başlayacak. Artık Normandiyalı hizmetçileri olmayan Lemoller, lokantada yemek yiyor, burada birbirinin başına şunu bunu fırlatmıyorlar ve yataklarının göğünde balayı parlıyor. Evde savurganlık arama artık! Artık kırılan tabaklar yok! Günde yirmi beş franklık ekonomi! Gürültü patırtı yok! Parkeleri temizleyen kendileri olalı beri, güzel güzel siliyorlar ayaklarını. Salandard, odasını elçeğiyle derleyip topluyor; gelecekteki hücrelerini temizlemeyi öğreniyor. Yalnız terzi kızı alışkanlıklarında hiç bir şeyi değiştirmede. Demekki, toplumsal düzeltmeler halkı ilgisiz bırakıyor. Akşamları, ocağında, içler acısı çorbalar ve merdivenden deniz kıyısına dek uzayıp gittiği sanılırcasına pek pis kokan ringa balığı pişiriyordu kendi başına.

Tiyatroların adamı André de Lorde'un, **Kanlı Karın** dramını oynamak üzere, kendine güvenen üç kadın sanatçıyla birlikte turneye çıkmıştır.

Unutuyordum. Martin - Bobignon mutlu değil.

— Bu işte, kendisine 40.812 sayılı yazılı soru sorarak, Adalet Bakanının dikkatini üzerine çektiğim bir iktidarı kötüye kullanma olduğunu söylersiniz mal sahibine, dedi bana. Bir hizmetçi tutmakta, ona diletiğim gibi para vermekte hakkım var. O, bu işe hiç burnunu sokmamalıdır. Kendisinin ücret sistemi eski rejim kokuyor. Demokraside yaşıyoruz. Hem, onu, mal sahibini göremez miydim?

— Kimseyi kabul etmiyor...

— Nasıl? Kabul etmiyor mu? Al sana, bir yenilik daha! Milletvekili Martin - Bobignon'u kabul etmiyor demek? Yahu, beni meclis başkanı kabul ediyor, bakanlar kabul ediyor, bir mal sahibi kabul etmiyor ha!.. Nedenmiş bu, efendim?

— Çok bulaşıcı bir hastalığı var da ondan...

— O başka. Bunu söylemek gerekirdi. Her neyse, ister kabul etsin, ister etmesin, düşüncem böyle işte. İktidarın korkunç kötüye kullanılışı, kaldırılmış sandığımız bir yetki rejiminin izi bu. Ne var ki bana gündelikçi kadınımı sepetlettiğinden beri - sayın milletvekili coşuyor - kendi elimle ortalığı süpürmem, sepetimi boşaltmam, ayakkabılarımı boyamam gerekiyor, sabah oturumlarına hani sallapati gidilebilir ama, kürsülerden size bakılan öğleden-sonraki oturumlara kılık kıyafet, köpeklere ziyafet gidilmez, çünkü! İş başa düştüğüne göre, bütçeleri incelemek, yeni verilere ilişkin yasayı tamamlamak, mektuplara karşı-

lık vermek, adayların kulağını bükmek, tartışmalar istemek için nereden zaman bulacağım ben? Çok zor parlamento işim, sana soruyorum, ne olur?

Ama doğru! Bu adamın, hakkı var. Bütün her şeyi feda ediyor. Hizmetçisiz olalı beri, artık kimseyi ayartmıyor, artık bütçeyi incelemiyor ve yasaları kara saplı dosyalarında uyutuyor. Artık o kök söktürücü milletvekilliği işini görmüyor; Fransa bir milletvekilinden yoksun kalmış sanki. Her şeyi yapacak hizmetçisi olmadığından, bu her şeyi yapacak adam siyaset yapmıyor artık.

Ya! İşte böyle! Hizmetçilerin kökünü kazıdığımıza ne iyi etmişim yahu!

ON BİRİNCİ BÖLÜM

ÇABALARIMIN GERİSİ - BUFFARD BA-
BA'NIN ÜZÜNTÜSÜ - İKTİDARCA, İÇKİ
TİCARETİNE YAPILMIŞ GELENEKSEL
YARDIM - «KAHVENİN ARTIK CANI
CEHENNEME!»

BEŞ DAKİKANIZ var mı? Nasıl? Artık hiç müş-
terisi kalmadığından, adına Tek Kadeh Kahvesi den-
mesi gereken şu Evren Kahvesinin sahibini, B. Buf-
fard'ı tanıtayım size öyleyse.

Daha geldiğimde, B. Buffard'ı görmüştüm. Bir
cakayla, raflarda duran bütün şişeleri sunmuştu ba-
na. Kiracılar toplantısına gelmediyse de, sonradan
özür diledi; iş görmek için yalnız bir oğlanı varmış
da ondan gelememişmiş. Bir ailede tek bir oğlan ho-
şa gider; bir kahvedeyse sıkıntı verir böylesi.

Ama ben, B. Buffard'ı acı durumlarda: Kira gü-
nü, öğleyin tanıdım doğrusu iyice. Öteki kiracılar
cömertcesine biriktirilmiş kiralarını elime vermişler-
di. Adamcağız içeri girdiğinde onları kaldırıyordum.
İlgisi kesilen bir şeymiş gibi, bacağımı sürükleyerek
selâm verdi, sonra hemen boğuk bir sesle:

- Ben kiramı veremiyorum, dedi.
- Anlamadım?

— Bütün elimdekileri topladım. İki yüz üç frangım eksik kalıyor.

— Peki ne zaman iş yapabilir duruma geçebileceğinizi düşünüyorsunuz?...

— Söyleyemem size. Hiç bir söz veremem artık. Sabahtan beri müşterilerin yolunu gözledim; dört kişi gelip on meteliklik dört bira içti. Artık mücadeleyi bırakıyorum. Baş vuracağınız yere baş vurun!

— Nereye?

— Mahkemeye verin! Mereti sattırın! Mal sahibine sattırabileceğini söyleyin. Yorgunum.. Tutmalıydı... Açarken dünyalar kadar sevindiğim zavallı kahveciğim...

İnsanın bir kuş, bir çiçek, eski bir değirmen ya da rengi atmış bir şerit için içlenmesi, eline kalem almadan önce, hep bol bol göz yaşı döken ozanların işidir.

Ama bir kahve için içlenme! Kendisine bunu söyleyip bana dökeceği sırları kısa kestirmek istedim. Bu arada düşündüm. Kral olduğuma göre, bu borçla ilgilenmeme hakkım yoktu. İçkilerle alkollü meretler, vergi biçimi altında hükümetlere, hep ağır bir haraç sağlar. Devlet bu tür ticaretten her zaman büyük taseduylar. Sözü'n kisası, alkol olmayınca halklar, çekip çevrilmesi çok güç kişiler olur bazen. Bunun için adamcağızı dinleyip kendisine el uzatmalıydım.

— Kahvenin nasıl bu duruma geldiğini düşünemezsiniz, diye sözünü sürdürüyordu. Peykeler kırımızı, tavan yaldızlıydı. Küçük kızlar düz bir çimende nasıl zıp zıp zıplarlarsa, öyle zıplıyordu biledoda toplar; ıstaka şakırdıyor, aperitiflerle pipolar ince bir

sis içinde birbirine karışıyordu. Ortalık güllük gülistanlıktı.

— Müşterileriniz var mıydı?

— Sekiz masa. Her zaman için dolu sekiz masa bulunuyordu. Dörtkol, poker, piket, her türlü oyun gırla gidiyordu. Sonra bir gün, topu diktik! Artık kimse arama!

— Neden?

— Bilmiyorum. Hiç öğrenemedim. Akşam oldu mu: «Yarın görüşürüz, Bay Buffard!» deyip yanımdan ayrılıyorlar, bir daha da geri dönmüyorlardı. Bir şey anlıyor musunuz bundan?

— Hiç bir şey anlamıyorum. İçkiler kötü, fiyatlar yüksek miydi?

— Hayır, hayır! Ortada fol yok yumurta yokken çekip gittiler. Bana da koyan bu ya. Perdeleri değiştirttim, yaldızlı güzel bir aslanı temsil eden fiyakalı elektrik aplikleri koydum, 'bana mısın' demedi. Bir daha kimse ayak basmadı. Zaman zaman, elbet, bir müşterim oluyor. Giriyor, Bottin'i, telefon rehberini ya da Yıllık'ını istiyor, acele acele birasını içerek çekip gidiyor. Mal sahibine işte bunun için kiramı ödeyemiyorum.

— Olur! Gidip görürüm mal sahibini, belki de bekler... Bilmesi gerekirdi. Demek birdenbire, boşaldı kahveniz! Gidelim!

Dar yolu geçip kahveye giriyoruz. Artık ben de işi anlamıyorum. Evren kötü değil. Ortalık soğuk. Ancak panayır günü içinde iki yolcu bulunan bir taşra garının bekleme salonu. Garson Bottin, dipte duruyor. İş güç hak getire. Gazete okuyarak oyalanmak-

ta. Kasanın üzerinde bir kedi, 'artık bütün bu şeker fincanları kadar müşteri olur mu,' diye geçiriyor içinden. Ne var ki, peykeler yumuşak masalar ele hoş geliyor. Yeryüzündeki bütün kahvelerde olduğu gibi, insanın karşılıklı geçip kafa çekebildiği koca koca aynalar var. Hangi şeytana uyup gitmiş akşamcılar?

— Bay Buffard, iş yapamayışınızda kahvenizin adının 'Evren' oluşunun etkisi yok mudur? Evren, geniştir, bolşevik bir havası vardır bunun; bilmem hangi uluslararası işçinin bilmem hangi bölümüne bağlı olmaya benzer. 'Beyaz At,' 'Ticaret,' işte kimseyi ürkütmeyen adlar; ama, Evren...

Birden, bana doğru bir adım atınca anlıyorum:

— Tamam! Buldum!

— Nasıl?

— Güçlülükle mi yürüyorsunuz? Romatizmanız mı var?

— Evet.

— Bunu müşterilerinize de söylüyor muydunuz?

— Görüyorlardı. Daha doğrusu, geldiklerinde, görüyorlardı...

— Gelmemeleri bu yüzden, Bay Buffard! Siz göz göre göre bir tehlike, tabak gibi ortaya çıkmış bir geleceksiniz. Kahvenize kafa çekmeye gelen insanlar var ya, bacağınız sanki onlara: «İnsan içince bakın olana! İşte ürik asitin yaptığı halt! Bu herif gibi olacaksınız birkaç ay sonra!» diyora benziyor. Bir gece lokantasının başgarsonunun dört yanına inme inmesine benziyor. Anlıyor musunuz? Siz onların gelecekteki durumusunuz! Bacağınızı müşterilerden saklamak, kasa başında oturmak gerekirdi. Bunun yerine

siz, kahvenin içinde gezdirip duruyorsunuz bacağıınızı, reklamın tam olması için, yalnızca koca bir kerpeten eksik! Bu adamlar bu yüzden tüymüşler işte!

— Ama, öyleyse...

— Yoo! Çok geç. Patronu ayağına çabuk, al yanaklı, yüzünden kan damlayan insan olan başka bir kahveye göçtü onlar. Artık, onları bulamazsınız.

— Dediğim de bu ya benim.: Burasını satalım!

— Durun canım! Burada yapılacak bir şey var, Paris'te, sanırım, belki de Fransa'da eksik olan bir şey. Bir sevgililer kahvesi yapın.

— Ne? Sevgililer kahvesi mi?

— Evet. Paris'te, sevginin o kadar taban teptirip o kadar telefon konuşması yaptırdığı şu şehirde, bir sevgililer kahvesi yok! Ucuz ayakkabı satan yerlerde, yarış yerlerinde, yani dayanılmaz ıvıl ıvıl bir insan kalabalığında bahse girenlerin dalgası arasında, sevgililerin kabul edildiği kahveler var elbet. Domino oyuncularının gözlerinin yaşına bakmadan kapı dışarı edileceği gerçek sevgililer kahvesini, bunu yaratmak size bağlı...

— Ama nasıl?

— Anlatayım. İşe, önce kahvenin adından başlamak: 'Venüs' olmaz, 'Cupidon' işe yaramaz... Modası geçiyor Venüs'ün, Versailles fıskiyesine benziyor. Cupidon desen, bir Yunanlıydı. Aldatıyordu.

— Musset ne güne duruyor?

— Hayır. Absent sattığınızı sanırlar.

— Kulübe desek, iyi olmaz mı?

— Hayır, yeteri kadar işsiz kaldınız. Buraya: **Dipteki Masa** dersiniz. Sevgililerin anlayacağı bir ad-

dır bu. İçeri girdiler mi, yeryüzündeki bütün kahvelerde olduğu gibi, dipteki masaya koşarlar.

— Ama olup olacağı dört masam var...

— Bütün masalarınız köşelerde olacak. Bir bölme biçimi bu. Masaların üzerine ne mi sereceksiniz? Biraz uzun örtüler; ayaklar gizlenmiş olmalı. Ayakların, kimseyi ilgilendirmeyen, kendi kendine diyecek şeyleri vardır. Hele örtüler altında...

— Çiçekler olacak mı?

— Koyabilirsiniz. Ama hangi çiçekler mi? Papatyalar! Sonuncusu hep: **Çılınca seviyorum** çıksın diye taç yapraklarını saydırtacağınız papatyalardan işte. Tamam! Anlamaya başlıyorsunuz...

— Peki garson kalsın mı?

— Hayır. Bu olmaz! Masaları iyice görüp yalnız yüzleri doğru dürüst seçemeyen, müşterileri tanımayan çok miyop bir garson tutarsınız.

— Amma da kafanız işliyor! Paris'te sizin gibi ikinci bir kapıcı yoktur...

— Lambalarınızın çevresini kırmızı ve mavi ipekle donatın. Yere halı serin. Kâğıdı düşünün...

— Ne kâğıdı?

— Yazmak için, müşterilerin istediği kâğıdı. Ah! garsonunuz, Paris kahvelerini rezil eden, bir yasanın bozuşma mektuplarına saklamasını gerektirdiği o pis kareli kâğıtları, o iğrenç sarı zarfı getirmesin, özellikle getirmesin! Size, içinde çiçekler, yüreklerle birbirine kenetlenmiş eller bulunan, mor, pembe, mavi kâğıt gerek. Sevdalılar, kışın ormanlar çok ıslak olduğundan, adlarının ilk harflerini üzerine kazabilsinler diye yumuşak tahtadan masalarınız olmalı. Çok tat-

lı yolculuklar düzenlemeleri için size bir rehber gerek; rehberin günlük olmasının önemi yok. Bunlar, hiç bir zaman yapılmayan en güzel yolculuklardır. İçinde, kötü başladıkları mektupları yakabilsinler diye geniş küllükler olmalı. Ayrıca, **Vie Parisienne**, **Sourir** ve **Salon** gazeteleri almalısınız.

— Yalnız, bütün bunlar parayla olur.

— Ben bu akşam mal sahibini göreceğim; bu tasarıdan söz açan o. Sanırım, para işiyle ilgilenir. Kapa önünde hep bir taksi bulundurun. Sakalınızı koyverin; beyazlaşsın. Beyaz sakallar sevgililerin yüreğine su serper. Bilardoyu ortadan yok edin. Size, «Amca» dediler mi, işiniz iştir.

— İçki olarak ne bulundurayım?

— Elinizde içki var; yalnız kamış dudaklarda güzel bir kıpırdama yarattığından kamışlarla getirilsin bütün içkiler. Bay Buffard, ayrılmak zorundayım; yukarı katlara çıkarılacak mektuplarım var. Yarın sabah bana karşılığınızı verirsiniz...

Bu insancığın gecesi altüst olmuştur. Yazı yazmak için mavi kâğıt isteyen ve rehberleri karıştırırken, kalkıp: «Çılgınca seviyorum,» diye gürleyen bir sevgililer kalabalığı ortasında, mermerden bir kır tanrısı gibi görmüş olmalıdır kendini. Ama, ertesi sabah bana karşılık vermek için yanıma geldiğinde onu sapsağlam buldum:

— Mal sahibinin tasarısı şaşırtıcı. Beni önce alalak bullak etti; bu tasarı içimi hoplatıyor. Para işi kalıyor geriye.

— Harcamaları yapın, faturaları bana yollayın.

İŞTE, Dipteki Masa tabelası parlıyor. Kurmaktan hoşlandığım bütün o tatlı düş gerçekleşiyor. Marie - Antoinette de, Trianon'un biçimini böyle değiştirmiştir. Evren Kahvesi, dayalı döşeli, rahat bir yuvacık oldu. İçeriden bakınca dışarısını gösteren, dışarıdan içerisini göstermeyen görölmeden bakılan perdeler yapmak için, özel bir tül bulmak gerekti. Yürekleri öyle güm güm attırmayacak biçimde, durup sonra ilerleyen, az bozuk bir saat ayarladık. Garson, hep mahzenin merdiveninde yuvarlanacak kadar miyoptur. Daha iyisi bulunamazdı. Biçilmiş kaftan...

Geçen gün ilk çift damladı. Bay Buffard odama kadar gelip:

— İki kişi var! diye seslendi bana.

Bana sanki: «İki fare enseledim, kapanda!» diyordu.

Kadın, yine başka bir delikanlıyla geldi. Genç adam sonra başka bir kadınla, daha sonra daha başka bir kadınla düştü. Ölçülü biçili, yeni, hoş şeylerdir bütün bunlar. İnsanı dinlendiriyor. Öbür kahvelerde uğuldayan: «Arkadaşım, ona 25.000 olsun dedim, tamam! - Bu elde üç maça almak için, bir inek olmalı insan... - Buraya bira iyi olduğu için geliyorum,» sözleri işitilmiyor.

DİPTEKİ MASA'da şu konuşmalar duyuluyor: «Yavrum... Kocan... Gabriel caddesinin köşesinde... Ruhum... Canım...»

Çiçekli bir derenin sesidir bu. Miyop garson da, bir aile sırrı söz konusuymuş gibi, sesini alçalta alçalta: «Bir porto!» diyor. Ona, masalar arasında el yordamıyla boyuna aradığı iyi bahşişler veriyorlar.

Chicago's Herald gazetesi bu güzel kahveyi anlatan bir başyazı döşendi ve patrona, Passy mahallesinde bir şube açıp açmayacağı soruldu.

Birikmiş dükkân kirasını ödeyip giderlerin bir bölümünü kapatan Buffard Baba'nın ağzı kulaklarına varıyor.

Bana sık sık:

— Bay Milot, bir akşam gelip bir masanın tadına bakmalısınız, diyordu.

Evet! Dediği gibi onun, masasının «tadına» bakacağım. Ne ki, benim de bir bildiğim var. Altıncı kattaki mavi gözler belli bir biçimde üzerime çevrileceği ve kızcağızın yüreği öyle küt küt değil de başka dalgayla çarpacağı bir akşam olacak bu iş.

Daha zamanı gelmedi. Bir kral, devlet işlerinde düzeni kurup dörtyol ağzındaki vaızları susturunca seviyi düşünmelidir ancak. Bu yüzden Martin - Bobignon küflenip kalmayacak...

ON İKİNCİ BÖLÜM

ÇABALARIMIN GERİSİ - MAHVOLMUŞ
ADAMIN GÖZDAĞLARI - MİLLETVEKİ-
LİNİN KESİN SESSİZLİĞİ, TOZUTMASI
VE APAR TOPAR SANATORYUMA KA-
BUL EDİLİŞİ.

BİR masumu kınamak olmazmış. Bastille yıkıl-
mışmış ve artık kafadan takılan gözlerin seri olarak
yapılmadığı bugün küçük demir maske pahalıya pat-
layacakmış. Bunu böylece öğrendim.

Cantallı bir seçmen - Martin - Bobignon bu kır-
sal ili temsil ediyor çünkü, - bana dedi ki:

— Bize bir gar vaat etmişti, daha yüzünü gör-
medik garın. Belediye dairesini süsletti, bu belki de
pek bir işe yaramıyordu. Altı elli dört ekspresinin
durmasını sağladı; kimsenin umrunda değil; ayda
bir Paris'e giden üç kişi bile yok. Şimdi bir başkası
daha iyisini yapamazdı...

Gazeteci, Lemol, bana dedi ki:

— Hiç bir inan, hiç bir dil cambazlığı arama
adamda. Hiç bir teknik bilgisi yok. Boş bir insan!
Meclis'te kuraklıktan ötürü topu dikmiş Aurillach
şemsiyeciler yararına bir yardım istemek için söz al-
dığı gün, bir eğlence konusu oldu. Başkan gülmekten

kırılıyor, sağ kesim ortalığı birbirine katıyordu; orta kesim de şöyle söylüyordu:

**Yağmur yağıyor, yağmur yağıyor, Çoban!
Bobignon'nunun evine kapılan!**

Böyle beş yüz milletvekili ve ortaya çıkan ilk uyanık, İmparatorluk'u geri getirebilir.

Cantal Habercisi gazetesini aldım, içinde şunu okudum:

«Cana yakın ve çalışkan milletvekilimiz Sayın Martin - Bobignon'un, Maliye Komisyonu ile Yüksek Sağlık Kuruluna üye seçildiğini kıvançla öğreniyoruz. Meclis başkanlığına yepyeni iki yasa tasarısı vermiştir.

Bütün seçilenler böyle canla başla bir çalışma göstereselerdi, parlamento şimdikinden daha az gözden düşmüş olurdu.»

Bu türlü sözler içimi açmadı. Adam, seçmenlere ufak tefek işler yüklüyor, mecliste saçmalayıp Yüksek Sağlık Kuruluna üye oluyor. Bu da ötekiler gibi bir milletvekilidir. Kuşkusuz, hafifletici nedenleri var. Güç bir iş görüyor. Her gün, sabah sabah, Palais - Bourbon'da olması gerek. Sirk, her gün hoş değil; Cantal'la arası açık; Cantal'dan seçilmiş olmanın, pek iler tutar yanı yok. Cantal üstüne, ancak bir kilometre taşına benzeyen kalın ve renksiz koca bir peynir biliniyor.

Ama, öte yandan, o seçmenleri kabul edişteki çocukça sahneleme yöntemi, günde birkaç saat spor yaparcasına uyguladığı o toplumculuk, gözlenmeyin-

ce takındığı o yüksek tavır, işte adamcağızı cana yakın kılmayan yanlar.

Denemeli, görmeli...

BİRİNCİ DENEME.

— Sayın milletvekili, bu sabah siz çıkınca, Aurillaclı seçmenlerinizden biri, Bay Prougnac (Bottin'den aldığım bir ad) geldi. Sersefilmiş, ağzına iki gündür lokma koymamışmış.

Kendisine bakıyorum. Bir kaş çatıyor, bu kaş çatış benim için değil... Şöyle ekliyorum:

— Sizin adınıza, kendisine yirmi frank verdiği-me, çok iyi ettim sanırım...

Parlıyor:

— Ama, sizi bundan kesinlikle alıyorum! Ben, bu Prougnac'ı tanımıyorum! Saint - Flour'un bütün ser-serilerini doyurmak zorunda değilim. Bu yirmi frangı size ödeyeceğimi sanmayın pek! Bir kere, kendi kendine her şeye burnunuzu sokuyorsunuz! Hani bu da, işin tuzu biberi! Hem sonra, adamın Cantallı olduğunu nereden anladınız?

— Şivesi.

— Vay canına! Size yirmi franga patlayacak bir şive. Hiç bir zaman, iyi kulak verin, hiç bir zaman beni yoldmaya gelen seçmenlere bir metelik koklatmam yahu! Bir tütüncü dükkânı ya da Légion d'honneur nişanı desen, olur; istenen her şeye kıldan incedir boynum! Ama, para vermem!

Sonuç: Ciğeri beş para etmez.

İKİNCİ DENEME.

— Sayın milletvekili, korkunç şey... Şeker, bugün dört frank otuz santim olmuş...

— Hı! Bilmiyordum... Ya ne kadardı?... Artmış mı?

Sonuç: Yaşama şartları üstüne hiç bir şey bilmiyor.

ÜÇÜNCÜ DENEME.

— Bakın, Bay Milot, saat üçe doğru bir delikanlı gelip size büyük bir paket bırakacak. Ben dönünceye kadar pakete iyice göz kulak olun. Bu, çocukcağıza yazdırdığım sıkıcı bir rapordur.

— Baş üstüne sayın milletvekili.

Bak hele! Bak! Adamın, kendine raporlarını dök-türen köleleri var.

Sonuç: Tembelmiş.

Bu işte artık duraksama olmaz; Fauvel teyzemin bana dar sınırlarını çizdiği krallıktan Martin-Bobignon sepetlenmeli. Sevgili teyzeciğim dediğini işitir gibi oluyorum:

— Jacques'ım, saltanat sür! Uyruklarına: «Emrediyorum!» de. Keyfî iradem böyle. Yine de, ileride biri saltanatının tarihini yazacağı için hep o biçimde davran ki, eyleminin hikâyesi evrensel¹ ahlâka çevrilip başka hükümdarlara örnek olarak gösterilmiş olabilsin! Gücsüzlere yaraşır, o pek sıkıcı, dünyanın kaç bucak olduğunu bilmeyiş, tembel oluşla parlamentoculuğu bir araya getiren şu Bobignon'u, vicdanını herkese satıp her ağızdan çıkana boyun eğen şu

(1) Bu söz, gerçekte Fauvel teyzemin değil de, filozof Kant'ındır. Yalnız, Kant, Koenigsbergli bir Prusyalıydı. Onu tanımazlıktan gelip Yurtseverler Birliğiyle baş başa kalmak daha iyidir.

dalkavuk herifi başından dehlemelisin. Bunu tereyağından kıl çekercesine, ustalıkla yap.

Böyle karar verdim. Kolayını da buldum.

Küçük kirli bir kâğıt parçasına kurşun kalemle, yapış yapış parmaklarla, şunu karaladım:

«Hain, Martin - Bobignon, her şeyi ödeyeceğin saat geldi. Sana hesap sormaktan beni alıkoyacak engel yok.

Mahvettiğin adam.»

Kâğıdı kapısının altına sürüverdim.

Ah! Ah! Dönüşünden beş dakika sonra, yeniden odama kadar iniyor:

— Bana bakın, Bay Milot, kimsenin çıktığını gördünüz mü odama?

— Birileri çıktı, sayın milletvekili... Ama, size mi geliyorlardı?

— Şüpheli bir yüze dikkat etmediniz mi? Hani siz, uyanık bir insansınız da... İşte kapımın altında bulduğum...

Kâğıdı bana uzatıyor. Başımı sallıyorum.

— Tuhaf. Bu adi tehdidi yapacak türde kimse görmedim.

— Çok sıkıcı. İmza hiç bir şey söylemiyor; «mahvettiğin adam...» Belirsiz. Bu bir seçmen ya da kendisine para borçlu olduğum bir tüccar olabilir. Bir milletvekili nice insanı mahvedebilir.

— Belki, delinin biri...

— Delinin biriye, çok daha tehlikeli. Deliler, her şeyi yapabilir! Ceza mahkemesi delileri hoş görür. Her neyse... Yine biz gözümüzü dört açalım! Be-

ni görmeye gelecek olan ziyaretçileri iyice incelemenizi rica ederim sizden.

Süngüsü düşük, çekip gidiyor. İnsanla başa çıkamayacak bayağı bir adamın davranışdır bu. Alınan bir kâğıt parçası bir tehdit, mevsim kışsa ateşe, yazsa suya atılır. Çünkü, insanın içi rahattır. Ama her zaman kendini suçlu bulacak bir dalgası olan, yaptığı ya da seçim sandığında yapılan bütün ufak tefek pislikleri bilmeyen, bilmeyen bir milletvekiline karşı gözdağı, akla yakın gözdağıdır. Onun birini mahvedebileceği de akla yakındır.

Bu adamı çıldırtmak artık işten bile değildir. Ertesi sabah, ziline asılmış, ikinci pusulayı alıyor:

«Geçen her dakika hain Martin - Bobignon'un cezasını yaklaşıyor. Korkunç olacak bu ceza.

Mahvettiğin adam.»

Ertesi gün, Palais - Bourbon'da, hazrete aynı kirli kâğıtlı ve aynı belirsiz yazılı bir mektup daha geliyor. İçi temelli boş olan beynine, saplantılar hemen yerleşmeye başlıyor kolayca. Kendisine kızıyorlarmış! Biri peşine düşüyormuş! Bu biri oturduğu yeri biliyormuş!

Aurillacı bir çocuk, milletvekilini soruyor, Bu değil mi mahvedilen adam? Olmayacak. Burada olmadığını söyletiyor. Cantallı velet, cehennemine dibine gitsin! Öç peşinde koşanlar, milletvekili olmayanın meclisin hiç semtine uğramadığını ve Causselarına dönüp¹ hemen hemen hiç bir işe yaramadığını anlatıp dursunlar.

(1) Fransa'da Cévennes dağlarının güneybatısındaki kireçli yaylalara verilen ad.

Victo - Massé sokağının 156 numarasında şimdi sıkıntı çok büyük. Zili çalan şu yoldaş, yazıları yazan eldir belki. Bunun için Martin - Bobignon kapıyı aralıyor:

— Dostum, bağışla beni. Başımı kaşıyacak zamanım yok.

Kapı da aralanıyor yeniden. Yoldaş ona, bu akşam özel bir bildiri verecekmış. Martin - Bobignon artık kabul etmiyor. Mahvedilmiş adamın yeni bir tehdidini bulmak için mektuplarını sinirli sinirli açıyor. Durumu polise bildirmiş; ama, emniyet müdürü milletvekillerinin çok düşmanı olduğunu, Paris'teki bütün polis memurlarının milletvekillerinin korunmasını sağlamaya yetmeyeceğini söylemiş ona.

Adamcağız, kapının önüne kimse gelip dolaştı mı diye sorarken, bütün bunları anlatıyor.

— Asma kattaki pencereleriniz o kadar alçak olduğuna göre, ne diye kapı önünde dolaşacak? diyorum.

Kapıdan yana korkusu kalmadığından, işte şimdi de pencerelerini kapıyor. Bilginler Derneğinin salonu Venezüella'daki zindanlar üstüne Martin - Bobignon'dan bir konferans istiyor.. Gitmeyecek.. Güven oylamasında bulunmuyor ve **La Croix de Vic-sur - Cère**'de de Rahip Tolozat, onun adına oy kullanacak olan külhanbeyleri önceden aforoz ediyor.

Hazrete her şey karanlık geliyor. Yemeğe mi çağırıyor? Tuzak! Cantal Su Döşemecilerine Karşılıklı Yardım Kurumu (Cantal Kurşunu diye anılmaktadır) yıllık şöleninde söylevsiz kalacak. Bir seçim böl-

gesine mi çağırı? Kapan! Sözü uzatıp duran Aurillac Komitesi ise «ağzını bozup gündemi aşıyor.» Gecele-ri gelen kadının ayağı kesiliyor. Sağına soluna korkunç sıkıcı adamlar toplamak zorunda kalıyor. Lokanta değiştiriyor ve lokantadan içeri girerken oturanlara öylesine bir bakışla bakıyor ki, patron ayağa kalkıp durumu kendisine açıklıyor:

— Bu adamların % 30'unu polis bilip kendilerini korumayı düşünmüyoruz.

Ah! Ne diyeceklerini iyi biliyorum: Bu pusulalar, adı belirsiz mektuplar, alçakça silâhlardır; bir körle döğüşmektir, havanda su dövmektir! Hayır! İlkın, bir kralın istediği her şeyi yapmaya hakkı olduğundan, hiç bir ahlâkî kural onun yüksek isteminden ileri geçmez. Kralların o kadar adsız çocukları vardır ki düpedüz mektuplar yazabilirler. Hem sonra bu yaşantı, portre ressamının dediği gibi, göze göz dişe dişdir. Milletvekilleri bize yığınla adsız palavra savurmuyor mu? Yasalar kimindir? Tüzükler, kararname parçaları, buyruklar, yönetim kararları, bu adsızın adına Daire denen devsi, icazetli, güvenceli, sorumsuz yaptığı değil midir?

Hem ben pusulalarımı, «mahvettiğin adam» diye imzaladım. Bu, bu adsız değildir. Ben vergi yükümlüsüyüm. Hiç bir şeyi abartmadım.

Her gün, milletvekilinin alnında bir çizik yapıyor. Haftalık, tarımsal ve cumhuriyetçi gazete, **Aurillac Güneşi**, şunu soruyor şimdiden:

«Yürekler acısı sağlık durumunun kendisine tez elden bir şifa bahsettiği yurttaş **Martin - Bobignon'un** ardından acaba kim gelecek?

**Artık seçmenler gelmiyor. Yazmayı bırakmışlar-
mış. Kenara çekilen, sokaklarda sürten ve herkese
havalanmış güvercinin o tasalı bakışıyla bakan Can-
tallı yalnız, kaçak bir gölge gibi gösteriyormuş ar-
tık kendini.»**

— Öyle ama, sayın milletvekili, artık şey.. Pu-
sula filan almıyor musunuz?

— Hayır. Hiç bir pusula almıyorum. Sapık he-
rif artık yazmıyor, demek ki eyleme geçmek istiyor.
Evden ayrılacağım.

— Siz mi? Nereye gitmek için?

— Uzaklara gideceğim. Paris'ten uzaklara. Çok
yorgunum. Doktorlar dinlenmemi salık veriyor bana.
Afrika'da bir sömürgeye vali seçtireceğim kendimi.
Bu işle uğraşıyorlar. Pek etliye sütlüye karışmayan
bir zenci oymağı bulunur bulunmaz, kararname **Res-
mî Gazete**'de yayımlanacak.

— Peki daire boşalıyor mu? Bunu mal sahibine
haber vermek için soruyorum...

— Bu apayrı hikâye. Caz öğrenmek için Mont-
martre'a gelen Afrikalı oymak başkanıyla bir değiş
tokuş yapacağım. O bana oymağını bırakacak, ben
de ona dört odamı vereceğim.

— Mal sahibi, burada kendisi oturmayı düşünü-
yor sanırım...

— Öyleyse, haber uçurayım zenciye. Ama, ne
olursa olsun gidiyorum. Artık yapamıyorum, artık
yapamıyorum...

Gerçekten, Martin - Bobignon artık yapamıyor.
Bir milletvekili, seçmeni, yurttaşı, insan soyunu unu-
tursa iş göremez. Yasaya karşı, parlamentoca doku-

nulmazlığı var; oysa, kararlı bir açığöze karşı, kolu kanadı kırık. Kelimeler boğazında düğümleniyor.

Bu, martin - Bobignon'un, mecliste, söz almak zorunda kaldığı gün oluyor. Söz söylemekten vazgeçseydi, şaşırıp kalan uğraşdaşları onun yüklü para vurduğunu, bin franklık banknotla dilini bağladıklarını düşüneceklerdi.

Başkan:

— Söz, sözcü Sayın Martin - Bobignon'undur.

Deyince ayağa kalkıyor kiracım, kürsüye çıkıyor ve başlıyor:

— Baylar, aceleyle tartışmaya girince, azıcık ölçülü olmak gerekir. Herkes, Sully, Colbert, Thiers ve Aristide Briand bunda uyuyor. Vergi yükümlülerinin yükleri çoğaltılmış olmayacak. Cumhuriyet gözlerini diktiği bu adalet ve refah idealine doğru bir adım daha atmış olacak.

(Topluca alkışlar.)

«Çabuk iş görmek isteyen Komisyonumuz, hükümet tasarısına az değişiklik getiriyor. 2 ve 8. maddeleri kaldırmış, 14. maddeyi parçalamış ve 16. maddeyi temelli değiştirmiştir. (Bu herifin halk kürsüsünde ne işi var?) Çünkü, sonunda Sayın İşçi ve Toplumsal Yardımlaşma Bakanı (Bu herifin, tuhaf bir kafası var!) bize kendilerine şunu demeye haydi haydi izin verecektir ki (Hele garip garip bakıyor yüzüme...) kendilerinin metni öyle karanlıklarla doluyor (Bu herif, nasıl da bakıyor yüzüme!) ve özellikle yasa karşı öyle muhalefetleri öngörüyordu ki (Elini bir tabanca kullanırcasına sıkmış...) gerçekte yasa etkisiz kalıyor (Yazıları yazan bu adam!) ve atlıka-

rıncalardaki memurların (Bu mahvettiğim adamdır!) her bakımdan o kadar ilginç (Ne yapacak?), o kadar işbilir loncasına reform getirmiyordu!

(Sol kanattan, aşırı sol kanattan ve birkaç orta sıradan alkışlar.)

«Baylar, sağ kanatta her zaman ne idüğü belirsiz işçilerden çok (Herif kımıldadı.) ensesi kalın maden sanayicileriyle, Sigorta Ortaklıklarının kuşattığı (Ne cehennemde herifin elleri? Artık ellerini görmüyorum...) o altın zırhlı kalelerle düşüp kalkılacak... (Bir hareket yapıyor! Ah! Bırakmalıyım bu kürsüyü! Teresle konuşmalıyım! Kendimi savunmalıyım!) Yine de neden bana çatıyorlar? Üstü kapalı sözlerden, aşarız keserizlerden bıktım! Martin - Bobignon'a böyle demek istemiyor musunuz? O sizin ocağınıza incir mi dikti? Nerede? Ne zaman?

(Uğultular. Mırıltılar. Şaşkınlık.)

BAŞKAN. — Sayın meslektaşımız kendilerini yorgun hissediyorlar...

MARTIN - BOBIGNON. — Sayın Başkan, bana kızıyorlar!

SESLER: Hayır! Hayır! Konuşun!

MARTIN - BOBIGNON. — Dolaşan adam, işte orada, anlıyor musunuz? Mızraklı - kâğıdı var, kalemi var! Görüyorum onu. Meslektaşlarıma da sesleniyorum! İmdat!

(Kargaşalık.)

BAŞKAN. — Oturum sona ermiştir. Kürsüleri boşaltın!

Resmî Gazete böyle yazacak.

HEYECANLANMIŞ iki arkadaşınca konutuna getirilince, Martin - Bobignin bana olanı biteni, o sırada beyninin birden alev alev yandığını, gözlerinin karardığını, artık ne söylediğini bilemediğini anlatıyor. Yine titriyor.

— Korkunç şey! Siyaset hayatım mahvoldu! Yarın gidiyorum, ortadan yok oluyorum! Bu akşam, öteberilerimi ayarlayacağım. Kimseye eyvallah etmiyorum. Mobilyacıya telefon ettim. Ocak iyi çekerse, daire öğleyin boşalır.

— Ne? Şömine iyi çekerse mi?

— Hıhı. İçleri yakılacak tehlikeli kâğıtlar dolu iki gömme dolabımla bir sandığım var. Damda göreceğiniz dumana aldırış etmeyin. Hemen postaya vermek inceliğini göstereceğiniz mektupları almak üzere bir saat sonra çıkar mısınız yukarıya?

Bir saat sonra odasına çıkıyorum. Mektup, dosya, karalama destelerini ara vermeden şöminenin ocağına atıyor. Cehennemliklerle dolu önemli bir cenaze alayının kendisine açıktan bir iş yüklediği bir şeytana benziyor hazret. Bir insanın politik geçmişini, ateş sıcağı sıcağına temizliyor... Ateş, ne güzelmiş. Bir milletvekili dünyada kalorifere baş vuramazdı.

— İşte mektuplar.

Elime zarflar, ayrılış dilekçesini, Demirhaneler Komitesine bir mektup, bir bankaya bir mektup uzatıyor. Parayı geri çeviriyor.

— Tamam, diyor bana. Sen sağ ben selâmet. Hepsini temizledim. Şaraplı ekmek yiyen ilk Hıristiyanın o tertemiz ruhunu duymadayım. Mahvedilen insan tek başına öcünü aldı. Benden daha çoğunu isteyemez. Beni rahat bırakacak. Geçirdiğim acı dene-

mede beni desteklediğiniz için, sağ olun, dostum. Şunların içinden bir hatıra alıverin. Bu size, gerçekte, başkalarından daha rezil olmayan bir saf adamı hatırlatır...

Ne alayım? Besbelli bir resmî balodan yürütülme şu kaşıkçı mı? Bir 14 temmuz gecesi, temizlik ve güzellik ödülü kazanan bir kızın taç giymesinden sonra kendisine armağan edebildiği şu mavi kurdeleyi mi? İçinde Marianne'nın ne kolu ne bacağı olduğu ve güçsüzlüğünü böylece açık açık ortaya döktüğü korkunç modeli, şu cumhuriyet heykelini mi alayım? Yok canım! Bir sigara alıyorum. Bu bir politika adamından saklanabilen en güzel bir anıdır: Duman.

Odamda bir başıma kalıp ev uykuya çekilince, 'biraz ileri mi gittim yahu,' diye geçiriyorum içimden. Bu ipliği pazara çıkmış adam, ne olacak? İşsizler ordusunu mu kabartacak? «Ticaret işleri» ne mi burnunu sokacak?

Kralların geceleri böyle tedirgindir. Bunlar insanın Charlemagne'nın mezarına varıp yirmi dört mısra döktürebilmek istediği anlardır...

Oysa, tasalandığım için amma da eşekmişim! Her şey iyidir. Çünkü arabaya yüklenen eşyaların mahalleden uzaklaştığı ve Martin - Bobignon'un bana eliyle dostça acı bir eyvallah çektiği anda, iki kişi ona yaklaşıyor, şapkalarını çıkarıp hazrete şunu diyorlar:

— Ne söylediğinizi pek bilmediğinizi, yorgun, bitkin olduğunuzu gördük. Ille - et - Vilâine'den bir senatör sandalyesi vermeye geliyoruz size.

ON ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KOCASINI ALDATAN KADININ GERİYE
ÇEKİLMİŞ SINIRLARI - TAKSİDEKİ KOR-
SE - BOYNÜZLUNUN DOĞUŞTAN GE-
LEN ÖCÜ VE DUL KADININ UTANMASI;
AHLÂKIN ŞİMDİLİK NASIL KURTARIL-
MIŞ OLDUĞU.

VARSA, Bn. Cécile Builière'nin uygunsuz davranışı izin verilen sınırları aşacaktı. Ama, uygunsuz davranışı yoktu. Hiç bir ahlâk sözleşmesi bu işte dalgâ geçmemiştir. Ahlâk aslında bu konuda bir halt edemez. Otuz beşindeki bir kadın kendini verme sanatında böylesi bir ustalığa erişti mi, bütün Tıp Akademisi kadını hemen on sekiz parçaya bölüp içinde ne var ne yok bakmak zorundadır.

Acele mektup getirici küçücük garson yamakları, basınçlı havayla gönderilme mektuplar taşıyan yeni yetme telgrafçılar boyuna merdiveni tırmanıyor. Eski gravürlerde, tombul yanaklı âşıklar da aşk yatağından göğ'e doğru böyle zıplayıp dururlar işte. O geçerken evin içi, mantosuna sinmiş keskin bir kokuyla doluyor. Mantosunu çıkarınca ne olabilir?

Dün, bir taksi şoförü bana otomobilinde unutulmuş bir korse getirdi.

Parmaklarıyla durmadan burnunu silerek:

— Dün akşam buraya bir hanımefendi getirmiştim, dedi. Daha önce geledim...

Getirileni asıl sahibine vermek için aldım. Kır bekçisinin: Müzik kulübesinin yanında... şey bulunmuştur diye bildirmek için bir davul çaldığı k yc k yaşasın...

İlkin Bayan Lemol'e gazetecinin karısına baş vurdum. Ona bir mücevher kutusu gibi güzel, pembe, yumuşak, lastikli yeni korseyi gösterdim.

— Bir takside bulunmuş. Sizin mi?

— Hiç bir zaman böyle şeyim olmadı. Boyuma bakın. Neyse, reklamını yapmıyorsanız, bana verin. Morbihan'daki posta arabalarında bilet ilik eden bir teyzem var. Bayram armağanı diye göndereyim ona.

Aynı soruyu Marguerite Yvel'e, terzi kıza sordum. İyice tepesi attı.

— Korse mi? Ayol böyle şey taşımam ben! G  sler düşünce bunun gibi şey kullanır insan. Bakın!

Ellerini arkasına koyuyor. Ucuz bir ipek korsaj altında, yavaş yavaş olgunlaşan meyvelerle dolu bir sepete benziyor g  s .

— Ben, Papou'da, ne g  sler gördüm bilseniz! diyor. İnek memesi sanki! İri memeli kadınlar vardır, ellerinden gelse t rp leyeceklerdir memelerini. Geçen gün, bir kadının korsesinin şeriti koptu, olan oldu;  at!!! Yemin ederim size, « at!!!» diye koptu şerit. Koca Suzanne bize: «İneğe bakın be!» diye bağırdı. Herkes, kadının memesi bile, eğilip bakıyor. Hayır! Size yemin ederim ki benim değil bu korse...

— Aslında biliyordum, Matmazel Yvel, sizinle konuşmak için bir fırsattı bu. Odamın önünden çok hızlı geçiyorsunuz. Korkuyorsunuz benden sanki.

— Korkmak mı? Yoo! Hayır! Önceki yaşlı kadının korkutuyordu beni. Ama siz? İşyerinde helâl bir kapıcımız olduğunu anlattım. Kızların hepsi gelip sizi görmek istiyor.

— Gelsinler!

— Hem sonra beni alaya alıyorlar: Kapıcından ne haber? Güzel çocukmuş! Demek yavuklun! diye.

— Ya siz ne karşılık veriyorsunuz?

— Bana aşktan filan söz etmediğinize göre, yavuklum değil diyorum.

Doğru ya! Kızcağızın hakkı var. Ne duruyorum?

— Dinleyin, matmazel...

— Fransız Ortaklığı, lütfen? Kaçınıcı katta?

Ah! Sözümlü kesen mendeşur! Kapıcıların duygusal yaşantısı korkunç şeydir. Geceleri bile zil sesleriyle altüst olmuştur. Kuramsal olarak, kapıcı ancak ağustos ayında, bütün kiracılar deniz banyolarında oldu mu kafasını dinleyebilir.

Olan oldu. Büyü bozuldu. Fransız Ortaklığının müşterisi birinci kata çıkıyor, kâşanenin kuşu da beşinci katına doğru havalanıyor.

Şimdi, şu korse için, Bn. Builière'yi görmem, yalnız olduğu, kocasının bütün dayalı döşeli oteller önünde: 'Karım burada belki...' diye düşünerek yüreği yaralıca gezintiye çıktığı anı kestirmem gerekiyor düpedüz.

— Bayan Builière, size bir şeyim var...

— Biliyorum. Bir efendinin bana yollamak zorunda olduğu bir kutucuk.

— Hayır. Bu bir... Şey... Bakın!

Korseyi kendisine uzatıyorum. Bağırıyor:

— Aaa! Bunu ne kadar aradım. Bütün bir dola-bı altüst ettim. Kim getirdi?

— Şoförün biri. Bir takside kalmış...

— Bir takside mi? Vay canına, olur şey değil...

Şaşırmış davran, çapkın kızım! Keman kaşlarını ustaca çat! Beni tongaya düşürdüler, namusumu iki paralık etmek istediler diye külâhıma anlat! Seni anlıyorum. Şimdi, 'Beni bağışlaması için ona ne vermeliyim,' diye düşündüğünü biliyorum. Şuna da mim koyuyorum: Bir kadın yalan söylediğindeki kadar güzel değildir hiç bir zaman.

— Buldum. Modelini alsın diye arkadaşım Hélène'e verdiğim korse bu! Geri verecekti bana. Bunu o unutmuş olacak.

Öyle! Bayan Builière! Tam üstüne bastınız! Hélène arkadaşın çok kötü bir unutkanlığı bu.

— Korseden kocama söz ettiniz mi? Erkekler olup bitenleri o kadar dramlaştırırılar ki.

— Hanımefendi, bir kapıcı ustaca sır saklamak zorundadır.

— Hele sizin gibi, seçkin, kibar, ağzı sıkı bir kapıcı, sosyeteden bir adam olursa...

— Çok lütufkârsınız...

— Ben, bakın, başınızdan geçenleri keşfediyorum! Parlak bir öğrenim, anlı şanlı bir gençlik, sonra da sıkıntılar içinde yüzen ana - baba.

— Biraz öyle, hanımefendi....

— Biliyordum bunu. Sizi sık sık düşündüm. Sempati duydum. Bakın, ben de mutlu değilim. Builière bir baba, yalnız bir baba benim için. Aramızda yirmi yaş fark var. Eskiden ara sıra yine de bir kocaydı. Elindeki Rus paralarının suyunu çekişinden sonra iyice bozuldu. Bunun için, dostlarımızdan biriyle dışarı çıktığımı görüyorsunuz zaman zaman.

— Aman, hanımefendi, dışarı çıkışlarınız için bana verilecek hesabınız yok. Dedikodulara kulak asmam. Kiracılar başlarına buyruktur.

— Ah! Size benim için neler demiş olmalılar!

— Dikkat bile etmedim buna. Bana hiç bir şey de demediler sanırım.

Karşılık verirken, şunu geçiriyorum içimden: İşte güzel olmayan bir kadın. Erkekler nasıl da bu kadının çekiciliğine kapılmış bulunuyor? Onu, ufak tefek, incecik bacaklar ve pek iri kalçalarla oldukça biçimsiz buluyorum: Gözleri? Evet, gözleri: «Bir söz daha söyle, yatayım!» diyora benziyor hep. Ağzı? Evet, tam ayar ve olağanüstü verimle çalışan bir öpücük makinesidir ağzı. Ama yine de...

Ah! İşin sonunu bekliyorum! İzin istemiş olmak için, bana elini uzattı. El sıkışı, parmaklarının sizi sarmak, artık bırakmamak için takındığı bir incecik, hemen çok içten oluyoru andıran yumuşak bir şey.. Bu ne perhiz, bu ne lahana turşusu.

Gerisi düşünölsün! Kadın kısmında en tehlikeli şey, eldir. Ana - babalardan istenen eldir. Harcayan bu eldir, yazı yazan bu eldir; bu eldir bir tabanca çeken, bu eldir piyano çalan. Evlendikleri gün kadınlar da ellerini kesme geleneği yer etmiş olsa, erkekler, «oh be dünya varmış,» diyeceklerdir gerçekten.

Ben de, bu büyüye kapılıyor, bu eli gerekmediğinden çokça tutuyorum onda bir saniye. Ama, yumurta biçimi çerçevesinde, Fauvel teyzenin portresi, bana bakıyor işte oradan. Bu hain parmakları kendi çapkın yazgılarına bırakıp eğiliyorum. Bayan Cécile Builière de, silâhı omzunda bir savaşçı gibi, korse koltuğunda çekip gidiyor.

Pek kötü davrandığımı anlıyorum şimdi: Bu korseyi, aile başkanına, Bay Builière'nin kendi eline vermeliydim. Kral olarak, yetki ilkesini sıfıra düşürdüm. Bütün yasaları hiçe sayarak kadını özgür bıraktım. Kocasını aldatan kadını krallığıma kabul ettim. Vay canına! Suç ortağı oldum. Kesin yetki eğitimi güçlüklerle dolu bir spormuş demek.

Bay Builière'den söz edeceğim.

ALIN YAZISI istemedi bunu, Bay Builière sizlere ömür. Sanki zekice ölmek varmış gibi, inan olsun, bu adamcağız da hayvanca öbür dünyayı boyladı. Yıldırım-vagonlar için Yıldırımçekerler Ortaklığının hisse senetleri sahiplerinin toplantısında, bir sıcaklık değişmesinden değil, başkanın ateşli konuşmasından sonra, komisyon üyesinin, sermaye indirimi sonucuna varan hesaplara ilişkin raporu müthiş bir soğukluk yaratmış olduğundan, üşütmüş birden.

İnsancık, titreye titreye eve dönmüş. Yatağa yatmış. İki doktor gelip birer el vantuz çekmişler sırtına. Hemen o saat bir papaz efendi damladı. Sonra da, kuşkusuz, aile tablolarındaki geleneğe uygun olarak, karısı kendisinden özür dilemeye zaman bulamasın diye, hemen dünyasını değiştirmiş.

Kendisine sessiz bir saygı sunmak için yukarı çıktım.

— Zavallı adam! dedi karısı bana.

İnsanın, ölür ölmez zavallı sıfatına hak kazanması için, yaşamın bir zenginlik olması gerekiyor!

Aşağıya indiğimde, bir adam gelip Cenaze Levazımatları adına elime yirmi frank komisyon tutuşturdu. Ölenin giderayak sunduğu bu armağan coşturucu bir gelenektir. Kapıcı, mirasçılarının en önde gelenidir.

Cenaze törenleri Paris'te geleneksel tantanayla olur. Kapıyı siyah tüller doldurmuştu. Büyük harfle yazılmış «B.,» her geçene sanki şöyle dedirtmek içindir:

— Tüh! Sıram gelince buraya bir M..., bir P..., vb. oturacak.

Çünkü bu, kimsenin kurtulamadığı bir düşüncedir.

156 numaranın yola düzülüşü az daha yaman olmayacaktı: Buffard Baba'nın, üzerinde **En Hafif Bira** yazısı bulunan kahvesine bir kamyon gelmiş, fıçıları, teslim ediyordu. Cenaze arabasının üç metre ötesindeki bu güzel görünüş bana, bir Lyonlu olan Joséphin Souлары'nin yazdığı **İki Alay**'dan o ünlü sonneyi düşündürdü.

Yürürlükteki tarifelere göre ayarlanmış dinsel tören, ayrıca güzel oldu. Üç rahipten bir teki üzgün görünüyordu. Üç rahibin üzüntülü olması istenirse çok pahalıdır bu. Sönmeye yüz tutan kocaman bir mum vardı; sakristen,¹ mumu üç kere yakıp sonra

(1) Kiliselerdeki kutsal eşyaları koruyan adam anlamına.

gizlice omuz silkerek kendi haline bıraktı. Sonra hazır bulunanlar, kişisel yaradılışlarına yaraşır biçimde gupiyon'u¹ sallaya sallaya, öleni kutsadı.

İçinde, Builière - Morin ailesinin 1852'den bu yana sağlam bir anıtı bulunan Montmartre mezarlığına gittik. Uğurlayıcılar sırasında, gazeteci Bay Lemol'ün yanındaydım.

— Bu Builière korkunç bir servet bırakıyor, dedi bana. Maroc'da, milyarlarca hektar toprak. Dul karısı bunca şeyi har vurup harman savurmakta acele edecek. Kadının sürdüğü hayatı gördünüz mü?

— Hiç bir şey görmedim... Çok acı çekmişe benziyor...

— Acı değil, pişmanlık. Düşünüyorum da, bir gün beni bile merdivenlerde... Kıştırdı... Paçamı zor kurtarabildim... Asansör vardı bereket versin; yoksa hapı yutmuştum.

Nasıl? Aynı çatıda mı? Buraya temelli kancayı takmış Venüs! İşi güzelce yoluna koymam gerekecek. Krallığımda bu gibi gelenekleri hoş görmem uygun olmaz. Zemin kattaki tahtıma kurulduğumda, uyruklarımın kulağını bük müştüm.

Bu ara, kalabalıkta bir kaynaşma oldu. Taşıyıcılar, çelenkleri, mavi şeritler üzerinde zarif bir fiskelelerle düzeltirlerken, redingotlu bir adam öne fırlamıştı. Elinde bir zarf tutuyordu. Bir söylev bu; onu dinlemek için, gereken ağır başlılıkla ve ilgisizce toplanıyoruz. Çünkü ne diyeceğini önceden biliyoruz:

(1) Kiliselerde, kutsal suyu serpmeye yarayan eskilerin «abdan» dedikleri nesne.

— Yiğit dostum, bize bıraktığın pişmanlıklar, falan filan...

Ama, kazın ayağı hiç de öyle değil. Adamcağız bakın nasıl söze başlıyor tıpatıp:

— Bendeniz vasiyet yürütücüsü, noter, Metr Marodon. Merhumun son dilekleri gereğince, damgalarına el sürülmemiş olan şu zarfın içindekini sizlere okumakla onur duyarım.

Zarfı havaya kaldırıyor. Ortalıkta bir sessizlik var. Yenilik dediğin böyle olur. Mezarının ötesinden dostlarına bir elveda çeken şu merhumun, okuma görevini kimseye bırakmadığı, şu kendi kendinin cenaze töreni söylevi çok hoş şey. Metr Marodon okuyor:

«Dul kadınım,

Sevgili dostlarım,

Siz ki evimden kiliseye ve kiliseden, benden sonra, kapıya: Dolu diye yazılabilecek aile mezarlığına kadar eşlik ettiniz bana, sizlere yaşarken gizlemek zorunda kaldığım bir şeyi söylemek istiyorum: Sapına kadar boynuzlu bir adama mezarına kadar eşlik ettiniz.

Öbür dünyada, şen gönüllüler olarak kalmalarını göstermek için, neşeli müzik isteyenler vardır cenaze törenlerinde. Ben ise, yakamı kurtardığımdan, mezarımda şu yüce söz çınlasın istiyorum yeniden: Boynuzlu! Paul Bertin, Jacques Chagnière, Michel Adelat, Paul Berger, Simon Brühl, Pierre Benoît, Léon Vibert, Samuel Fleishmann, dostlarm! Başımın ucundasınız...»

Bu baylar, gerçekten, buradalar. Adları geçtikçe, midelerine bir yumruk yediler.

«Burada mısınız? diye okumasını sürdürüyor, *Met-re Marodon*. Pekâlâ! Siz, hepiniz, karımla yattınız. Bir yararı olsaydı, bunların tarihlerini verebilirdim sizlere. Sen, Paul Bertin, benden yirmi bin frank borç almaya geldiğin o akşam yedin bu haltı! Sen, Adelat, Deauville'de becerdin bu işi; sen de, Brühl, Biarritz'de bu oyunu oynadın! Öteden beri bunu bizlere söylemeye karar vermiştim. Ama, insanoğlu alçaktır; rezalet, sinir bunalımları ve evdeki hırgürler karşısında geri çekilir. Şimdi, artık hiç bir şeyden korkmuyorum. Bunu size söylüyorum. Paul Bertin, karımla yatışın bir yıl sürdü; Fleishmann, karımla cennet katına yükselişin topu topu iki gün sürdü...»

Bak hele! Bak sen şu işe! Toptan şaşkınlık arasında, anıtların arkasına sine sine ortadan toz olan üç efendi var. Adlarının geçmesini beklemiyorlar. İngiliz usulü kirişi kırıyorlar.¹ Guerchot ailesinin arkasında bir çevirme hareketi yapan iki aslan daha işte.. Kaçanlar yediye, sekize çıkıyor... Bu cenaze törenini unutmayacaklar!

Çelebiler bu defa midelerine artık yumruk yemiyorlar; nakavttırlar!

«Paul Bertin, Jacques Chagnière, Michel Adelat, Paul Berger, Simon Brühl, Pierre Benoît, Léon Vibert, Samuel Fleishmann! Dul karımı işte sizlere emanet ediyorum. Buradan başka yerde sizleri toplama olanağı bulamayacağımı biliyordum. Öte yandan, aceledir bu! Cé-cile'i sizlere bırakıyorum. Elinde yalnız çeyizi var. Ser-

(1) İngiliz usulü, giderken veda etmeden gitmek, «tüymek» anlamını taşır.

vetimin arta kalanı kiliseye gidecektir. Hepiniz sevgili-mi sevdiniz; sevginizi sürdürmenizi, onu kendi gözünüz-müş gibi korumanızı, duyacağı üzüntüyü azaltmanızı siz-den istiyorum; giderayak değil, vasiyetnameyle ilgili ha-zırlıklar için söylüyorum. Bu kadar topluca geldiğiniz için sizlere yine sağ olun derim...»

Metr Marodon yüzünü kuruluyor. Noterlik yaptığı sürece, bu kadar ağır bir görevi yerine getirmek zorunda kalmamıştır. Ölüp gidenin son dileklerini okumaya saygı göstermeseydi, ne yapabilirdi? Çıktığı taş basamaktan iniyor. İşte kendini yalnız buluyor. Evet, yalnız! Hazır bulunanlar, birer birer ikişer ikişer, tıka basa yenilip içilmeyen bir davetten İngiliz usulünce kaçılırcasına, ortadan toz olmuşlardır.

Dul kadıncağz da mı kırklara karıştı? Nerede dul dilber? İleride, çevresini saran iki çelebinin arasında, hızlı hızlı çıkışa doğru gidiyor:

— Yavrum, yalvarırım sana, ben buradayım...

— Ben buradayım!

Mezarlığın kapısında aptallaşıp kalan bekçi, bu bol peçeli kadına bakıyor; kadın sağa sola eğilip nöbetleşe konuşuyor:

— Olur, şekerim!.. Sağ ol, canım!

Lemol yanıma geliyor:

— Yahu, bu nasıl olur? Üzüldüm yine, listede ben de vardım. Noter denen şu hödük, Olga'nın gözlerini oyması pahasına mezarlıkta adımı avaz avaz bağıracaktı. İş yürümüyor. Geldik, görülmemiş bir öç alma biçimiyle karşılaştık! İnanılmaz şey! Baude-laire'ce! İçelim mi bir bira?

Lemol'de, bütün aşırı coşkular yakıcı bir susamayla belirtiyor kendilerini. Bira içiyoruz.

— Bu iş bu kadar gizli olmasaydı, döktürülecek iyi bir yazı çıkardı. En çok yirmi franga söyleyebilirim olanı biteni. Bu durumda dul kadın ne yapacak ?

Doğru. Dul kadın.. Doğru yola sokmak, aile bağlılığını aşılama istediğim, uslanması gereken dul kadın vardı ortada.

Çekip önden giden, karalara bürünmüş, sarışın, şu ufak tefek yavru. İçinde hiç bir şey.. Tek düşünce... Hiç bir şey bulunmayan şu kuş beyin...

Hiç bir şeyin olmadığı yerde, krallar haklarını yitirir.

Kamu görevi son bulmuştur.

ON DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ÇABALARIN GERİSİ - «TİCARET İŞLERİ»NDE BİR ADAM - VERGİ DAİRESİNİN KORKUSU - SAĞLAM MOBİLYALAR VE 1911 CORTON'U, YİRMİ DAKİKA İÇİNDE NASIL TERTEMİZ BİR İNSAN YARATIYOR.

VİCTOR - MASSÉ sokağı, 156 numaranın ilk katında, Fransız Ortaklığının müdürü, Bay Salandard, katakullilerini çevirmeyi sürdürüyor. Nasıl katakulliler? Bunu bilmek çok güçtür. Hesaba kitaba çok ihtiyacı oları savaş sonrası Fransası, hemen her yerde, «ortaklıklar»ın kurulduğunu görmüştür. Sözlükler ise, bu ortaklıkların durumuna bakıp hemen Sanayi, Ticarî, Ekonomik, Avrupalı, Malî, Merkezî, Taşınmaz Mal, Tarımsal diye taşıdığı bütün aldatıcı ve belirsiz sıfatları kondurmuştur. Bir daktilo kız belirmiştir; meşeden bir yazı masası, üç beş karton, bir giyotin kadar hafif kapaklı bir klasör; bunu da bir telefon aygıtı izlemiştir. İşte hepsi bu kadar. Bu kadar şeyle para kazanır insan. Liselerde hâlâ öğrenciler, - hele öğretmenler - olması şaşırtıcıdır.

Yakın zamana kadar, adamın biri takkecilik, ipek, çinko, kömür madeni işletmeleri ya da ziftli karton «iş»i ne bakıyordu. Şimdi, çöldeki birinin dediği gibi, adamcağız ticaret «işleri» yle uğraşılıyor.

Yine de etkili olacağım. Mezarları üzerinde şu zehirli mantarları büyütme cumhuriyetin nasıl işine gelirse, ben de en azından, Fauvel teyzenin krallığıma çizdiği dar sınırlar içinde, insanın namuslu kişilerden olmasını isterim.

— Bay Salandard, işte mektuplarınız.

Bay Salandard üzerine beş satır yazmaya değer kişidir: Pancar gibi yüzüyle tepeden bakan sırtı semiz, ufak tefek bir adamdır. Koyu kırmızı bir boyunbağı takmak, yeşil renk bir pardösü giymek, alacalı bulacalı gevşek bir yaka ve tozluklar kullanmakla zarif olunursa, zariftir hazret. Tozluğunda tek düğme eksik değildir! Başkalarıyla hırlaşmaya hazırdır, çünkü işler ancak böyle yürür.

Elimdeki, altı zarfı alıp bir bakışta bunların nereden geldiğini anlıyor. Şöyle ekliyorum:

— Size iki söz söylemek isterdim. Vergi dairesinden geldiler...

— Vergi dairesinden mi?

— Evet. Vergi beyannamemiz konusunda. Bilgi istediler benden.

— Bu adamların nezaketsizliği inanılmaz şey. Ne dediniz siz?

— Sizi görmeden bir şey demek istemedim. Olur olmaz bir söz korkunç sıkıntılar yaratmaya yetebilir. Beklemeyi tercih ettim. Siz ne yapıyorsunuz?

— Nasıl? Ne mi yapıyorum? Fransız Ortaklığının yaptığı şey mi? Aracılıkların aracılığı. İspanya'dan ayakkabılar alıp bunları Polonya'ya devrediyorum. Soğutulmuş domuzlar getiriyorum Çekoslovakya'dan. Sağlam durumda geldiler mi, bunları Haller'e satıyorum. Pis pis kokuyorlarsa, sıkı sıkı hacimleri-

ni küçültüp Rusya'ya gönderiyorum. Orada domuzlara bayılıyorlar. Geçen yıl yermantarları tröstü kurdum. Dün, Milano'ya hintyağı gönderdim; faşistler için. Önceki gün bir otomobile yirmi bin frank, bu sabah da bir gökdelen için kırk bin frank ödünç para verdim. Sosyeteden bir zıpıra Antoine tiyatrosunun bir bölümünü kiraladım. Mont Saint - Michel çevresinde bir gondol işi düzenliyorum. Değişik, hızlı bir diş fırçası yapımı üzerindeyim. Sıkışmış tüccarlara yardım ediyorum. Alman filmi ithal ediyorum. Polisiçeleri, Ulusal Savunma Bonolarını kırıyorum, panayırarda da ayda şu kadar taksitle inekler satıyorum. İşte bu kadar. Bugün için bu kadar.

— Bütün bunları yapıyor musunuz?

— Bütün bunları.. Tek başıma üstelik. Hepsi kafamdır. Daktilo mektuplarımı kendim yazarım; çünkü, makinenin gürültüsünün hoş olup beni oyaladığını sanıyorum. Vazgeçebilirim bundan. Her şeyden vazgeçebilirim. Monceau parkında, bir sıraya otursam, tomarla para kazanırım.

— Vergi dairesini ilgilendiren şey de bu. Bunun için geldiler işte. Ne kadar kazanıyorsunuz?

— Size göre, üç yüz bin frank kazanıyorum. Onlara göre, altmış bin.

— Tam söz konusu ettikleri toplam bu...

— Altmış bin frank mı? Bu benim bildirdiğim...

— Hayır. Üç yüz bin franktan söz ettiler. Ama, anlıyorsunuz ya, bütün bunları pek anlamadan söylüyorum size, dinlemedim hepsini. Şey... Şeyden... Söz ediyorlardı.

— Kaçakçılıktan mı? Hı! Çok önemli... Hatırlamaya çalışın... Peki, bir daha gelecekler mi? Eh,

öyle olsun! Görelim bakalım! Size ne dediysem... Evet, öyledir işte... Ancak ezberleyip kendilerine okumak zorunda kalacağınız bir pusulacık yazdırayım size.

— Eğer, iyi anlıyorsam, verdiğiniz yanlış bilgiyi doğrulamamı mı istiyorsunuz?

— Hiç bir şey bilmediğinizi söyleyebilirsiniz yalnızca.

— Bana olup biteni bir bir anlattığınıza göre, bu da başka bir yalan...

— Burada kapıcı diye bir casus olduğu söylenmeliydi bana.

— Tükürdüğünüzü yalamak mı istiyorsunuz? Dediklerinizi geri almak mı istiyorsunuz? Casusluk değil söz konusu. Söz konusu medenî haktır; sizin vergi olarak ödemeyeceğinizi başkaları ödeyecek. Öyleyse ben, yurttaşınız, vergi dairesine karşılık vermekte haklıdır. Ne var ki, bana hakaret eden bir kiracıyla tartışmayı sürdürmeyeceğim.

Elimle, kapıyı gösteriyorum. Salandard, pek üzüntülüce çekip gidiyor. Konuşmamız amma da kötü duruma döküldü! İnsanın pimpis diyesi geliyor. Hazret yine geri dönüyor.

— İkimiz de gemi azıya aldık belki. Biraz sonra bundan konuşuruz yine. Postamı yazdırayım, inerim. Beni bekleyebilir misiniz?

Ya! Görün işte; çok basit. Bu Salandard solda sıfır denebilir küçük dolandırıcının biridir.¹ Yalnız

(1) Büyük dolandırıcı demediğime dikkat edilecektir. Çünkü kimse tanınmasın istiyorum. Bu, ipucu veren bir roman değildir.

devlete karşı açıkça diklenmekle kalmıyor, üstelik çağdaşlarını da aldatıyor. Bir tefecidir. Bir ne idüğü belirsiz domuzlar ithalâtçısıdır. Kuşkusuz, yalnız beni pek saygıdeğer olarak kabul ettiği için de, hiç bir istek karşısında geri çekilmemelidir. Koca otomobili de bunun kanıtı. Bir insan çok iş yaptıkça, gerektiğinde amaca çok çabuk varmak için çok hızlı bir motor edinir.¹

Dairesini elinden alıp onu kapı dışarı edebilirdim. Telefonunu başka yere, feleğini şaşırان kurbanlarının daha bol olacağı, daha geniş bir konuta taşıyacaktı. Sonuç değişmiş olmayacaktı. Kendisini vergi dairesine bildirmek mi? Böylesi, kallesçe ve bana Maliye Bakanının bir teşekkür ziyaretini bile sağlamayacak olan bir uğraşıdır. O kadar da pis kokar ki vergi daireslerinin odaları! Dünyada hiç bir şey Fransa'daki bir vergi dairesinden çok sıkıntı duygusu vermez. Kal-kıp getirdiğiniz para, bir süpürge almak için beklenir gibidir hep.

Bunlar, artık değiştirmem gereken geleneklerdir. Martin - Bobignon artık her oyda içinden: «Kimseyi mahvetmiyor muyum?» diye geçirecektir. Dul bayan Builière bundan sonra sadık olacaktır. Neden Salandard bundan böyle namuslu olmasın?

İsa, ticaretle uğraşanları tapınaktan dışarı atmakta iyice haksız davranmıştır. Adamcağızlar başka yere gittiler. Sadece terazilerini ve sürüm fiyatlarını denetlemesi gerekirdi.

(1) Bu zamanda, bir «Citroën» e sahip olmak vicdanı bütünüyle rahat birinin işidir.

Salandard, elinde bir pusulayla daktilosunu bana yolluyor.

«Sayın Bay Milot,

Odanızda, kaş yapayım derken göz çıkardık. Bu akşam, lokantada, benimle yemek yeme zevkini bahşedin bana. Daha yeni boş kaldım. Arada bir çizmeden yukarı çıktıysam da, yine, her türlü anlaşmazlığın ortadan kalkmış olmasını isterim.

Daktilom, kabul ettiğinizi sizin adınıza bana bildirecek ve iyi ilişkiler eskiden olduğu gibi sürecek.

P. SALANDARD.»

Daktilo, karşılığımı iletiyor. Anlaştık. Saat yedideki postayı dağıtma işim bitince, Fransız Ortaklığının çağrılısı olacağım. Bu evden daha keyifli neresi var? Asma kat boş; sarışın dul, gezide acısını dindirdiğinden ikinci kat geçici olarak boş; Lemol çiftçi birahanelerde sürtüyor; tiyatro adamı gezide; Marguerite Yvel üç kuruşluk bir romana dalmış. Saat yedi buçukta kapımı kapıyorum. Bizim ahabap çavuşların, 154, 158, 123 ve 125'in kapıcılarının çok kasıtlı bakışları altında, Salandard'la birlikte yola çıkıyorum işte. Herifçioğulları kapılarının önünde, uğraşımı iki paralık ettiğimi saygınlığımı korumadığımı düşünüp duruyorlar. Kıskançlıktan da çatlıyorlar.

— Nereye gidiyoruz? diye soruyor, Salandard. Otomobili gönderdim. Uzak olmayan bir yer arayalım... Normandiya Han nasıl? Olur mu?

— Peki... Normandiya Hana gidelim...

İşini bilir pırzolacılar yemeklerini gerçekten eski bakırlar ve beyazlı kırmızılı kareli perdelerden

yapılma dekorlar arasında sunmayı becermişlerdir. Modadır. Buna, han, otel ve kahvehane denir. Tabaklar, piliçlerin kendisini çoktan bırakıp gittiği o sırsıklam aptal, çirkin ve ölümsüz horozu andırır. Küçük şarap şişeleri kaba sabadır. Ah! Bu şişeler, ne kadar kaba sabadır, hele tepeleme dolmamakta ne kadar kullanışlıdır ve içlerindeki nasıl da belirsizdir! Ortalık, insan hesabı çözmekte biraz zorluk çeksin diye fenerlerle aydınlatılmıştır. Sahte, uydurma, yutturma, Uluslararası Sergideki eski Paris, ekmeğini taştan çıkaran antikacı ve alçı eşyada gotik numarası dört bir yanı sarar. Patron da, orta yerde, sahnelemesinden göğsü kabarık, göz kırparak müşterilere: «Hıh! Bayat diye mi bozuluyorsunuz? Tam üstüne bastınız! Gidip görün balığı ve de tereyağını! Ne balık bugünün balığıdır, ne de tereyağı bugünün tereyağıdır...» der gibidir sanki.

Normandiya Han kendi biçimindekilerinin en iyisidir. Modaya uygun bir tıkımevidir. Burada tiyatro müdürleri, ayrı masa isteyen ağzı kalabalık insanlar, araya resmîlik, sezmeden de, orospuluk kata kata yuvarlanıp giden neşeli bütün bir sosyete bulunuyor. İçeriye girdiğimi kimse görmüyor. Salandard'ın ortaya çıkışı daha göze batıcı.

— Merhaba, Blum! diye bağıırıyor biri.

Salandard, yerine yerleşince bana durumu açıklıyor:

— Eskiden, adım Blum'du. Bu adda pek çok insan vardı, sıktı beni. Paris'te 13.216 Blum'uz. Ananın adı olan Salandard'ı aldım. Bunun için daha az çekiniyor herifçioğulları.

Başgarson, bir kurmay subay gibi, buyruklar

bekliyor arkamızda. Salandard ona buyruklar veriyor:

— Bugün, ne var iyi?

— Mantarlı ev böreği... Deauville dil balığı...

— Neymiş o Deauville dil balığı? İçi olduğu gibi temizlenmiş bir dil balığı mı? Kalsın...

— Sizin için bir yana keklik ayırayım mı?

— Evet, gelecek sefere ayırın bir yana keklik. Hadi bakalım... İki düzine Belon getirin... Limon, çavdar ekmeği... İki küçük alabalık... Yağa dikkat edin, olur mu?.. Küçük bir tavuk... Yağlı tarafından karaciğer... Sonra, görüşürüz. Uykuluk isteriz!

Başka bir uyanık yaklaşıyor:

— Azizim, ne içiyorsunuz? Bordeaux mu? Bourgogne mu?

Duraksamıyorum! Bourgogne olsun!.. Bourgogne!.. Ben dünyada Bordeaux içmem! İlâç şişelerine benzeyen o düz küçük şişeler istemem! Yaşasın geniş karnı aman ne kıyak diye avcu dolduran Bourgogne şişesi! Bu köhne dekor içinde, bir boşboğazlık yapıyorum:

— Bendeniz kapıcıyım. N'olur, Corton getirin.

Bıyık altından gülen Salandard:

— Sizin 1911 Corton'undan, diye belirtiyor. Bana da, bir yarım Vittel.

Ne? Yalnızca su mu içiyor? Demek «sudan caymayanlar,» zavallı Vittel suyu içicileri, bir lağım ağzı açarcasına bir şişe kapağını açan, eski tıpanın hafif direncini bilmeyen Evian - Vich maden suyuna düşkün mideler, hep aynı tarikattanmış. Ama, her şey durumu açıklıyor! Bunun için alım satım işlerinde yamandır! Kendisinde Amerikan ruhu ve içlerinden bi-

ri, telefona çağırıldığında, zorunlu olarak bu çağır-ya hemen: «Suyla! Suyla yetin!» demekten daha iyi hiç bir karşılık bulamayan o sert rejimli su severlerin sertliği var.

Krallar, çağrılılarına hep içki içirterek büyük şeyler kazanmışlardır.

— Bay Salandard, bu Corton şişesiyle beni baş başa mı bırakacaksınız?

— Azizim, ağzıma şarap koymadım hiç! Hiç içki içmedim. Yirmi yıldır! Öyle niyetlerim olsa...

Ama onda öyle niyetler olduğunu hiç sanmıyorum.

— Hadi! Bay Salandard, bir damla! Barışmamızı kutlamak için bir damla yalnızca. Vergi dairesine hiç bir şey anlatmayacağımı iyi biliyorsunuz...

— Öyleyse, bir parmak... Elimde daha imzalanacak (bana evrak çantasını gösteriyor) bir sürü belge var...

— Dokunmaz bu kadar şarap size... Bir parmak daha için.

Ona bakıyorum. Şaraba uzanıyor. Alabalığı yerken, kendilerini görmeden Crissac şatosuyla şatonun sahibesini nasıl satın alıp yine elden çıkardığını bana sayıp dökerken, şarabı kendi eliyle boşalttığını görüyorum. Kimseyi serseme döndüremeyen yakıcı bir güneşte kıvamını bulmuş, enfes Bourgogne, içine işliyor. Davranışları daha tatlılaşıyor, sesi daha az sert oluyor ve iri gözleri alışılmadık bir iyilikle sağı solu inciliyor. Az önce, istiridyeleri cıtır cıtır yerken, aynı adam mıydı bana şunu söyleyen:

— Ticaret işlerinde çok sert olmak gerekir! Bir metelik bir meteliktir...

İkinci şişe açılır açılmaz, şimdi bana şunları açılıyor:

— Gerçekten, iyi bir insanım ben. Beni tanıyınca bunu anlarsınız. İnsanlara el uzatmak hoştur. İnsan artık açlıktan ölmekten korkmadığına göre, para neye yarar, sorarım size! Bana on bin franga ihtiyacınız olduğunu söyleseydiniz, verirdim size! Para, bakın, söylüyorum size, para, başkalarına bir zevk verme aracıdır!

İkinci enfes Corton şişesi de dibini buldu.

— Bay Salandard, içinizde bir iyilik cevheri olduğunu sandım hep. Yalnız, işler...

Sorgun ağacından yapılmış küçük bir beşik içinde üçüncü Corton şişesi doğdu. Bu yavruya göz kulak olalım!

— Yok canım, buna inanmayın! İşte! Evrakımı önünüzde imzalayacağım; açıkça göreceksiniz.

— Birazdan! İçkilerden sonra...

— Elbet! İçkilerden sonra... N'olur, kaldırın masadaki şişeleri!

Cenneti böyle daha iyi kazanabilen, keskin papazların kendilerini kaptırdığı şu renkli içkilerden getiriyorlar bize. Salandard beklemiyor. İlk Bénédictine yudumunun ardından ikinci Corton yudumu geliyor hemen.

Bir gülümsemenin, bir sevginin, herkese karşı duyulan aşırı bir iyiliğin çevre yanı sardığı anda ise artık kendinde değildir hazret. Onda, Blum'un bütün izi yok olmuştur. Annesi Bayan Salandard gibi, Salandard'dır. Vergi dairesi sorunu ağza bile alınmıyor artık. Bu kadar erkek bir adama kim karşı koyabilirmiş?

— Evet, dostum, buna inanılmasını yürekten isterim. İşte, ıvır zıvırım. Önünüzde imzalıyorum. Sonra, bana bir erkek adam olup olmadığını söylersiniz.

Çantasından, altı mektup çıkarıyor. Normandiya Han boşaldı hemen hemen. Müşteriler, Normandiya'da frangın düşmesi, bir de eskiden hancıların ne kadar kazandığını hesaplama konusunda kesin kavramlar edinerek çekip gittiler.

Şimdi Calvados'un, Bénédictine'le Corton'un tam uyuştukları anda, ben de, Salandard'ın monoloğunu hayran hayran dinliyorum.

— Bak, dostum! Varenne oğluna... Varenne'e... Kamburlara çukur somya satan büyük mağazaya yazdığım bir mektup işte... Ninesinin mirasına dayanarak, küçük Varenne elli bin frank istiyor bendenizden. Hey dünya! Çocuk, tanıdığım domuzlara baş vuracak, herifler eline yirmi beş bin verip yüz bine imza attıracaklardı. Oysa ben, elli bin frank verip yüzde sekiz faiz istiyorum kendisinden. (Bir kalemde iki toplamı düzeltiyor.) İyi mi kötü mü?.. İşte, bakın, ikincisi... Bir icra memuruna mektup... Bana yedi bin frank borcu olan sersem salak bir köylü için... Bakın, «Haczedin!» diye yazmış daktilo. Oldu! Düzelteyorum bunu... Şuraya, «Haczetmeyin...» diye kondu-rup alta da, «Üç ay süre..» sözünü ekliyorum. Fransız Ortaklığının yaptığına bakın! İşleri bakın nasıl yoluna koyuyorum! Grivolas'ın ödenmiş bir poliçesi... Kâra mara bakmadan, vazgeçiyorum bundan... Nasıl, inanıyor musunuz?.. Kötü Salandard... Anasının gözü Salandard! Bakın, bana teklif edilen en güzel iş işte belki bu: Meudon'da parsellenerek satılacak iki yüz hektarlık yer. Buraya yalnız ahşap inşaat yapılabilir;

Çünkü toprağı berbattır. Sümüklüböcekler dadandı-
ğından üzerinde artık hiç bir şey yetişmez. Bu da bit-
ti! (Mektubu yırtıyor.) Karşılık bile vermiyorum!
Ben namuslu işler yaparım!

Oğlunuzu Yehova'nın yolunda gördüğünüze gö-
re, yumun gözlerinizi, Blum baba! Doğru! Mektuplar
imzalandı, damgalandı, içlerinde bir tek cümle yok ki
güzel bir davranış sayılmasın!

Tamam! Harikulâde! Olmaz olmaz dememeli!
Yarın, Corton artık ancak uçup gitmiş bir duman
olunca, Salandard'ın şöyle diyeceğı kesindir:

— Ne yaptım yahu? Fitol gibi sarhoştum! Altı
yüz bin frank kaybettim!

Ama bu akşam, Fransız şaraplarının yardımıy-
le, bu güzel sonucu elde ettim, hiç değılse. Fransız Or-
taklığı bundan sonra da milyonlar kazanabilecek, Po-
lonya'ya muz kabuğundan ayakkabılar gönderebile-
cek, gücü yeterse hanedan şatoları satın alabilecek ve
borca batırılmış beyzadelere indirimli olarak içleri sa-
man dolu timsahlar okutabilecek, yaşantısı boyunca
içinden buruk bir zevkle şöyle geçirecek:

— Evet! Güzel zamandı! Tertemiz olduğum ge-
ceydi...

Yirminci yüzyılda, bir gecede daha çoğunu iste-
mek, kuru sıkı atmak olurdu bir kral için.

ON BEŞİNCİ BÖLÜM

GÜZEL SANATLARI KORUMA - VİYA-
NA TİYATROSU'NUN AÇILIŞ TÖRENİ -
BOŞ VESTİYER - KÜRKLERLE REKLAM -
SORGU YARGICINA VERDİĞİM CESUR-
CA KARŞILIK.

FAUVEL TEYZEM ünlü mektubunda, «Güzel Sanatları koruyacaksın,» diye yazıyordu.

İşte bu ara, tiyatro adamı Jean d'Arvor, süngüsü iyice düşük, geziden yeni döndü. Yüklerini Nevers'deki bir otelde bırakmak zorunda kalmış ve bunlar André de Lorde'un korkunç dramının avadanlıkları, yani kafatası parçaları, kırmızı boyayla boyanmış testere, mukavvadan baldır kemikleri olduğundan bavulları açınca bir tuhaf oluvermiş otelci.

Bin dereden su getirdikten sonra bana:

— Talihsizliğe uğradım. İyi gitmedi hiç bir şey. Her yere bir sirkten sonra gidiyordum. Angoulême'de, geveze bir düzenbazın öğütlediği ıssız bir yere düştüm. Herifin çenesi öyle kuvvetliydi ki, baş oyuncum onu ısıtip hemen Carmel'e girmeye karar verdi. Grenoble'da, jönprömiyerimin sesi kısıldı. Bacaklarını testereyle doğrarken, korkunç cıglıklar atması gerekiyordu dramda. Artık, düşünün! İkına sıkına:

«İmdat!» diye mırıldanabiliyor, salon da: «Bağır ulan! Hadi be, bağırı sana numaradan!» diye çınlıyordu. Sonunda, topladığımız bilet paralarını geri vermek zorunda kaldık.

— Mektuplarınızı alın, Bay d'Arvor! İçinde en azından sekiz icra kâğıdı var. Boyuna para istemeye gelen kişilerin sayılarını önceden kestirebilseydim, şuracığa: «Bay d'Arvor gezide!» diye bağırarak bir papağan oturtmaya zaman bulurdum. Şimdi döndüğünüzü söyleyebilir miyim?

— Hayır. Hiç bir şey demeyin. Çekip gideceğim. Yedi bitirdi tiyatro beni. Düşünün, yirmi yıldır, iki gece rahat uyumadım. Bir oyunu prova etmek, gelin diye seyircinin başına ekşimek, sanatçılara paranızı yarın alırsınız diye hep aynı mavalı okumak, bir yaşama değil. Tiyatroyu bırakıp yabancı ülkeye gidiyorum.

Adamcağız parça parça olmuş bir kukladır. Kafası karmakarışıktır, içi temizdir, üzerinden hiç ışık yüzü görmeyen mantarların o aklığı dökülmekte. Bununla birlikte, kusursuz, olmaktan çok, kibar. Toplumsal sınıfın güzelliğidir bu. Göbek almış yürümüşse bile, kalıp gibidir pantolon.

«... Güzel - sanatları koruyacaksınız,» dedi Fauvel teyze ünlü mektubunda.

— Bay d'Arvor, artık sizi anlamıyorum. Siz ki bana, üç aydır, hiç üzölmek gerekmediğini, insanın Paris'te bir tiyatrosu oldu mu her zaman para, parası da olunca her zaman bir tiyatro bulacağını anlatıp duruyordunuz. Turne tamam; ama, Paris kalıyor size. Bir başarıya ulaşmalısınız, tuttuğunu koparır insansınız.

Sözler, şurup gibi sözler akıtıyorum kulağına :

— Elinde sahneye koyucular bulunan, sizin gibi bir yönetici, her şeyin altından kalkar! Ha gayret! Herkes çok memnun olacak! Dört tane yıldız sanatçı, küçük bir tiyatro, sıkı bir oyun.. Bunlar bulunması zor değil. İnsan yağmurlu bir yazı sezebilir.. Hadi! Hadi! Cesaret!

Onu yine kendine gelir görüyorum. Bakışı bir afiş rengi aldı birden. Düşler, bir sincap gibi dört dönüyor şimdiden kafasında; tiyatro insanların görkemli düşü.. Kapıda yirmi araba, oyunun üç yüzüncü oynanış şenliği, localarda çiçekler ve Fransız Akademisi üyesi Du Blair'den gelen bir telefon:

«Sayın müdürüm, elimde size göre üç perdelik oyun var...»

— Haklısınız! diye gürliyor d'Arvor, büyük işler çevirebilirim daha. Moralimi yeniden yükselttiğinize çok iyi ettiniz...

Yüreğine su serpilmiş, sapsağlam, çekip gidiyor. Ah! Güzel sözlerin hep haklı olduğu canım uğraşı! Kafasında tatlı bin bir tasarıyla ve Paris'te, her zaman kiralık bir tiyatro bulunacağından, bu defa başarıya ulaşmaktan güvenli, çekip gidiyor.

Akşam döndüğünüzde, turnayı gözünden vurmuştur.

— Tamam, diye bağırıyor bana kapıda. İki aylığına Viyana Tiyatrosunu tuttum. Suzy Margaine'le André Roussi elimde. İkisi de yıldız sanatçı olma sevdasında. Hiç değilse bir iş bulduğuma eminim şimdi. Yarın sabah, sahneye konacak oyunu, Cétanski'nin

aşna - fişnalı, hafif, biraz da pis bir güldürüsünü bana okumak zorundalar.

— Şey... Paradan ne haber? Ortak filan buldunuz mu?

— Hayır. Birer birer dökülür hepsi. Ortak dediğiniz ancak gazetelerdeki bir ilânla yakalanan garip bir hayvandır. Bakın işte. Yarın çıkacak.

«İlginç yönetimiyle tanınan sayın Jean d'Arvor, kendine içten bağlı bir sanatçılar topluluğunun başında Viyana Tiyatrosunun müdürü oluyor. Yakında güzel suareler göreceksiniz.»

— Bu ilân çıktı mı, kasayı açacağım. Ortak, bir gün sonra ufukta belirir. Kendimi kapıp koyverdiğim için amma enayiymişim! Bay Milot, genel prova için size bir loca vaat ediyorum.

— Sağ olun. Alıştığım bir locam¹ var.

Şu an beş gündür, d'Arvor, dört bir yanda dolaşmanın keyfini sürüyor. Bir limuzin² kiralamış, sanatçılarla sarmaş dolaş, içine kuruluyor. Küçük yayın kovası da her sabah milletin başına şu yolda bir bildiriler suyu boşaltıyor:

«Viyana Tiyatrosu kesin olarak 15 mayısta Bay Cétanski'nin üç perdelik güldürüsü, MER-MER KALÇALAR'la perdesini yeniden açacağından B. d'Arvor 14 Mayıs tarihini çağrılı genel provasına ayırıyor.

(1) Fransızcada, «loge» kelimesi hem «loca», hem de «kapıcı kulübesi» anlamına gelmektedir.

(2) Kupa arabası biçiminde, yandan camlı, kapalı otomobil demektir.

André Roussi, Suzy Margaine! Suzy Margaine, André Roussi! Artık Bütün - Paris'in Viyana Tiyatrosunda ezilmesine kıl payı kalmıştır.

Sokaklarda Aşırı Özgürlük Birliği güldürünün başlığından heyecanlanmıştı. Viyana Tiyatrosu, yeni oyununu bu başlıkla açıyor: MERMER KALÇALAR. Hemen söyleyelim ki, bu başlık semboliktir yalnız.»

Tiyatro dünyasında - bunu Lemol'den öğreniyorum - bu biçim açılış çene açtırıyor. Ne oyundan kuşku ediliyor, ne de rol dağıtımından. Yalnızca d'Arvor'un böyle nereden para bulabildiği düşünülüyor. Aşağıdaki bildirinin yayımlandığı akşama kadar onu sıkıştırıp duruyorlar:

«Matmazel Viola, Viyana Tiyatrosunda başrolerden birini oynayacak. Bu yeni Güzellik ve Çekicilik Kraliçesini Paris hemen kutsayacak. Bilinmeyen bir yıldızı bulup kendisini sanat göğüne yerleştirmesini bilen müdüre başarılar dileriz.»

Bu defa iş anlaşılıyor. Matmazel Viola'dır parayı veren. Tiyatro MERMER KALÇALAR olarak değil, ALTIN KALÇALAR diye afiş bastırmalıydı.

Genel prova akşamı da gelip çatıyor. Prova, gerektiği gibi, «eleştiriye saygı» yla açıldı, sonra II. perdedeki dekor yüzünden aksama oldu. Bildiri güzel olmuş. Millet itişip kakışıyor. Otomobiller gelip avcının yakalayamadığı gözler kamaştırıcı çağrılılar boşaltıyor kapının önüne. Alabildiğine kürk! Müceverin bini bir para!

D'Arvor vestiyerin önünde. El sıkarken, özür diliyor:

— Salonda sıcaktan patlayacaksınız. Baştan savma yapmışlar kaloriferimi. Durdurmanın yolu yok...

Bu bir gerçek. Burası dayalı döşeli güzel bir saloncuk değil; denebilirse, bir bebek koğuşudur. Makayajlarıyla sanatçılar, insanlardan daha az kıpkırmızı kesilecekler az sonra.

Üç tık - tık işitiliyor... Biraz hava getiren perde kalkıyor... İlk tık'ta oyuncular kendilerince: «Oh!» diye rahatlıyor. Oyun başlıyor sonra da; yani, bir operet ülkesinde, bir parkın dibinde bulunan mermerden heykel gibi âşık genç bir prens, nikâh kıyan kocamış bir kral, Parisli hoppa bir kadın, entrika ve cezaevlerinin gece gündüz çalışmak zorunda kaldıkları bir diyalog.

Bütün - Paris bunu olağanüstü bir sabırla dinlemekte. Geç kaldıkları için üzülmüş numarası yapacak kadar kibarlık taslayan insanlar.. Yanındakilerine eleştirmen olduklarını göstermek isteyen eleştirmenler, kendi programlarınca not almış gibi yapıyorlar. Bu hafif işkence yirmi dakika sürüyor. Ve perde kapanıyor. Bir âdil davranılsaydı, perdeyi indiren makinistin de selâm vermeye gelmesi gerekirdi; afezinlerin dörtte üçü çünkü onundu. Yazık!...

«... Güzel Sanatları koruyacaksın,» dedi Fauvel teyzem ünlü mektubunda...

Ne demezsiniz! Pis pis sözlerden, kara çalmalardan, kıyasıya suçlamalardan ve şakalardan anladığım şey düş gücümü aştığından, perde arası dinlenmede sanatçıları korumak zorundaydım. Cétanski pek şımarmışmış... Oyunlarını Malmaison'da yazıyormuş... Roussi bu sabah tokat yemiş... Sirtında bir

timsah derisi ve dizlerinde çibanlar bulunan Numberger'nin parasıyla geçiniyormuş Viola... Oyun, Cétanski'nin değilmiş, onu rıhtımlardaki kitapçılardan satın alan genç Bernard'ınmış oyun... Tanrı'm! Oyun onları sıksaydı, çekip gidebilirlerdi bu adamlar! Ama hiç biri düşünmüyor bunu. İkinci bir kurban takımı bekleyen Romalılar bu kafada olmalıydılar.

— Eee? diyorum d'Arvor'a; yürüyor mu iş?

— Yürüyecek, diye karşılık veriyor. Yüzünde yırtıcı bir gülümseyiş var.

Sonra beni bir kapının önüne çekip çabuk çabuk konuşuyor:

— Vestiyerde pardösünüz yok mu? İsabet! Çünkü öcümü alacağım! Ah! Domuzlar! Yirmi yıl! Yirmi yıldır bana bu oyunu oynuyorlar! Bu sefer gösteririm onlara, gösteririm onlara! Bana bir başarı kazandırmak istemediler ya, dünyanın kaç bucak olduğunu gösteririm onlara!

Gizli (Tanrı'm, kime gizli) bir kapıdan tüyüyor, ben de yeniden perdenin o sırada açıldığı salona giriyorum. Matmazel Viola'nın kalçaları sahnede. Herkes, dikkati gerektiren kalçalara bakıyor. Çifte dürbüncükler, usta yapımcıların hep aynı anda çift kış, çift göğüs, çift kalça görebilsinler diye çift yaptıkları çifte dürbüncükler, baraj ateşlerine hazırlanıyor. Erkeklerin yüreğinde uyuklayıp gözlerini hep kadınların yüreğinde açan domuz, önceden kestirilemez bir homurtuyla gösteriyor kendini. Konuşmalar olmasa daha iyiydi. Ama oyunun bir de diyalogu var; bilmem hangi cümle hafif bir uğultu yaratıyor.

İşte bu ara... Hop! Elektrik sönüyor. Her yerde,

sahnede, salonda ve koridorlarda. Birkaç yardım lambası var ama, bunlar ancak birbirine çok yakın yüzlerdeki üzüntüyü çoğaltıyor. Sahnede bulunan Roussi, yaklaşıyor, bir kibrit çıkıp durumu açıklıyor:

— Bayanlar, Baylar, bir sigorta atmış...

Bu arada bir ses onun konuşmasını kesiyor:

— Vestiyer!

Yüzlerce ses, durumu ne kadar iyi anladıklarını göstererek çığlığı yeniliyor:

«Vestiyer!» Kürkler, samur kürkler, şensil kürkleri, kül rengi küçük küçük şeyler, yüz altınlık sorguçlar! Adam nerede? Topu diken şu d'Arvor, yine hafif çapta bir dünyalık yapmanın yolunu buldu! Vestiyer! Vestiyer! Vestiyeri kurtaralım! Erkekler saldırıyor! Önce kadınlar, pençe atıyor! Böylece, Nuh'un gemisinden çıkarken, hayvan derilerini tartışma zorunda kalıyorlar.

Sahnede, kibritiyle parmaklarını yakan André Roussi:

— Ne oluyorsunuz canım! Seyredelim! diye yalvarıyor.

Seyredelim mi? Seyirciler de tam seyretmek istiyorlar. Öteberilerinden kalanı görmek istiyorlar! Biletlerinin numarasını ezberleye ezberleye ilerliyorlar. Kalabalıkta, karanlıkta, yine bir çığlık kopuyor:

— Çalmışlar!

Çalmışlar! Vestiyer bomboş. Yer göstericilerle kapıcı alışverişe yollandığından, d'Arvor en iyisini, beş milyonluk kürkle kuştüyü kadar bir şey alarak, seçimini yapmış. İnsancık, 'tiyatro elbiseleri'ni al-

mak için, acele etmeden iki taksi getirtmiş. Her şey tamam olunca da, sepeti indirmiş, şoförlere bir adres, kuşkusuz, önceden hazırlanmış bir adres vermiş, sonra da olan olmuş. En sonunda açılan elektrik altında dünyası başına yıkılmış elli kadın, bir de: «Rezil! Adi herif!» diye gürleyerek bastonlarını sallayan iki yüz erkek var.

Yönetim odasında in cin top oynuyor. Kulislerde, doğadan daha gerçek sinir bunalımları. Kaldırımında, salonda bulunan kendi yağmurluğu da yürütüldüğünden, bağırarak bir polis komiseri:

— Kimse dışarıya çıkmasın! Bu işte kasıt var! Üzerlerimizdekini vestiyere verelim diye salon alabildiğine ısıtılmış. Hiç bir elektrik arızası olmadı. Sadece, vurgun vurmak için söndürüldü ışık.

Sırtımda, d'Arvor'un benden aşıramadığı, o pek sade pardösümle dışarı çıkıyorum. *Comoedia*'nın bir muhabiri not defterine kadın şeyircilerin neler yitirdiklerini çiziktirmeye başlıyor. Şunu duyuyorum:

— Benim, bir ermin mantom!.. Benim, samur bir kap'ım!.. Benim...

Hepsinin samur kürkleri varmış!

On dakika sonra, Victor - Massé sokağına varıp hemen beşinci katın kapısını çalıyorum. Kimsecikler yok. Yeniden aşağıya iniyorum. Odanın kapısının altından atılmış, çalakalem yazılma bir mektup var. Hemen imzaya bakıyorum: D'Arvor...

«Gidiyorum. Yukarıda bıraktığım birkaç parça şeyin satışından sağlanacak para, Viyana Tiyatrosunun meteliğe kurşun atan personeline verilsin isterdim.

Beni suçlamayın! Genel provaların çağrılıları, bana sekiz kere bir oyunu sabote etme darbesini indirdiler. Bana oyunun beş para etmediğini söyleyeceksiniz. Bir neden değil bu. Tam tersine... Acımış olmalıydılar. Acıdılar da çok defa.

Polis gelecek. İstedığınızı söyleyin. İntihara inandıran bir mektup bıraktım yukarıda. Anlıyor musunuz? Deliye dönüp hırsızlık ettiğimi anlar anlamaz, kâğıtlarımı düzenlemek için daireme gelip sonra suya atmışım kendimi. Konuşabilerseniz konuşun.

Şimdi, rahat olun! İlk kızgınlık anı geçince, genel provadaki bütün kişiler reklamın sevinçlerini tadacaklar. Kendilerinden bir şeycik almadıklarım bile çok güzel şeyler kaybettiklerini söyleyecekler.

Sizi çok kibar bir kapıcı olduğunuz için selâmlarım. Elveda.»

DOĞRU. D'Arvor'un hakkı vardı. Ertesi günün gazeteleri şaşırtıcı demeçlerle doluydu. Şu kadınlar, yarışircasına en parlak şapka, en bulunmaz kürkler çaldırdıklarını öne sürdüler. Bu iş, düzeltmelerle, kılı kırk yararcasına değerlendirmelerle, «Viyana Tiyatrosu hırsızlığında güzel atkısını yitiren sevimli şarkıcımız» ın resimleriyle iki gün sürüyor. Adı modaya karışan sevimli şarkıcı, Palace'a kapılanmıştır. Kürkleri ise piyasayı hızlandırıyor; çünkü, hepsi yerine konmalıdır. Bu güzel omuzlara kondurma hakkını elde etmek pahasına, güzel, yeni mantolar sunmakla feleğini şaşıran baylar da var.

Aslında, d'Arvor'un büyük kötülük yapmadığını

düşünüyorum. Adamcağız, bir anlamda, ticareti ilerletti. Hangi ticaretten söz ettiğimi iyi biliyorum.

Bunun üzerine, kapımın altına attığı mektubu parça parça ediyor, yakıyor, unutuyorum. İki gün sonra da sorgu yargıcı bana:

— Kapıcı efendi, sizin düşünceniz ne?

Diye sorunca, şu karşılığı vereceğim:

— Sayın yargıcım, intihar ettiğini sanırım...

Fauvel teyzem bana, Güzel Sanatları korumamı söyledi çünkü...

Çünkü çağımızda Güzel Sanatların nerede sona erdiği tam anlamıyla bilinmiyor...

ON ALTINCI BÖLÜM

ÇABALARIMIN GERİSİ - BİR GENÇ KARI
KOCANIN İÇLER ACISI BOZUŞMA-
SI - KIRILAN KAP KACAKLAR - BİR KÖ-
PEK GELİP NASIL DA DÜZELTİYOR
HER ŞEYİ.

BURADA okurun şunu dediğini işitiyorum...

— Bu ev de ne evmiş yani? İçinde sırf hödükler var! Adsız bir kişiden gelme ilk gözdağı üzerine korkuya kapılıp hemen tozutaacak kadar içi çıfıt çarşısı bir milletvekili! Bir akşamlık namus, kendisine bir yığın namussuzluktan daha pahalıya oturan o biçim uygunsuz tüccarlık! Boynuzlu, ancak öbür dünyayı boylayınca horozlanmaya karar verdiği için de iliğine kadar boynuzlu bir koca! Sorgu yargıcının, görevini kötüye kullanma ve dolandırıcılıkla o saat suçlayabileceği bir tiyatro adamı. Bu ev de ne evmiş yani?

Havaların sıkıntısı, bir gazetede onu iyi düşünebilen bir eleştirmen olmaya zorlasaydı, okuyucu işte şöyle ekleyecekti:

— Anlıyor musunuz yazarın gizli niyetini? Yıkıcı adamın biriymiş. Daha gönlü yüce basit kişiler, namuslu vicdanlar ve birbirini seven karı - kocalar bulunduğunu bilmiyor sanki! Büyük romancı Henry

Bouteille'in pek keskin bir ustalıkla çizdiği gibi güzel, gerçeği, iyiyi kulak arkası eden bu zavallı oğlana acıyalım!

Oysa, öyle değil kazın ayağı! Bunu ben bile bile yapmadım. Victor - Massé sokağının 156'sı bayağı bir yerdir. Burada yaşayan milletvekili, Palais - Bourbon'un durgun suyunda: kıyı kıyı dolaşan öbür beş yüz evcil kuştan daha kötü değildi. Kocasını aldatan bir kadın vardır; ama, koca evde, ona benzer başka bulunmuyor. Bu, saygıyadeğer bir ortalamadır. Burada bir işadamı dalavereler çeviriyor; yaptığıнын ne demek olduğu iyice bilinmekte. Tiyatro adamı, evet, bir zavalılıktır tiyatro adamı. Ancak, bu dünya sırf onunla ilgili özel bir ahlâk yaratmıştır. Küçük terzi kız Marguerite sapına kadar namusludur; sevdalılar kahvesinde Buffard Baba, Berquin'in¹ bir kahramanıdır; Lemol çiftine gelince, Lemol çiftine toz kondurmak için neden yoktur.

Evet. Bir şey var söylenecek. Bir haftadır gerçekten çok hırgür ediyorlar. Bu hırgür, çarşamba gününü anlı şanlı bir bildiriyle başladı. Gece saat on bir sularında, Lemol penceresini açıp:

— Komşular! Bu kadın artık beni sevmiyor! diye bağırdı.

İki yandan karşılık verildi. Sağdan:

— İyi olmuş, taş arabası! diye ses geldi.

Soldan da:

— Ananızı eşek kovalasın! dendi.

Her kafadan bir ses çıktıktan sonra da, ortalık sus pus oldu.

(1) Bir Fransız yazarıdır (1747/1791).

Ertesi sabah saat sekizde, yaka bağır açık, saçlar darmadağınık, yüzüme bağıra bağıra sokağa fırlıyordu Lemol:

— Kendimi gidip suya atacağım. Bıçak kemiğe dayandı...

İki dakika sonra da Olga Lemol, o biçim bir sabah giyimiyle merdivenden inip bana şöyle soruyordu:

— Rezil herif, ne cehenneme gitti acaba? Beni üzüntüden çatlatacak!

Öğleyin, elde bir istakoz, bir şişe şampanyayla bir karnabahar, mutlu, geri döndüler. Saat ikiye doğru, saldırı yeniden başladı. Bir tokat sesi, seçme birkaç hakaret ve boğazlanan bir domuzun bağırışları duyuldu. Saat dört sularında, yerel hafif bir saldırı, kırılan iki bardak. Saat beşe doğru, yelik Lemol karışıklık arasından merdivenden geri çekiliyor, gözünü tutarak sokağa çıkıp kuşkusuz, bir birahane, ilerlemeye hazır mevziler alıyor. Akşam konuta dönmüyor. Sabahın yedisinde Bn. Lemol, elinde bir bavulla aşağıya iniyor. Bana:

— Deli herif dönerse, bizimkilerinin yanında-yım, diyor.

Tam bu ara Lemol beliriyor.

— Vay! Vay! Yolculuk mu var? diyor. Şu Bavula neler doldurdun, göreyim ilkin! Gidin, hanımefendi; bu sizin bileceğiniz iş. Aile yuvasını bırakıp gitmenizi tespit ettirmek için dava vekiline gidiyorum; her şeyi gözden geçireceğim. Ancak bundan sonra alıp götürürsünüz...

Girişte bavulu açıyor ve bir bitpazarı esnafı gibi bütün içindekilerini ortaya çıkarıyor.

— Sabah uyanıp işime gidebilmem için gerekli olan şu çalar saati.. Kendi elimle Biarritz'den satın aldığım şu koca vazoyu ve on iki sofraya takımıyı iyice kirleten kepeyi, şu, ölüsü kandilli şeyi alıp götürün! Ana - babanızın yanına gidiyorsunuz, kuşkusuz. Sayın babanıza selâmlarımı söyleyin. Sizi kendisinden istediğimde, kulağımı bükmişti... Gidebilirsiniz...

Olga Lemol kendilerinde gördüğümüz o eski mantıkla:

— Peki! Gitmek istemiyorum, diye gürlüyor. Burada, ne de olsa kendi evimdeyim! Memnun olurdunuz, kaba adam...

— Ne memnun olurdum, ne de olmazdım. Bilmiyor muydunuz benim için bir yabancı olduğunuzu?

Adam tuhaftır. Pek ilgisiz bir tavır takınıyor. On yıl önce, Kuzey Kutbu'na gitmiş bir kâşiften söz eder gibi konuşuyor.

— Dönüp durun çevremde, dönüp durun bakalım! Çiçek, dünyada sümüklüböcekten çekinmez.

Rap! Adı geçen sümüklüböcek çiçeğin koluna yapışıp sürüklüyor onu.

— Gel de yukarıda anlat, serseri! Bir sümüklüböcek miyim görürüz!

Bavul, karmakarışık eşyalarla yeniden kapanınca, karı - koca «durumu görüşmek» üzere yukarı çıkıyor. Dört gün, Lemol barometresinin iğnesi, boyuna, durgun havadan fırtınaya geçerek böyle deli deli kıpırdamayı sürdürüp gidiyor. Durgun hava, Daphnis'in bile yanılamayacağı doğanın çılgınlıklarıyla belli ediyor kendini. Fırtına, işte, fırtına da

altüst ediyor evi. Salı günü, bir siklon baş gösterdi ve sismograflar titremek zorunda kaldı. Gece yarısına doğru, iki çukur tabak, koca bir kâse, bir defter, yine iki tabak, boş bir şişeyle bir melon şapka, birbirinin peşinden açık pencereden sokağı boyladı. Ancak, bu eşyaların birbirini izlediği düzene bakarak, bir ruhbilimci çekişmenin püf noktasını bulabilirdi. Ama ortada ruhbilimci yoktu; az daha kafasına şişe yiyecek olan, sonra da hemen odama damlayan bir polis memuru vardı:

— Yukarıda, bir deli mi var?

— Bir karı - koca, polis bey...

— Hı? Pek önemli değilmiş, desene! Yukarı çıkıverin de onlara kendileri için tutanak düzenleyeceğimi söyleyin. Oynatmışlar! Sokağa öteberi atıyorlar diye keseceğim cezayı.

— Savrukturlar...

— Evet, öyle; yapılandan anlıyorum bunu. Arlequine'le Colombin. Öteberilerini sokağa atmak isterlerse, kendilerine lağım çukurlarına bakan bir daire kiralamalarını söyleyin. Şu şapkamın haline bakın yahu...

Montmartre'ın işi hoşgörüyü karşılayan mert polisi gidiyor, ben de yukarıya çıkıyorum.

— Tak! Tak! Açın!

— Kim o?

— Bay Milot, kapıcı. Yüzüne eşyanızı yiyen bir polis var aşağıda...

— Açıyorum. Olga, ağlamayı keser misin, sersem?... Aa! Siz misiniz, Bay Milot? Giriniz... Bitti, biliyorsunuz.. Atılabilen her şey atıldı... Memurun korkmasına gerek yok.

— İşte, biz bizyiz; ne oluyor burada?

— Bay Milot, basit... Bizimki...

— Olga, bırak ben konuşayım! Bay Milot, çekilmez oluyor bu kadın...

— Yaşadığınız hayat böyle süremez de ondan. Mal sahibi şikâyetler aldı şimdiden. Korkunç bir gü-rültü yapıyorsunuz. Dövüşüyorsunuz. Ne var?

— Bu kadın çekilmez oluyor?

— Bu adamın kötülüğü akıl durdurur.

— İkiniz de hep aynı şeyi söylüyorsunuz. Belli bir olay anlatın bana, Bay Lemol, karınız ne yaptı?

— Hiç bir şey. Çekilmez insandır karım. Hiç bir şey ya da çok şey. Dün, sözgelişi, ocak temizleme konusunda **Paris - Gazette** için yazdığım bir yazıyı okumak istiyordum ona... Uyudu.

— Uyumuyordum... Gözlerimi kapıyordum...

— Bence, aynı şey; nezaketsizlik üstelik. Bakın, görüyorsunuz ya, karım yazılarım karşısında uyursa, okuyucular yığını uyuşukluğa düşer. Bunun ne kadar cesaret kırıcı olduğunu anlarsınız...

— Evet, Bay Lemol; ama bu, ancak onur yaransı sayılır. Sokağa kap kaçak atma nedeni değildir... Ya siz ne diyorsunuz, hanımefendi?

— Hiç bir şey.. Çekilmez bir adam bu.

— İkiniz de garipsiniz. Bana, «çekilmez insan» deyip duruyorsunuz yalnızca. Ama, aslında birbirinize sitem edecek hiç bir şeyiniz yok!

Bunu, kendilerine söylemeden seziyorum; durum böyle. Birbirlerine sitem edecek hiç bir şeyleri yok. Olanlar ortada. Zaman geçmiştir aradan, onlar

da iki insandırılar. Bahçelerindeki bütün çiçeklerini derlemişlerdir; içinde hiç bir çocuk oynamadığı içinde, şimdi acılı geliyor bahçeleri kendilerine. Birbirlerine bu yüzden çamur atıyorlar... Sinema yıldızı gibi, tecimsel değerinden ve kendisine karşı duyulan sevgiden söz etmeksizin, tükenmez bir söyleşi konusu olduğundan, çocuk, bir karı - koca için gereklidir. Lemolerin çocuğu yok; bundan ötürü, aralarında konuşabilecekleri bütün tatlı şeyi sekiz yılda tüketmişler; didişmek için yaptıklarını sezmeden, birbirlerine sövüp duruyorlar şimdi. Zaman geçirmek üzere, boşanır duruma gelecekler.

Ama, ben hazırlanıyorum. Çareyi, gerekli anı çareyi bulduğumu sanıyorum. Onlara bir çocuk yapmalarını salık verebilirdim ama, bu aylar isterdi ve bu süre içinde mobilyaları, parça parça, sokağı boy-lar dururdu. İş çabuk olmalı. Yarın olmalı...

Tamam! Oldu... Beş yüz franga, beyazlı siyahlı, iki kulağı bretonyalı bir kadın takkesini andıran bir arabacı köpeği aldım. Hayvancağızın insanca gözleri yoktu. Ah! Yok canım! İnsanların gözlerinden daha iyi, tatlı, biraz pırıl pırıldır gözleri. Hayvana hafif çekidüzen veriyor, ırmağa götürüp ayacıklarını çamura buladıktan sonra, Lemol aşağıya indiği sırada kapının önünde okşayarak durmadan şöyle konuşuyorum:

— Zavallı hayvan! Vah! Zavallı hayvan!

Lemol:

— Bu da ne? diyor. Ezilmiş bir köpek mi?

— Hayır, kaybolmuş. Tasmaşı yok. Odam pek küçük olmasaydı, alıkoyardım. Baksanız a ne şeker

şey... Şimdi nereye gider? Fourriè'ye¹ mi? Zavallı hayvan! Ah! Zavallı hayvan! Yalnız okşanmak ister...

Tamam! Oldu. Attığım tuttu. Lemol biraz daha eğiliyor, burnunu çekiyor, yanlarına vurup konuşuyor:

— Biliyor musunuz? Alıkoymak isterim hayvancağızı... Bana bekçi köpeği işi görür...

— Kime karşı?

— Elbette, karıma karşı! O, ikimizle birden başa çıkabilir.

— İnan olsun! Tasmaşız köpek herkesindir. Alıverin şunu.

Bizimki hayvanı yakaladığı gibi işte yeniden yukarı çıkıyor. Merdivenin altından dinliyorum. Kapısını açıyor; Bn. Lemol'un, coşmuş sesini işitiyorum:

— Oh! Aşk! Aşk! Aşk! Üç kere aşk! Bu küçük şeker şeyi nereden buldun?

Lemol bir bakan davranışıyle:

— Bir armağan veriyorum sana, diyor. Bir köpek.

İçeri giriyor. Kapı kapanıyor. Hiç bir şey duyuyorum artık. Mucize! Ne o saattan sonra, ne de bütün gün artık hiç bir şey işitmiyorum. Dirsek dürtüşmeye başlıyorlar.

«Baksan a, ne garip şey yahu! Gel de şunu yastıkta gör... Koltuğa tırmandı!.. Sütünü içmesini bir görseydin!... Ona bir kulübecik satın almalı... Aşağıya inip bir dalak alayım şuna!... Terliğimle oynuyor.»

(1) Başiboş hayvanların kapatıldığı ahır.

Artık hırgür yapmıyorlar. Hayvancağız, hiç yananmayan fırının yanında ısınsın diye, mutfakta, bir köşeye postu seriyorlar. (Ama, düş kurmak köpeklerle yasak değildir.) Bütün bir gün, ona bir ad, değişik, güzelim bir şey arıyorlar ve ertesi gün hayvana: «Kiki» demekte anlaşılmaya - anlaşılmaya! - varıyorlar. Artık tartışma yapmıyorlar. Yataktan kalktıklarında artık acı sözler söylemiyorlar, çünkü uyanır uyanmaz, hafifçe kapıya vuran, yatağa sıçrayan, sürtünen, okşayan, ısırın, havlayan, dönüp duran, tırmalayan, giden, gelen bir tüylü var. İkisi de gülüyorlar. Ah! İnsan yataktan kalkınca gülerse, ne iyi bir gün başlar! Sofra başında dırdır arama artık. Kiki, insanın yanılamadığı bir dille, bir pırzola kemiği yalamak için keskin iki havlayışla burnunu uzatmış, oradadır çünkü! Boş bir çeyrek saatları olunca, eskiden birbirlerine sövüp saya saya hardal kabıyla tenis oynadıkları bir çeyrek saatları olunca da, bu zamanı doldurmak şimdi ne kadar kolaydır:

«Kiki'nin ayaklarını tut, pirelerini ayıklayacağım!» Akşam biraz sıkıntılı eve dönülünce de, Kiki'nin sevincine, bir terliği yatağın altına sürükleyen ve - koca bir kız gibi, evet! Hanımefendi! - mutfağın bir köşesine işeyen Kiki'nin sıçramalarına karşı çıkmanın yolu var mı?

Ona, aralarında gerekli bir birleşme çizgisi olan bu hayvana tapıyorlar. Artık birbirlerinden ayrılmayacaklar. Çünkü içlerinden hiç biri Kiki'yi alıp götürmeye bırakmayacak ötekini. Bir noter, hazinenin bölünmezlikte kalmasının gerektiğini buyururdu. Bu karı - kocaya, bir haftada yeniden yaşama sevinci

ve tatlı dil alışkanlığı vermek için bana ancak beş yüz frank gerekti. Lemol'ün hakkı varmış: Bir bekçi köpeğidir bu. Onları birbirine karşı koruyacak.

Nedir, sonuç olarak bir köpek? Büyümeyen, bağırmadan dişleri çıkan, manevî ana - babasını hep özdeş bir sevgiyle seven ve Savaş Bakanı'nın seferber etmeyi düşünmediği bir çocuk.

Kuşkusuz, hayvandan bıkabilecekler ve Kiki'nin kendilerine yaptığı oyunlar bayağı gelecek onlara. Ama, her şeyi düşündüm. Köpeği satın aldığımda, yavrular doğuracağını sağlama bağladım.

ON YEDİNCİ BÖLÜM

ÇABALARIMIN SONU - YANIMA YAT-
MIŞ MARGUERITE YVEL'E ATILAN SÖY-
LEV - SONSUZ MUTLULUK SÖZLERİ -
FAUVEL TEYZE İÇİN İYİ DÜŞÜNCE, EF-
SANE KRALLARI UĞRAŞDAŞLARIMA
YÜREKTEN SELÂM.

— MUTLUYUM:

Yavrum, kımıldama, aman kımıldama! Artık hiç böyle bir sabahımız olmayacak... Yarın yüzüme bakabileceksin, şimdiden birbirimize ısınacağız, şu adileşmiş yatakta boşluğumuz - yatakta, sevginin mezarında boşluk - olacak, öpücüklerimiz bir yineleme olacak. Oysa bu sabah! Bu güzelim iki sabah! Elmanın, bütün açıklığıyla güpegündüz, suçüstü ortaya çıkışından ve sonra yersiz kalışlarından Adem'le Havva'nın bile tadamadıkları bir sabah! Sürüp gitmeli bu sabahımız... Kımıldamayalım! Postacı mektupları halının altına atacak, teslim memuru¹ içeride hizmetçi vardır diye, saat beşte her halde katların kapılarını tıklatacak; insanlar gelip gidecek eve. Bunun hiç bir önemi yok. Kımıldamayalım!

Oldu, sarıl bana! Omuz boşluğuma, kıvrılmış kolumun üstüne koy başını! On dakika sonra, şu: «Sev-

(1) Satılan eşyaları müşterinin evine götüren kişi.

gililer krampı» denen özel acıyı tadacağım; sol kolum uyuşmuş olacak, çok iyi. Şimdi, ömrüm boyunca sana vereceğime göre, ne işime yarar ki sol kol?

Çünkü biliyorsun, iki aydır bunu sana söylemek istiyordum, ömür boyunca demek istiyordum. Pek uzun olsun diye de düşünmüyorum bile! Marguerite Yvel, Belediye Başkanı'nın önünde Jacques Milot'nun karısı olmayı kabul ettiğini tekrarlamaya hazır mısın? «Evet. Hazırım,» dedi ağzın, kibarca. Ağzın görevlerini iyi bilir. Seni öpeceğim.

Geçmişin üstüne hiç bir şey sormuyorum, görüyorsun ya, geçmişini biliyorum. Benden önce yaşıntına karışmış bir Paul, bir Pierre ya da bir Jean, basıp gitmişse, her halde aptalın tekiydiler. Onun sana yaptığı alçaklıklar için bana açıklamalarda bulunma! Tartışma gecelerine saklayalım bunu; o zaman başıma kakabilirsin: «Ah! Paul'üm bana böyle karşılık vermezdi! O, beni seviyordu!» diye. Onun seni sevdiğine inanacaksın da kuşkusuz.

Sana sormadığım bir şey de, şeyi, artık beni sevmeyeceğin günü bana söylemendir. Ben alaycıyım; bunu senden bir hafta önce bilirim.

Az sonra, Buffard Baba'nın kahvesine gidip çikolata alacağım. Çikolata ister misin? Tereyağlı,, reçelli ekmek dilimlerine ne buyrulur? Hemen olmasın, çünkü bir şeyler yenir yenmez, yatak kırıntılarıyla dolar, insan da yataktan kalkmak zorunda kalmış olur. Birazdan giderim... Yemek yemek için acele edilmez. Düşün ki, yıllar sonra, sana: «Yiyecek ne var?» diyeceğim, sen de: «Beş dakika sonra sofraya otururuz,» diyeceksin. Yaşantımızda büyük bir yer tuta-

cak bu. Bari, bu sabah, söz konusu olmasın boğaz işi...

Hem de, canım, aç filan değiliz. Daha çorba içilen sabahın ikisiydi saat. Olup bitenler garip sanıyorsunuz! Otobüse yerleşecek, öbür akşamlar gibi döneceksin yuvana; merdiven başında iki dakika gevezelik edecektik, bir gün de böylece uçup gidecekti. Ama otobüste yer bulamamıştın, yaya dönüyordun, otuz dokuz franklık o güzel inci gerdanlıklar önünde durdun bir dakika, ben de sokaktan geçiyordum, arkanda durdum, seni tanımıştım, bir belediye çavuşunun sesiyle konuştum:

— Vay? Sen misin, büyük mücevherler hırsız?

Güldün, birkaç adım yürüdük, adımına - bir önsezi mi, ne? - ayak uydurdum ve karşıya geçtik. Şu, 9.322 G - 7 numaralı taksinin, kasırga gibi, üzerimize gelmesi gerekti. Bir taksinin hızlı gitmesi kötü değildir her zaman. Bal gibi vücut - çengeli denebilecek çamurluk yediğinden, hafifçe bir sıçrayıverdin. Seni hemen kolundan tuttum (artık bırakmadığımı sanıyorum doğrusu), sonra da:

— Tam zamanında kurtuldun... dedim.

Bana:

— Evet! dedin, ölseydim, kimse bana göz yaşı dökmezdi...

Gelinip otuz dokuz franklık güzel inci gerdanlık görüldüğünde duyulan o ahla söyledin bunu. Ne var ki sözünü tamamlamadım:

— Ya ben? Artık beşinci kattaki yuvasında kuşçuğu olmayacak ben!

— Kuşları seviyor musun bu kadar?

— Hep bir kuş beslemeyi düşünmüşümdür. Çocukken, babamın evinde, her yıl dönüp dönüp gelen bir kırlangıç vardı...

Biliyorsun, doğru değil! Herkesin anlattığı bir kırlangıç masalı bu; pek çoktur, ozancadır, aptalcadır. Bu masalı sen çok dinledin, içini biliyorum senin. Hem sonra, bak, kuşlardan konuşa konuşa yatağa, yataktan sevgiye, sevgiden de kendimize geliyoruz, en kısa yoldan. İşte seni bu anda kucakladım. Ne var ki, seni ilkin kucaklayan ben miyim yoksa sen misin beni kucaklayan? Bilmek gerekir bunu. İstatistikler için çok önemli.

Sonra neler konuştuğumuzu hiç bilmiyorum. Bir barın bölgesinin bizi bazen daha hızlı yürümeye zorladığı dar sokaklarda dolaşıp durduk. Böyledir sevdalılar; sevgileri o kadar büyüktür ki, bir koca şehir gerekir onlara. Bu arada birçok defa üstelemek zorunda kaldığımız iki söz üzerinde durulur: Her zaman mı?.. Her zaman!.. Hiç bir zaman mı?.. Hiç bir zaman!

Sonra, akşam yemeği yedik. Hafif duygulandığını söyledin açıkça! Senden niçin hoşlandığımı biliyor musun? Bir jambonla vanilyalı bir krema istemenden. İçinden: «Bu dalganın nasıl biteceğini bilmiyorum ama, birlikte yatınca, hafif olmak isterim...» diye geçirdin. Bu, çok iyi! Çevremizde deliler, göz göze bakışarak, peynirli çorbalar, sümüklüböcekler, lahana turşuları, kaşar peynirler yiyip bardak bardak bira içiyorlardı. Nasıl sarmaş dolaş olabildiklerini düşünmemek yerinde olur... Kucaklaşmalarımız... Yüzün mü kızarıyor? Sana bundan söz etmeyeyim mi istiyorsun?.. Haksızsın. İltifatlar yağdır-

dım sana. Ağzı kulaklarına varıyor öğretmeninin; sana 20 üzerinden 17 not veriyor. 20 üzerinden 20 almak için mi? 20 üzerinden 20 almak mı istiyorsun? Ah! Çok güç böylesi! Yıllarca dirsek çürütmek gerek.

SANA, güzelsin dememi istemiyor musun? Bir içim susun. Deniz kıyısına gitme; deniz kıskanır gözlerinin mavisini, korkunç bir fırtına kopar denizde. Kütür kütür göğüslerin var. Göğüslerini ilk yavruya vereceğini nasıl düşünüyorum! Ya! Evet! Elimize doğacak ilk yavruya. Görmek zamanını bulamadığım başka hoş ayrıntılar da var hem; ama, yine geleceğim. Evin adresi var bende.

YA BENDEN? Memnun musun? Güzel değilim, ama sana bakınca bunu, çirkinliğimi anlıyorum âdetâ. Büyük kusurlarım yok. Tifo, kabakulak geçirdim ve on altı yaşında mısralar döktürdüm. Bu tür hastalıklar iki kere olmaz. Oyun oynamam; insanları deliye döndürmek istediğimde, ancak piyano çalarım belki; işe yarayabilir bu. Pipo içiyorum. Ama istersen pipo içmeyi bir iki saatlığına bırakabilirim bal gibi; sana pipoya alışmana zaman bırakmak amacıyla.

Yarın, kâğıtlarınla kâğıtlarımı getirteceğim. Eş - dostla birlikte, bir cumartesi günü evlenmeye bakarız. Biz öteki çiftlerden daha çok birbirimizi sevdiğimiz için, evlenmemiz onları kıskandıracak ve onla-

ra iyi bir örnek olacak. Kilisede mi evlenmek istersin? Bize göz yaşı döktüren orgtan ötürü mü? Gidip ilkin bulvarların ponograflarına göre parçalar seçeriz.

Hemen kulağını bükeyim ki, müthiş şımaracaksın. Sana koca bir dolabı tepeleme dolduracak bir çeyizin mutluluğunu tattıracağım. Baş harflere bağlı mısın? Bunu ben kötü bulurum. Baş harfleri işleyenler hep öksüz kızlardır. Anlıyor musun? Yaşantıları boyunca yeni evlilere baş harfler işleyen o öksüz kızlar! Baş harf olmasın mı? Bu senin iyi yürekli olduğunu gösterir. Bundan huylanıyordum.

Göster parmacıklarını. Görelim! Ne kadar yüzüğe hakları varmış bakalım! Bir nişan yüzüğü, bir evlilik halkası, bir alyans, 20 üzerinden o mis gibi 17 notun için bir yüzük. Sonra da, evin sahibince bir yüzük. İyi bir insandır; esirgemez senden bunu.

Daha sana ne gerek? Elbiseler mi? Acele işe şeytan karışır. Bir geline dünyada elbise verilmemeliydi. Öyle ya, yatağa girmiş olacaktı kocasıyla. Yalnız daha ileride kavuşacaksın böylesine. Üst başlarını seçmek için yine Papou'nun evine damlayıp modeller çizen bir terzi kızcağız olmanın az rastlanır mutluluğunu da tadacaksın. Kopya edilmiş bir elbise, aşırılmış bir kiraz gibidir; hokka gibi insanın üstüne uyar.

Bir düğün yolculuğu yapacağız. Yaşlı babamla tatlı anamı görürsün kır evciklerinde. Seni o gün, çok daha az seveceğimi önceden söyleyeyim; onlardır seveceğim. Bir gün kalacağız. Tatlı anamın yanında uzun boylu kalsaydın, onu artık bırakmazdın.

Babamın tuttuğu balıkların korkunç bir çamur lezzeti vardır. Sana bildireyim.

Derken bilmem hangi trene bineceğiz; yalnız birçok kavşakta durmamızın gerekeceğini sanıyorum. Sana şehir şehir sürten Fauvel teyzemi tanıtmak isterim. Ona ancak bir büfede rastlama şansım var. Kendisini, rasgele bir bekleme salonunda gördük mü, hemen koşup: «Ah! Teyzem! Kocamın nasıl gözünde tütüyorsunuz!» dersin. Bu söz ona verebildiğin en büyük zevktir.

Sonra da yine Paris'e postu sereriz. Burada, dikkati uyandıracağı için pek öyle sevişiyor gibi görünmek gerekmeyecekti. Birbirimize bağlı gibi görünmek bile gerekmeyecekti; böyle şeye oldukça kötü gözle bakılır. Ama, günün modasına uygun bu fedakârlığı gösteririz; bu senin çok hoşuna gidecek. Asma kattaki boş daire, burası, tertemiz aşkımızı koruyacak. Bir yatak odamız olacak. Nasıl istersin yatak odanı? Bakır karyola istemez, değil mi? Bir kodesi andıran çubuklarıyla tahtakurularına yuva olacağına benzer. Ancak ufak bildiri eksiktir:

Herkesin Adamı

Erkek ve Dişi.

(Doktor Bülbülyan'dan icazetli).

Yatmak için bir sürü düşmanın kullanılmasını gerektiren yatak - divan da istemez. Gecedeki sevinçimize göre, dizi dizi yakacağımız renkli ampulcuklarla çevrili, gerçekten bir yatak sayılacak koca bir karyolamız olacak orta yerde. Okumamı istemezsen,

ışık uyumana engel olursa, bir ustalığım vardır: Braille yönetimini belleyip karanlıkta, parmaklarımla okuyacağım körler gibi.

Salonumuz olmayacak. Bir salonun enayilik olduğunu düşünüyor musun? Kanepe, iki koltuk, iki iskemle, sana, «Dört kişiden çok insan çağırmayacaksın hiç bir zaman!» diyen mobilyacıların yetkisinin o kötüye kullanılışı. Bir bahçemiz olacak. Bir araba dolusu çakıl - kum getirmeceğim; şemsiyeli bir masa, sorgun ağacından koltuklar, duvarlarda yeşil kafes çiti ve içinde salıverilecek bir sürü kuşla, yeşil bitkilerle, çok güzel olacak bahçe. İnsan hep, tatil yapıyormuşa benzeyecek. Fırtına gecelerini taklit etmek için bir vantilatör alacağız.

Yanda, çalışma odam olacak. Kapıyı vurmadan gir içeri, biliyorsun! Hiç bir şey yapmayacağım; fotoğrafın önünde düşler kuracağım. Yemekten sonra şekerleme yapmaya alışkınım. Hiç bir şey konuşmayacağımız bir saattir bu. Sen bu ara, büyük mağazalardan mallarını getirmelerini istemekle yararlan bu saattan. Para sağdaki küçüğü çekmecedeki olacak. Alışveriş anında uyku çekmeyi tercih ederim.

Yine kulağını bükeyim. Kadınların Paris sokaklarında yakalandığı korkunç bir hastalık vardır: Şişmanlama korkusudur bu. Onların bu korkuyla yaşantıları zindan olmuştur, sen bunu düşünme bile! Dilediğin gibi yiyip iç. Senden başkalarında görüp beğendiğini hiç esirgemem.

Biliyorsun ki, yılda on beş gün birbirimizin başını boş bırakacağız. Kaçınılmaz olacak bu. Bütün doktorların buyurmak zorunda kaldıkları «bekârlık sultanlıktır» tedavisi göreceğiz. Anlarsın! Bir hafta,

değme gitsin keyfine; insan yalnızdır, başına buyruktur, eve dalar, çıkar, dilediği yere çekip gider. On gün geçti mi, günleri saymak için takvime bakar. İki hafta dolunca, yeni bir sevinçle ve işte sağlama bağlanmış üç yüz elli mutluluk günüyle yuvaya döner.

Eve konuk kabul ederiz, değil mi? Bir otomobili olan bir dost, at yarışları için biletleri bulunan bir dost, Beaune dolayında bağları olan bir dost, apandisit olunca bir cerrahı tanıyan bir dost, merdivende başı dönmeyen ve elektriği ayarlayabilen bir dost. Beş dost eder, yeter de... Kadın dostlara gelince?

Sana şimdi, son bir sürprizde bulunacağım: Ben kapıcı değilim. Ben kralım. Üç ay saltanat sürdüm. İleride Larousse'u karıştırdığında bunu daha iyi anlayacaksın. İçinde büyük işler becerdiğim küçücük bir krallığım vardı. Uyruklarımın vergilerini çoğaltmadım. Hepsini mutlu etmeye çalıştım. Hiç bir komşuya savaş açmadım. Bu kadarını kıvrılabilen bir tek hükümdar yoktur şu zamanda yeryüzünde.

Bu öğrenildi mi, göreceksin ki efsanemi yazacaklar. Kral Pausole'un, Kral de Thulé'nin, Kral Dagobert'in, Epinal'in resimlerinden çıkarılan mutlu kraların yanında yer alacaksın. Öykümün sonunda güzel bir resim olmasını istediğim için, herkesin memnun kalmasının gerektiği için de, görüyorsun, peri masallarında olduğu gibi kral çoban kızıyla dünya evine giriyor...

BİTTİ

ODAMDA YOLCULUK

... bunca heyecandan yorgun düşmüştüm .
Ancak o sırada uyuyabildim . Beni kendi ha-
lime bıraktıkları bu ilk uykudan güzel bir anı
sakladım . Bu rahatlığı bir daha hiç bulama-
dım . Sonra gözlerimi açınca , üzerime eğilip
kulaklarımın içine , NİNNİ ! diye bağıra ba-
ğıra beni on dakika sallayan biri oldu hep .
Bir bakıma az denizcisi olan Fransa'da , ana
babanın çocuklarını deniz tutmasına karşı
böyle alıştırmaya kendilerini zorunlu görme-
leri , şaşırtıcıdır .